

40
Diss.
3409
1,7

3409 (29. 1.)
DISSERTATIO CRITICA 5.

DECIMA SEPTIMA

AN

Ss. IRENÆUS, JUSTINUS, PAPIAS,
VICTORINUS, SEVERUS SULPITIUS &c.

FUERINT MILLENARII,

UBI ET DE

S. HIERONYMO, EUSEBIO^{AC} IRENÆO

QUO AD VARIA INTERPOLATIS

SIGNANTER ET

QUO AD CEPHAM A S. PAULO

REDARGUTUM,

NEC NON DE AUTHENTIA

APOCALYPSEOS ET EPISTOLÆ AD HEBRÆOS,

OMNIBUS Ss. THEOLOGIÆ, SCRIPTURÆ, PATROLOGIÆ
ET HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

PROFESSORIBUS ET CANDIDATIS

DEDICATA

F. MARCELLINO MOLKENBUHR,

ORDINIS S. FRANCISCI STRICTIORIS OBSERVANTIÆ Ss. THEOLOGIÆ
LECTORE JUBILATO, PROVINCIAE SAXONIAE S. CRUCIS
EX-MINISTRO.

CUM LICENTIA.

MONASTERII WESTPHALORUM,

TYPIS A. W. ASCHENDORF, UNIVERSITATIS TYPOGRAPHI.

1795.

22
Veritas amica est præ cunctis honoranda... quæ verò
non fanè scripta videntur, examinanda sunt &
refellenda.

Dionysius Alexandrinus

n. 50. citandus.

Neque enim sic potuit integritas atque notitia literarum
unius quamlibet illustris Episcopi custodiri, quem-
admodum scriptura canonica tot linguarum literis
& ordine & successione celebrationis ecclesiasticæ
custoditur, contra quam tamen non defuerunt, qui...
multa confingerent.

S. Augustinus.

cont. Crescon L. 1. C. 32.

P R Æ F A T I O.

In prioribus meis Dissertationibus jam ostendi, quod Ss. Patribus nostris gravissimi errores à malevolis impacti fuerint E. G. Polycrati, cunctisque Asiæ antiquioribus Episcopis, quod hæresin docuerint Quarta decimanorum; Ss. Cypriano, Firmiliano &c. quod in Conciliis suis Anabaptismum mordicùs tuiti fuerint contra Decreta Pontificum Romanorum pro veritate se se opponentium; S. Basilio M. quod is post definitiones Synodorum Arelatensis I. & Nicenæ I. Oecumenicæ, in quibus Anabaptismus fuit rejectus, eum nihilominus defenderit; Origeni Adamantio, quod Idolis rhus adoleverit, impiissimas hæreses docuerit &c. Hæc omnia ab hæreticis conficta fuisse, jam demonstravi. — Porro

In Præfatione Dissertationis duodecimæ anno 1793. his typis editæ promiseram, quod insuper vellem ostendere 1mo, Ss. Irenæum, Justinum &c. non fuisse Millenarios; 2do, S. Irenæum malè interpolatum fuisse, quò ad S. Petrum à Paulo reprehensum; hæc bina nunc præsto hac unica Dissertatione, in qua simul plura alia signanter & de authentia Apocalypseos S. Joannis, & Epistolæ Pauli ad Hebræos criticè examinabuntur, quæ subjectus exhibet

C O N S P E C T U S.

CAPUT PRIMUM.

De errore Millenariorum.

- N. 1. Millenarii dicuntur fuisse S. Justinus, S. Irenæus, Nepos, Papias, Victorinus, Lactantius, Severus, Sulpitius.
- N. 2 — 21. S. Justinus, rationibus pro & contra bene perpensis, è numero Millenariorum & Judaizantium est delendus.
- N. 22 — 29. Quod Papias non fuerit Millenarius suadet ex pluribus S. Hieronymi locis, ex Epiphanio, Theodoretò, Eusebio, textus apud Hieronymum, Eusebium & Irenæum, quibus Papias dicitur Millenarius, sunt supposititii.
- N. 30, 31. S. Irenæum non fuisse Millenarium, colligitur ex genuinis ejus operibus, ex Eusebio, Theodoretò & Epiphanio.
- N. 32. Loci ex Hieronymo & Eusebio S. Irenæum Millenariis adnumerantes sunt spurii.
- N. 33 — 36. Quinque ultima ultimi libri Capita doctrinam Millenariorum profitentia, Operibus S. Irenæi per alienam manum affuta fuerunt.
- N. 27. Tertullianus futurum quidem credidit terrestre Christi Regnum in mille annos, sed Spirituale.
- N. 38. S. Nepos apud Eusebium dicitur præcipuus Millenariorum patronus. Hac occasione examinatur: an Apocalypsis Joannis & Epistola ad Hebræos semper agnita fuerint ut Apostolicæ.
- N. 39. Joannem Apostolum esse authorem Apocalypseos, Eusebius asserit ex S. Irenæo.
- N. 40, 41. Præfatam Apocalypsin adnumerat Scripturis indubiè divinis, & simul asserit, eam ab anonymis quibusdam inter dubias haberi.

- N. 42. Eam iterum inter Divinas numerat ex S. Dionysio Alexandrino,
 N. 43 — 45. Ex S. Justino, Theophilo Antiocheno, Melitone Sardensi, Origene, iterum ex Dionysio Alexandrino.
 N. 46, 47. Colliguntur Argumenta, quod Apocalypsis primis Seculis agnita fuerit Apostolica.
 N. 48 — 61. Locus apud Eusebium insertus IMO: quod Nepos fuerit Millenarius; 2do: quod S. Dionysius Apocalypsi divinitatem, vel saltem 3tio: Apostolicam parentelam abnegaverit, discutitur, & rejicitur tanquam interpolatus.
 N. 62. Nubes testium pro authoritate Apocalypseos.
 N. 63. Locus ex S. Hieronymo: quod Græci Apocalypsin reprobaverint, proponitur & rejicitur.
 N. 64 — 72. Testimonia apud Hieronymum & Eusebium contra authoritatem Epistolæ ad Hebræos examinantur & rejiciuntur ut interpolata.
 N. 73. S. Victorinus, quod fuerit Millenarius, nullo sufficienti testimonio probatur.
 N. 74, 75. Lactantius & Apollinarius Millenariis permittuntur.
 N. 76, 77. Severus Sulpitius, & S. Martinus vindicantur, liber dialogorum Severo abjudicatur.

COROLLARIA.

- N. 78. I. Numerus Ss Patrum, qui primis Seculis errasse dicuntur, valde immittitur. — II. Canon Biblicus à Tridentino declaratus à pluribus liberatur contradictionibus.
 N. 79. Digressio ad plura S. Irenæi loca, an similiter interpolata.

CAPUT SECUNDUM.

De S. Irenæo interpolato, quod ad Cepham à Paulo reprehensum.

- N. 80 — 83. Cepham esse S. Petrum, affirmarunt Marcionitæ Seculo III. Julianus Apostata, Pseudo-Cyprianus, Hieronymus Seculo IV, credidit S. Augustinus Seculo V.

PROPOSITIO I. Cephas, qui à S. Paulo reprehensus, non fuit S. Petrus.

- N. 84, 85. Probatur ex S. Scriptura & traditione antiquiori.

- N. 86 — 95. Hieronymus in hac re critica est deferendus *

PROPOSITIO II. S. Irenæus supposuit, Cepham non esse S. Petrum.

- N. 96 — 98. Probatur tribus argumentis ex S. Irenæo desumptis.

PROPOS. III. Appendix capitis 12. apud Irenæum asserens Petrum judaizasse, assuta fuit.

- N. 99 107. Probatur variis indiciis.

PROPOS. IV. Præfata appendix non conducit ad finem à S. Irenæo intentum.

- N. 108, 109. Probatur duplici medio.

- N. 110, 111. Comparet loco non proprio, videtur inserta post tempora Eusebii.

COROLLARIA. N. 112, 114. I. Sententia asserens, Cepham esse Petrum paucos habuit patronos antiquos, — II. Spectatis S. Scripturâ & traditione minus probabilis est, unde & — III. Altera astruens, S. Petrum Apostolum aliquando fuisse Episcopum Antiochenum, magis infirmatur.

CAPUT TERTIUM.

Indicantur plura libris S. Irenæi interpolata.

- N. 115 — 128. E. G. quod animæ Justorum à Cælis excludantur usque ad resurrectionem, quod Diabolus sui damnationem ignoraverit usque ad tempora Apostolorum, idque etiam S. Justinus docuerit. Item quedam de Antichristo.

COROLLARIUM.

- N. 30. Ss. Irenæus & Justinus expungendi sunt è numero eorum, qui docuere, animas Sanctorum Visione beatificâ carituras esse usque ad Judicium extremum.

---

* Verosimile est, quod tres libri Commentariorum in Ep. ad Gal., in quibus S. Hieronymus docuit, Cepham esse Petrum. & hunc olim sedisse Antiochiæ, sint suppositicii.

CAPUT I.

DE ERRORE MILLENARIORUM.

Hunc docuisse dicuntur Ss. Justinus, Irenæus, Nepos, Papias, Victorinus, Tertullianus. Hi vixerunt tribus primis Sæculis. Eundem postea propugnasse dicuntur Sæculo IV. Lactantius & Apollinarius, Sæculo V. Severus Sulpitius. Inter hos præcipui sunt Ss. Justinus & Irenæus; hi enim non solum ab eruditione celeberrimi sunt, ac temporibus Apostolicis perquam vicini, sed & illorum opera adhucdum ostenduntur, in quibus quilibet errorem Millenariorum ab iis traditum conspicere & propriis oculis legere poterit. — Verum non nimis præcipitanter judicemus; in meis præcedentibus Dissertationibus ostendi, quod sanctissimis Viris gravissimi errores per interpolationem, suppositionem, corruptionem librorum malè afficti fuerint. Præjudicia deponamus, & attentè omnia examinemus; Veritas assolet se manifestare diligentibus & sedulò inquirentibus eam.

S. JUSTINUS floruit anno 150.

Is fuit Philosophus & Martyr, Græcus ex Palæstina oriundus, author plurium operum, ex illis aliqua non extant; & quædam quoque sub ejus nomine habentur, quorum non meminerunt antiqui. Inter opera S. Justiniani indubitata videntur recensenda imò Dialogus cum Tryphone Judæo habitus; 2do duæ Apologiæ pro fide Christiana ab Eusebio & Hieronymo relatæ. Sed de his Apologiis modò advertit Eusebius, primam fuisse truncatam, seu carere initio, ut cognosci nequeat, ad quem vel quos data fuerit; hinc contigit, ut quæ nunc in libris posita est prima, sit revera posterior, & vicissim. Ad calcem Apologiæ secundæ addita est epistola nomine *Marci Aurelii* Imperatoris, quam *infra Sæculum Justiniani ab imperitissimo verum Romanorum Græculo confictam fuisse*, multis probat Scaliger.

In Dialogo nunc legitur error Millenariorum. Eusebius L. 4 Cap. 18. agit de doctrinis S. Justiniani, hujus opera laudat *tanquam omnis generis utilitatis plena*; ex fato Dialogo nonnulla

A

suæ

1.
Millenarii dicuntur Justinus, Irenæus, Nepos, Papias, Victorinus, Tertullianus, Lactantius, Severus Sulpitius,

2.
S. Justinus, Ejus opera, nonnihil depravata;

3.
Millenarius fuit, si ejus Dialogo credendum.

suæ inseruit Historiæ addens: *recordatur autem Justinus & Apocalypseos Joannis, manifestè illam Apostoli esse dicens; denique commendat libros S. Justini, ut diligenter legantur.*

S. Justinum
fuisse Mil-
lenarium,
filent Eu-
sebius,
Theodore-
tus,

Ast quòd S. Justinus fuerit Millenarius, aliùm filer Eusebius; imò & Pseudo-Eusebius, de quo n. 26, S. Justinum Millenariis nondum adnumeravit. Theodoretus Sæculi V. Scriptor L. 1. & *de Fabulis Hæreticis* primum Millenariorum Ducem statuit Cerinthum, secundum nominat Nepotem, de quo n. 38; Ss. Justinum, Papiam ac Irenæum penitus omittit.

4.
S. Irenæus
& Pseudo-
Irenæus,

S. Irenæus in suis genuinis operibus, nempe L. 4 & 5. *advers. Hæres.* contestante Eusebio, bis citavit sententias S. Justini, sed nihil meminit, quòd hic S. Pater fuerit Millenarius. Imò Pseudo-Irenæus, qui ipse fuit Millenarius, in Fragmentis n. 33. citandis, ut suum de Millenariorum Regno errorem constabiliret, provocavit quidem ad auctoritatem Papiæ; sed quòd S. Justinus hanc opinionem tradiderit, adhuc ignorasse videtur. Accedit:

5.
S. Hiero-
nymus,

S. Hieronymus in Catalogo, *verbo: Justinus*, hujus opera recenset & laudat; quòd ille verò in errorem Millenariorum, quem S. Hieronymus quàm maximè insectatus fuit, inciderit, ne verbo quidem meminit. Et tamen in dicto capite fuisset locus proprius, illam, si S. Justinus eam tradidisset, referendi doctrinam. Idem S. Hieronymus in pluribus locis (a) doctrinam Millenariorum vocat somnium Judaicum, fabulam irridendam; nullum tamen Authorem nominavit, qui illam fabulam docuerit. Ast

6.
Imò &
Pseudo-
Hierony-
mus,

Apud eundem L. 4. *Comment. in Jerem. Cap. 9.* doctrina Millenariorum vix non laudatur simul & vituperatur. Ad *Vers. 3.* vocatur stulta, præstigiola, hæretica; ad *Vers. 10.* sequitur: »Us-
»que ad consummationem Sæculi ruinæ Hierusalem permanfuræ
»sunt. Quanquam Judæi sibi auream atque gemmatam Hieru-
»salem restituendam putent, rursusque victimas & Sacrificia &
»conjugia Sanctorum & Regnum in terris Domini Salvatoris
(quæ

(a) Lib. 5. *Comment. in Isai. Cap. 9.* — Lib. 11. *Cap. 3.* — Lib. 13. *Cap. 50.* — Lib. 15. *Cap. 54.* — Lib. 16. *Cap. 58 & 59.* — Lib. 18. *Cap. 65 & 66.* — Lib. 5. in *Ezechiel. Cap. 16.* — Lib. 11. *Cap. 36.* — Lib. 1. in *Daniel. Cap. 8.* — Lib. 1. in *Osee. Cap. 6.* — in *Joek. Cap. 3.*

»(quæ licet non sequamur, tamen damnare non possumus, quia
 »multi Ecclesiasticorum Virorum & Martyres ista dixerunt, & quis-
 »que in suo sensu abundet, & Domini cuncta Judicio reserventur) Quo-
 »modo autem vas fictile & testium, si fractum fuerit, in anti-
 »quam speciem non potest reformari, sic & Jerusalem statum
 »pristinum non habebit.»

Censeo, parenthesin, quam literis cursivis distinxî, esse spu-
 riam; nam imo mihi incredibile videtur, quòd S. Hieronymus
 opinionem, quam alibi dixit falsam, fabulosam, imo hoc ipso
 capite citato ad V. 7. vocavit stultam, præstigiosam, hæreticam;
 ad V. 10. subito mutatus, damnare non ausus fuisset. Ego in
 eo abundo sensu, ut putem S. Hieronymum, sicut in multis
 aliis locis, ita & in hoc fuisse malè interpolatum. — 2do: si il-
 la penitus omittatur, antecedentia & consequentia non minus
 imò magis cohærebunt. — 3tio: admissio etiam, quòd illa pa-
 renthesis sit genuinus S. Hieronymi fœtus, nihil tamen evincit
 contra Ss. Justinum, Irenæum &c., cùm nemo illorum Viro-
 rum Ecclesiasticorum, qui Millenarii fuerint, nominatus sit. Sed
 4to: cur nullum nominavit? Aliqui respondent: S. Hieronymus
 modestiæ causâ nullum nominare voluit; attamen in quibusdam
 aliis locis

Apud Hieronymum aliqui nominantur Millenarii, nempe in
 Procemio ad L. 18. Comment. Isaïæ Cap. 64. sub hisce verbis: Qui tamen
 non ignoro, quanta inter homines Sententiarum diversitas sit... de Comm. in
 repromissionibus futurorum... & qua ratione intelligenda sit Apoca- Isa. Mille-
 lypsis Joannis, quam si juxta literam accipimus, judaizandum est; si nariis ac-
 spiritualiter, ut scripta est, differimus, multorum veterum videbimur Victorinum
 opinionibus contraire: Latinorum Tertulliani, Victorini, Lactantii: & Irenæ-
 Græcorum, ut cæteros prætermittam, Hieronæi (b) tantum Lugdunen- um.
 sis Episcopi faciam mentionem, adversus quem (c) eloquentissimus Dio-
 nysius Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex elegantem scripsit librum, irri-
 dens mille annorum fabulam & auream atque gemmatam in terris Hie-
 rusalem...

A 2

(b) S. Hieronymus in locis non suspectis eum vocat Irenæum.

(c) In Catalogo Verbo: Dionysius Alexandrinus ait Pseudo-Hie-
 ronymus, quod Dionysius adversus Nepotem scripserit librum irridens
 Millenarios. Verum de Nepote agetur n. 38.

rusalem... cui duobus voluminibus respondit Apollinarius, quem non solum suæ sectæ homines, sed & nostrorum, in hac parte duntaxat, plurima sequitur multitudo: ut præfagâ mente jam cernam, quantorum in me rabies concitanda sit.

Hoc totum procœmium mihi videtur suspectum; nam imo: cur S. Hieronymus nunc primùm in procœmio ad librum 18vum (qui est ultimus in Isaïam) opinionem Millenariorum tantis honorat autoritatibus Ss. Irenæi, Victorini &c., cùm eandem in libris antecedentibus nonnisi nomine fabulæ Judaicæ indicaverit? Vid. n. 5. 2dò: cur nunc primùm refert, quòd plurima Catholicorum multitudo quòad doctrinam Millenariorum sequatur Apollinarium? 3tio: quem putat Apollinarium? In Catalogo duo occurrunt, unus Episcopus *Hierapolitanus*, qui floruit anno 160, ergo 100 annis præcessit S. Dionysium Alexandrinum anno 265to mortuum, alter *Laodiceus* hæreticus, qui scripsit circa annum 370. 4to: cur Hieronymus nunc primùm timet, plurimorum Catholicorum *rabiem* in se concitandam, si *Apocalypsin Joannis spiritaliter*, ut scripta est, differat? 5to: duorum voluminum, quibus Apollinarius S. Dionysio Alexandrino responderit, nulla fit mentio in Catalogo, ubi tamen fuisset locus proprius. 6to: author hujus ultimi procœmii ait ad beatam Eustochium Virginem, quòd hunc librum ultimum ipsi & ejus defunctæ matri dedicaverit, cùm Eustochium, ejusque mater, dum viveret, & frater Pamachius expositionem in Isaïam postulaverint. Hoc totum S. Hieronymus modo dixerat in procœmio (d) ad librum primum, ubi & laudat expositiones S. Victorini in Isaïam, & de Apollinario advertit, quòd is nonnisi brevissimè in Isaïam scripserit, non ita Commentarios, quàm indices capitum, & tamen (ut sæpius advertit S. Hieronymus n. 5. citatus) Millenarii suam opinionem quàm maximè ex Isaïa constare gloriabantur. 7timo: quòd S. Dionysius contra Irenæum scripserit, apud Eusebium nullibi legitur. Cæterum si illud procœmium sit genuinum, si supposititium, in eo altum est silentium de S. Justino, qui tamen omnium Millenariorum ibidem nominatorum fuisset antiquissimus,

---

(d) Hoc unicum videtur genuinum, ut prologi & procœmia, quæ singulis reliquis 17 libris præfixa sunt, censeriqueant suspecta.

mus, & ideo præ reliquis appellandus fuisset. Idem est de S. Papia, de quo postea singularim.

S. Hieronymus L. II. in Cap. 36. Ezechiel. (e) postquam Dogma Millenariorum exploserat, ait: »Nunc ad spiritualem intelligentiam transeamus, juxta quam & Esaiæ extremas partes interpretati sumus; neque enim juxta Judaicas fabulas, quas illi »*σευτερωσεις* (id est: *Traditiones à Majoribus acceptas*) appellant, »gemmatam & auream de Cælo expectamus Hierusalem, nec »rursus passuri circumcisionis injuriam, nec oblaturi taurorum »& arietum victimas, nec Sabbathi otio dormiemus. Quod & »multi nostrorum & præcipue Tertulliani Liber, qui inscribitur de »spe Fidelium (f) & Lactantii Institutionum volumen septimum pollicetur, & Victorini Pictaviensis Episcopi crebræ expositiones, & nuper Severus noster in Dialogo, cui Gallo nomen imposuit. Et ut »Græcos nominem, & primum extremumque jungam, Irenæus & »Apollinarius. Nos ergo montes Israel, Prophetas & Apostolos esse dicemus.» Ita apud Hieronymum.

8.
& Comm.
in Ezechiel.
Severum
Sulpitium,

Quæ literis cursivis expressi, mihi videntur interpolata; imo: quia comparent loco non proprio, cum potius præmitti debuissent ad locum antecedentem, in quo opinio Millenariorum rejicitur. — 2do: si ea omittantur, non solum contextus non turbabitur, sed antecedentia & consequentia magis cohærebunt. — 3tio: S. Hieronymus alibi Tertullianum positivè exclusit è numero nostrorum seu Catholicorum. Vid. Diff. à n. 90. — 4to: de Sulpitio & Victorino dicam suis locis. Sive tamen sint Hieronymi sive alterius Authoris, ex iis sequitur, quod S. Justinus è numero Millenariorum sit excludendus; nam primus Græcorum, qui Millenariorum systema admiserit, dicitur S. Irenæus; ergo S. Just.

(e) Commentarios in Ezechielem S. Hieronymus dicitur edidisse, postquam Pammachius Eustochii frater jam fuerat mortuus; ergo Commentarii in Isaiam, de quibus n. præc., præcesserunt Commentarios in Ezechielem. Dialogus Severi non nisi Sæculo V. publicatus est; quia dolens refert aversionem Hieronymi contra Origenistas. Vid. Diff. 16. n. 85. Item dicenda n. 76.

(f) Is liber non extat; nec in Catalogo Hieronymiano, de quo dixi in Diff. 14. n. 91. modò comparet in verbo: *Tertullianus*; videtur tamen verè à Tertulliano scriptus fuisse, quia ab hoc memoratus L. 3. adv. Marc. c. 17.

Justinus, imò & Papias Græci, qui ambo S. Irenæo antiquiores sunt, tempore Hieronymi vel Pseudo-Hieronymi l. c. Millenariis adnumerati nondum fuerant.

9.
& in Cata-
logo S. Pa-
piani.

Denique apud eundem Hieronymum in Catalogo *Verbo*: Papias legitur: *Hic dicitur mille annorum Judaicam edidisse δευτερωσι, quem secuti sunt Irenæus & Apollinarius & cæteri. Tertullianus quoque in Libro de spe Fidelium & Victorinus Pictaviensis & Lactantius hac opinione ducuntur. Hic iterum omittitur S. Justinus, qui Irenæo antiquior est. Equidem*

Hanc Periocham censeo alienâ manu assutam; nam præmittitur: "Papias quinque *tantum* scripsit volumina, quæ prænotavit: *Explanatio Sermonum Domini*; quomodo jam additur: *Hic dicitur Judaicam δευτερωσι edidisse?* An cum veritate dicatur, examinabimus à n. 22. Interim tamen, sive genuina sit, sive spuria, ex ea iterum sequitur, quòd S. Justinus illo tempore Millenariis adnumeratus nondum fuerit.

10.
S. Epipha-
nius igno-
ravit Ss.
Justinum &
Irenæum
fuisse Mil-
lenarios.

S. Epiphanius, qui scripsit circa annum 375, *hæc*. 77. mentionem fecit de Dogmate Millenariorum ceu tali, quod tunc recenter exortum erat inter eos, qui se discipulos Apollinari Laodicensi asserebant; ipse verò *hæc*. 31, 46, & alibi egregiè laudat Ss. Justinum & Irenæum tanquam Viros, per omnia Spiritu S. ornatos, nullum certum authorem (g), qui Millenariorum systema defendisset, detegere potuit, imò dubitavit, an Apollinarius illam stultitiam docuerit, ita scribit: "Alii dixerunt, senem (*Apollinarium Laodicenum*) dixisse, quòd in prima Resurrectione millenarium quendam annorum absolvemus... id quod non valde credidimus." Tunc illam doctrinam irridet ut valde stolidam, nulli Traditioni nixam, S. Scripturæ contrariam. Addit: "Si enim resurgimus, ut circumcidamur, quare non prævenimus, ut circumcidamur &c.?" Ex his satis patet, quòd S. Epiphanius nesciverit, Ss. Justinum, Irenæum fuisse Duces stolidorum Millenariorum. — Si S. Epiphanius id nesciverit, verosimilior fit mea assertio, quòd S. Hieronymus n. 6, 7, 8, 9. fuerit interpolatus.

Idem

(g) Quòd error Tertullianistarum in Africa exortus ad notitiam S. Epiphani non pervenerit, jam adverti in Dissert. 14. n. 5.

Idem S. Hieronymus n. 8. citatus, & S. Epiphanius referunt, quod Millenarii docuerint in illa nova Jerusalem rursus introduendam esse Circumcisionem, taurorum & arietum oblationem &c. Atqui S. Justinus in Dialogo cum Tryphone Judæo explodit Circumcisionem, utpote quæ nonnisi ad tempus præcepta fuit solis Israelitis, eorumque duntaxat masculis; insuper expresse addit S. Justinus: in primo adventu cæpisse Sacrificium secundum ordinem Melchisedech in pane & vino à Malachia prædictum; in secundo Christi adventu non fore sacrificia carnalia, sed laudes spirituales, Vid. n. 15; ergo non fuit Millenarius.

11.
S. Justinus doctrina non convenit cum systemate Millenariorum.

Cum igitur nullus Authorum, qui Sæculis III & IV. de Millenariis tractarunt (ut Eusebius vel Pseudo-Eusebius, Irenæus vel Pseudo-Irenæus, Hieronymus vel Pseudo-Hieronymus, Epiphanius) S. Justinum dicti Millenariorum erroris condemnaverit vel accusaverit (à n. 3. ad n. 10.); cum insuper S. Justinus doctrinam tradiderit systemati Millenariorum directè oppositam n. 11; is S. Pater imposterum ex illo stultorum numero expungendus erit.

12.
S. Justinus è numero Millenariorum delendus.

Objicies: Sed idem Justinus in citato Dialogo §. 80. professus est, se credere in Regnum Millenariorum, licet simul falsus fuerit, hoc à multis Christianis pernegari; imò ipse promissit, quod specialem Librum pro Millenariis componere voluerit; ergo fuit Millenarius.

13.
Verba S. Justinus Millenariis faventia examinantur,

Respondeo: §. 80. imò & duo sequentes mihi videntur interpolati: siquidem S. Justinus circiter 15. vicibus in citato Dialogo mentionem facit de Messiae adventu, & continuo nonnisi duplicem adventum commemorat, primum Christi quæ Doctoris & Salvatoris humilem & despectum, secundum quæ Judicis gloriosum, quando appariturus in nubibus, & videbunt judæi, quem pupugerunt, & plangent omnes Tribus. Ut verò benevolus Lector, qui Justinus librum ad manum non habuerit, judicare valeat, volo textum apponere & contextum simul referre. Utor Editione Parisina de anno 1742. notis & interpretationibus illustratâ à quodam Monacho Congregationis S. Mauri. §. §. 77, 78. S. Justinus Prophetias ex Isaia in nostro Christo adimpletas pertractat, & mentionem facit Dæmonis à neonato

judicantur supposititia.

neonato Salvatore nostro statim deviæti. Cùm Tryphon Judæus miratus fuerat, quòd Angeli dicerentur improbé se gessisse & à Deo defecisse, S. Justinus hanc doctrinam breviter probavit ex S. Scriptura. Tunc inexpectata Tryphonis ad Justinum interrogatio immiscetur, nempe:

14.
Assertiones
Justini

§. 80. *Ad hæc Trypho: jam tibi dixi, id à te in omnibus provi-
deri, ut Scripturis implicatus in tuto verferis. Sed age, dic mihi: veré
hunc vos Jerosolymorum locum instauratum iri fatemini, ac populum
vestrum congregatum iri, & cum Christo beatè victurum expectatis
undè cum Patriarchis & Prophetis, iisque, qui ex nostro genere fuerunt,
vel etiam nobis se adjunxerunt, antequam Christus vester veniret? an
ut nos videaris abundè in controversiis superare, eò confugisti, ut hæc
fatereris?*

Justinus respondit: *Non ita miser sum, inquam, Trypho, ut
aliud dicam, aliud sentiam (b). Tibi igitur & antea confessus sum (i),
me & multos alios hæc sentire (k); ita ut omnino perspectum habe-
amus (l): at multos rursus, eosque ex illo Christianorum genere, quod
piam & puram sequitur sententiam, id non agnoscere tibi significavi
(m): atque ut sciatis, me non apud vos solos hæc prædicare, librum
pro viribus componam omnium sermonum, quos inter nos habuimus,
in quibus, quod apud vos profiteor, idem me profitentem describam (n).*

Neque

(b) Quis suspicatus est, S. Justinum fuisse adeo miserum?

(i) In anterioribus non legitur, quòd S. Justinus crediderit, Jerosoly-
mam esse restaurandam & reliqua. Reponit Editor Parisinus in nota
(f) ad hunc locum: *Videtur Justinus de instauratione Jerosolymorum
differuisse §. 45. At Respondeo: id falsum est; nam ibi non agnoscit nisi
duplicem Christi adventum, primum humilem Salvatoris, secundum
gloriosum Judicis, malos ad ignem æternum condemnaturi, & Justos
ad vitam æternam assumpturi. De hoc §. vid. dicenda n. 18.*

(k) Cur nunc ad multos alios provocat Anonymos? Mos S. Justino
insolitus. Alia S. Justini opera fuisse depravata, patet ex n. 2.
Vid. & n. 15.

(l) Ergo author illum intermedium Christi adventum habuit omnino
perspectum?

(m) Vix non explicitè fatetur author se non esse ex illo Christianorum
genere, quod piam & puram sequitur sententiam.

(n) Ut quid illa præoccupatio: *Ut sciatis, me non apud vos solos hoc præ-
dicare?* Interpolator videtur timuisse, ne sibi non crederetur, S. Ju-
stinum fuisse Millenarium.

Neque enim hominibus potius aut humanis doctrinis adhærendum mihi esse statuo, sed Deo & iis, quæ ab eo tradita sunt (o). Nam si etiam incidistis in nonnullos, qui Christiani quidem vocantur, hæc autem minimè tenent, ... ac nullam esse mortuorum resurrectionem, sed statim atque moriantur, animas suas in Cælum suscipi dicunt (p); cavete, ne eos existimetis Christianos, quemadmodum nec Judæos esse fateatur, si quis rectè scrutetur, non dicat esse Saducæos, Genistas, Meristas, Galilæos, Helenistas (q) Phariseos & Baptistas (r) (ne vobis ingratum sit, quidquid sentiam eloquentem audire) sed nominetenus Judæos ... Ego autem, & si qui rectè in omnibus sentiunt Christiani (s), & carnis resurrectionem futuram scimus, & mille annos in Urbe Jerusalem ædificata & ornata & amplificata; quemadmodum Ezechiel & Esaias & cæteri Prophetæ promittunt. §. 81: Sic enim Esaias de hoc mille annorum spatio locutus est: Erit enim Cælum novum & terra nova... non ultra audietur in ea vox fletus... etenim secundum dies ligni vitæ erunt dies populi mei... tum lupi & agni pascentur simul, & leo quasi bos comedet paleas (t)... Quod igitur bis verbis dicitur. Nam secundum dies ligni dies populi mei erunt, mille annos arcanè designari intelligimus; cum enim Adæ dictum fuisset, quo die de ligno edisset, eo die moriturum; mille illum annos non implevisse scimus... §. 82... Nos sermones secundum Scripturas conferre studemus, minimè autem pecuniæ aut gloriæ cupiditate aut amore voluptatis... neque enim similiter ac Principes populi vestri vivere volumus Socii Furum (u).

De anima-
rum beati-
tudine us-
que ad re-
surrectio-
nem cor-
porum dif-
ferenda,

& de futu-
ro stata
Regni mil-
le annorum

B

§. 83.

- (o) Ergo illi multi, qui erant ex illo Christianorum genere, quod puram & piam sequebatur sententiam, & instaurationem Jerosolymorum negabat, non adhærebant Deo & iis quæ ab eo tradita sunt.
- (p) Catholici credunt utrumque, & dari resurrectionem mortuorum, & animas Sanctorum statim recipi in Cælum.
- (q) S. Epiphanius plures varias Judæorum hæreses enumeravit; at Geristas & Meristas, Galilæos & Helenistas penitus omisit. Pseudo-Hieronymus tamen eorum meminit in indiculo hæresum.
- (r) Hemerobaptistæ inter Judæos dicebantur, qui quotidie, hyeme & æstate, baptizabantur pro ablucendis peccatis. Vid. S. Epiphanius *hær.* 17.
- (s) Supra (Vid. notam (o)) dixerat, eos, saltem multos eorum, qui puram sequuntur sententiam, non credere illam instaurationem; quomodo nunc ait, eam admitti ab iis, qui rectè in omnibus sentiunt?
- (t) Millenarii hæc intellexerunt de veris brutis, agno, lupo, leone. De paleis quàm sapidissimis Pseudo-Irenæum audiemus n. 35.
- (u) Hæc expressio, quâ author se ipsum laudat, & Judæorum Principes

15.
Censentur
interpola-
ta.

§. 83. *Illud enim: Dixit Dominus Domino meo &c.* — Tunc S. Justinus prosequitur & probat, illum Psalmum intelligendum esse, non de Ezechia, ut docebant Rabbini, sed de Messia Sacerdote secundum ordinem Melchisedech. — Ego, dum omnia perpendo, non possum non judicare illam, obscuram assertionem de Millenariis fuisse interpolatam (w); nam 1mo: illa non pertinet ad scopum dialogi, ut relegendi parebit. — 2do: refertur loco non proprio, quia in antecedentibus & subsequen- tibus agitur de Prophetiis in Salvatore nostro adimpletis; ut quid ergo inseritur longissima digressio ad probandam Millena- riorum opinionem? Præsertim cum hæc opinio, ut ipse author fateri debuit, non pertineat ad veritates Catholicas, à Catholi- cis saltem multis ut falsa rejiciatur. — 3tio: S. Justinus in eodem Dialogo pluries agit de adventu Christi, & nonnisi duplicem agnoscit, *primum Salvatoris humilem, secundum Judicis gloriosum, adeoque intermedium*, quæ *Regis terreni in Jerosolyma* de novo ex- truenda dominaturi, potius indirectè exclusit; imo — 4to: opinionem Millenariorum directè subvertit §. 118, ubi Try- phonem &c. Judæos ex Isaia sibi restorationem sacrificiorum promittentes ita refellit: "Cujus (Christi) in secundo adventu "ne existimetis Esaiam aut cæteros Prophetas dicere, sacrificia "sanguinis aut libationum altari imponi, sed vera & spiritualia, "laudes & gratiarum actiones." — 5to: ille Dialogus, ut ex decursu paret, olim divisus fuit in duo saltem colloquia (x) pro duobus diebus; primâ die ex Judæis, qui adfuere, unus nomi- natur Trypho; secundâ die ex pluribus, qui supervenere Ju- dæis, nominatur Mnaseas; ob hunc & reliquos Justinus quæ- dam repetiit, quæ pridie dicta fuerant, signanter ea, quæ de potestate

---

pungit sine causa, S. Justinum dedecere mihi videtur; Judæi in fine Dialogi gratias quàm maximas egerunt Justino pro instructione.

(w) Quòd hic Dialogus in aliquibus locis fuerit truncatus, modò factus est Editor Parisinus in suis notis ad §. §. 30, 32, 74, 92, & alibi. Langius in §. 56.

(x) E. G. §. 85. ait: quæ quidem iterum commemorabo propter eos, qui heri nobiscum non erant, ... unus ex his, qui postridie cum eis venerant, Mnaseas nomine, nobis, inquit, pergratum facis, quòd eadem nostrî causâ referre instituas.

potestate Christi in Dæmonia, quam & nostri Exorcistæ in ejus nomine exercent, relata erant. Illa sectio in duo colloquia modò non compareret, omnia sunt adeo confusa, ut determinatu non facile sit, ubi desierit primum aut incæperit secundum. Suspikor ego, ibi fuisse finem primi colloquii, ubi nunc inserta est fabula de Regno Millenariorum.

Instabis: Sed Regnum Millenariorum §. 85. iterum adstruitur, ut notavit Editor Parisinus. — *Respondeo Neg. primam partem.* En formalia: »Præcepit JESUS, ut inimicos diligamus, »quod idem & ab Esaia prædicatum fuerat pluribus verbis, in »quibus etiam nostræ regenerationis Mysterium continetur, ac »omnium omnino, qui Christum Jerosolymis visum iri ex- »spectant... Verba Esaia sunt: Dicite Fratres nostri iis, qui »oderunt vos & abominantur, ut nomen Domini glorificetur... »ego dedi expectationem hanc... his recitatis adjeci: quem »autem scripturæ rursus gloriosè, postquam crucifixus fuisset, »venturum demonstrant... ». Equidem Editor Parisiensis ait, sensum esse hunc: *Mysterium regenerationis nostræ, ac omnium prorsus, qui Christum expectant, quem ego Justinus Jerosolymâ venturum puto.* At Isaïas manifestò loquitur de primo Christi adventu; quem S. Justinus præteritum, Judæi, quos alloquebatur, adhuc futurum credebant. Igitur sensus poterit esse hic: *in verbis Esaia continetur Mysterium regenerationis nostræ Gentium, ac omnium vestrûm, qui Christum Jerosolymis visum iri adhuc expectatis.* — Hunc sensum contextus evincit; nam S. Justinus refert, Christum, postquam Jerosolymis apparuerit, crucifigendum fuisse, & rursus gloriosè venturum esse; ergo locutus fuit de primo Christi adventu præterito.

Hac occasione Criticis examinandum propono: annon & alia opinio, quòd liceat unà cum fide in Christum observare pro se & suis prolibus circumcisionem, Sabbathum, neomenias, ablutiones à Moyse præscriptas, quam Justinus §. 47. defendit, huic fuerit supposita. — Rationes id suspicandi profero. 1mo: hanc opinionem nullus alius S. Pater docuit; — 2do: S. Paulus ad Gal. 2. eam positivè reprobavit; — 3tio: interpolationem suadet contextus. S. Justinus §. 43. concluderat, legem Mosaicam finem habuisse in Christo, §. 44. frustra Judæos sibi salutem pro-

mit.

16.

S. Justini
Judæos al-
loquentis
verba de
adventu
Christi.

17.

An S. Ju-
stinus do-
cuerit, le-
gem mo-
saicam li-
citè obser-
vari posse
cum Evan-
gelica.

mittere, quæ non potest comparari nisi per Christum, per fidem, quâ Abrahamæ assimilentur; & nullatenus sufficere, quod secundum carnem filii Abrahamæ sint. Addit textum ex Ezechiel. 14, 20. *si Noe & Jacob & Daniel depoposcerint vel filios vel filias, non dabitur eis* (y). §. 48. probat, illum Christum esse Deum, §. §. 49, 50. solvit objectionem dicentium: Elias debet præcedere adventum Messiae; Elias nondum apparuit, ergo nec Messias venisse dicendus est; nempe S. Justinus ex Isaia ostendit, Joannem Baptistam fuisse illum Præcursores Domini, qui venit in Spiritu Eliæ. Hæc omnia bellè cohærent. Sed quæ §. §. 45, 46. & signanter §. 48 interposita sunt, ordinem perturbant, & dedecent tam Tryphonem interrogantem quàm S. Justinum respondentem. Siquidem

18. Trypho in- §. 45. Trypho Justinum importunè pluribus interpellat, quærens imo: an ii, qui legem Mosaicam ante Christi adventum ruitè observaverint, similiter Jacob, Henoch & Noe, qui vixerunt ante legem Mosaicam, *in resurrectione mortuorum vivent?* Justinus utique affirmat; sed quomodo Tryphoni, qui dicitur Scripturas N. T. legisse, potuit in mentem venisse, ut de hoc vel interrogaret nos Christiani, gaverit Christianos? Interim hæc interrogatio videtur infer- ra ad disponendum viam sequentibus. Trypho quærit 2do: an Judæis conversis liceat, unà cum fide observare circumcisionem, sabbathum, neomenias. Justinus respondet, ea nihil ad justitiæ observationem & pietatem afferre. Sed cur Trypho, qui necdum persuasus fuerat, Christum esse Messiam, tam immaturâ quæstione distrahit Justinum, cujus conatum in demonstrando admirabatur, sed ipsam demonstrationem credebatur impossibilem, & ideo eò avidior eam expectabat. Vid. §. 48. Interim hæc duæ responsiones non ita curandæ sunt. Sed

19. Trypho quærit 3tio: *siquis hæc ita se habere sciens, præterquam, quod hunc Christum esse cognoscat, eique videlicet credat & obediat, illa quoque Mosaica instituta observare voluerit, utrum is salvabitur?* Justinus respondet: *ut mihi quidem videtur, hominem ejusmodi sal- vum*

(y) Rabbinii docuerant, omnibus ex semine Abrahamæ secundum carnem editis, etiamsi peccatores & increduli & in Deum contumaces fuerint, regnum æternum datum iri.

vum dico futurum, si modò... iis, qui ex Gentibus conversi, omnino persuadere non conetur, ut eadem ac ipse observent, salutem negans eos adepturos, nisi hæc custodiant. Attamen simul faterur, quod multi Christiani doceant, observationem legis Mosaicæ credentibus in Christum esse illicitam. Addit: quod, qui Christum semel agnoverint & confessi fuerint, & postea negaverint; vel Judæi, qui in Christum nunquam crediderint (præsertim, si hi Christum in Synagogis suis execrati fuerint) salvandos non esse. Denique ait: *Christus dixit: in quibus vos deprehendero, in his & judicabo.*

Ubinam hoc Christus dixerit, disputant Critici. Græbius existimat, illam sententiam esse depromptam ex Evangelio secundum Hebræos. Ast hoc est apocryphum, & hinc timeo, ut & illa S. Justinus responsio sit apocrypha; nam non est verosimile, quod S. Justinus ex Pseudo-Evangelio disputare voluerit. Insuper modus afferendi S. Justino indignus est, ait enim imo, Judæi in incredulitate morientes non salvabuntur, præsertim, si Christum execrati fuerint. An ergo iidem, si in Synagogis execrati eum non fuerint, salvabuntur? 2do: qui Christum semel agnoverunt & confessi fuere, si postea negaverint, non salvabuntur. An ergo reliqui Ethnici, qui Christum nunquam confessi sunt, in Cælum assumendi? Admitto, quod præcisè propter infidelitatem negativam neque Judæi, neque Turcæ, neque Pagani sint damnandi; sed quomodo sine fide in Christum ipsi absolventur à peccatis originali & personalibus? quomodo justificabuntur? 3tio: Hæ additiones sunt extra scopum quæstionis; Trypho dicitur interrogasse: utrum unà cum Evangelio liceat observare legem Mosaicam, & Justinus ea impertinentia, quæ in additionibus relata sunt, respondisse dicitur. Plura vide n. 17.

Cæterum hæ Pseudo-Justinus responsiones favent imo Millenariis; hi enim docuerunt, in illo futuro mille annorum Regno præter legem Christianam simul observandam esse Mosaicam. Ast si Mosaicæ observatio nunc in statu legis Evangelicæ facta fuerit illicita: persuasum difficilius erit, quod Mosaica à Christo in suum mille annorum Regnum sit iterum introducenda. — 2do: faver & Quartadecimanis; hi enim Sæculo III. contendere cæperunt, Pascha licitè celebrari posse Lunâ 14tâ. Vid Dissert.

12mam.

affirmat
Justinus;

20.
Quæ affirmatio S. Justino indigna;

21.
In verbis S. Justino suppositis tres latitant errores

12mam. — 3tio: favet & Sabbathianis, qui Sæculo IV. è Secta Novatianorum exorti, præter diem Dominicam celebrârunt & Sabbathum (2).

Porro, cujus Sectæ fuerit, qui S. Justino fatos errores supposuerit, determinare necdum valco. --- Dum recogito, quòd nullus antiquiorum Scriptorum aliquem ex dictis erroribus S. Justino unquam imputaverit, non Eusebius, non Epiphanius, non Hieronymus; conjicio libros S. Justini Sæculo IV. depravatos necdum fuisse.

S. PAPIAS floruit circa annum 160.

22. Hujus Scripta non amplius extant, ut ex his, an Millenarius fuerit, dijudicare possemus. S. Hieronymus (vel potius Pseudo-Hieronymus) n. 7. & 8. citatus, dum plures refert Millenarios, Papiam omittit; imò ab illorum numero hunc positivè excludit, cùm ait: *ex Græcis primus Irenæus*. Papias fuit Græcus, & antiquior Irenæo; si ergo juxta Hieronymum vel hujus interpolatorem Irenæus fuerit primus ex Græcis, Papias erit innocens ab hoc errore. — S. Epiphanius n. 10. originem Millenariorum retulit ad finem Sæculi IV. Papias vixit Sæculo II. De Theodoreto vide n. 3.

23. Sed tamen semel apud Hieronymum Papias apparet ut Millenarius, imò primus Millenariorum author, nempe in Catalogo *verbo: Papias*, ubi sic legitur: »Papias Joannis auditor, Hierapolitanus Episcopus in Asia quinque tantum scripsit volumina, quæ prænotavit: Explanatio Sermonum Domini (a), in quibus, cùm in præfatione asserat, non varias opiniones sequi, »sed Apostolos authores habere, ait: considerabam, quid Andreas, quid Petrus dixissent... quid Joannes... quid etiam »Aristion & senior Joannes (b) Discipuli Domini loquebantur...

Hic

(2) Vid. Socrates L. 5. Cap. 21. Sozomenus L. 7. Cap. 18.

(a) Quòd Papias hæc quinque tantum volumina composuerit, etiam apud Eusebium legitur. In hoc ergo consentiunt Eusebius & Hieronymus, quorum tempore illi adhuc extiterunt, ut patet ex modo, quo illi de dictis voluminibus locuti sunt. Imo Trithemius sæculi XV. Scriptor illa quinque volumina adhuc vidit. Ita Dupin.

(b) Duo occurrunt, qui vocantur Joannes, unus Apostolus, alter Discipulus Domini, qui tamen & ipse Apostolus vocari potest; nam in

Hic dicitur mille annorum Judaicam edidisse Deuterogwca, quem secuti sunt Irenæus & cæteri, qui post resurrectionem ajunt in carne cum sanctis Dominum regnaturum. Tertullianus quoque in Libro de spe Fidelium & Victorinus Pictaviensis & Lactantius hac opinione ducuntur.

Ultima verba, quæ literis cursivis distinxî, censeo per alienam manum fuisse assuta. Et quidem imò Catalogum variè fuisse interpolatum, modò cuncti facti sunt Eruditi; insuper plures, quàm ab aliis adnotatæ fuerant, interpolationes detexi & in prioribus meis Dissertationibus manifestavi. — 2do: si prænotata verba abscindantur, contextus tam plenum retinet sensum, ut nemo suspicari valeat, illum fuisse truncatum. — 3tio: modus loquendi in ultima periocha differt à consueto S. Hieronymi stilo; nam in antecedentibus S. Pater loquitur assertivè: *scripsit 5. volumina*; in ultima immediatè sequenti periocha dubitanter pronuntiatur: *dicitur edidisse*. — 4to: ultima periocha contradicit assertioni primæ; in hac enim S. Hieronymus asseverat, quòd Papias *quinque tantum volumina* conscripserit; quomodo igitur insuper edidit Deuterofin? — 4to: qui admittunt genuinos esse libros S. Dionysii Alexandrini contra Nepotem vulgatos (de quibus dicitur à n. 49, 53.) concedere debebunt, primum Millenariorum authorem fuisse Coracionem in Ægypto Sæculo III; ergo Papias imò & Justinus ac S. Irenæus ab illo errore immunes fuerunt. — 5to: Eusebius & S. Epiphanius n. 10. librum *Deuterofin* ignorasse videntur. Igitur spectatis Ss. Hieronymi & Epiphaniï autoritatibus, Papias erroris Millenariorum condemnari non poterit; perpendamus Eusebium Hieronymo & Epiphanio antiquiorem.

Apud Eusebium L. 3. C. 35. legitur; eodem tempore (nem S. Papias ab) pe, quo S. Polycarpus in Asià, S. Ignatius in Syria claruère) inno-
24.
Rejicitur
ut inter-
polatus.

Canone Missæ post Consecrationem dicitur: *cum Apostolis tuis Joanne, Matthea, Barnaba...*; ille Joannes certò non fuit Evangelista; nam de hoc mentio fit ante consecrationem. in Dissert. Ima de Cepha modò monui, quòd Joannes Gal. 2, 9, qui Paulo dexteram dedit, non fuerit Joannes Evangelista. Similiter mihi verosimilius videtur, quòd Joannes, qui fuit Magister Papiæ, non fuerit unus ex 12. Apostolis.

25.
Eusebio
laudatur ut
Apostolica-

rum tradi-
tionum se-
dulus in-
quisitor,
eruditus,
S. Scriptu-
ræ peritus,

innotuit Papias Hierapolytanæ Paræciæ Episcopus, vir impræ-
mis disertus & eruditus, & sacræ Scripturæ peritus. — Apud
eundem Cap. 39. refertur *imo*: quod Papias quinque duntaxat
libros composuerit dictos: *Explanatio Sermonum Domini*; quod-
que plures non ediderit, ibidem confirmatur ex testimonio S.
Irenæi, qui simul asseruerit, Papiam fuisse auditorem S. Joannis,
& sodalem S. Polycarpi. --- *2do*: quædam ex illis libris narran-
tur, nempe quod Papias Apostolos non audiverit, diligenter
tamen inquisierit, quid Petrus, Joannes dixerint; item: quod
Discipulos Domini Aristionem & Joannem Senioremem audiverit.
--- *3tio*: tunc Eusebius, quasi nihil ultra de Papiæ dicturus sit,
ita concludit: *hæc, quæ de Papiæ retuli, non sunt inutiliter commemo-
rata (c).* Nihilominus sequitur.

26.

Traducitur
ut stupidus
ingenio, ut
fabulator,
& Millena-
riorum au-
thor,

Porro operæ pretium fuerit prædictis Papiæ verbis etiam alia quæ-
dam illius adjicere, quibus nonnulla paradoxa cum quibusdam aliis,
ut quæ ex traditione ad se venerint, narrat. Quod quidem Philippus
Apostolus unâ cum filiabus suis Hierapoli commoratus, in præcedenti-
bus declaratum est... Et alia quædam idem commentator tanquam ex
viva traditione ad se relata, & peregrinas quasdam Servatoris para-
bolas & doctrinas cum aliis nonnullis fabulosis adjicit, in quibus
etiam Millenarios quosdam annorum post resurrectionem mortuorum
futuros dicit, in quibus Regnum Christi in hac terra corporaliter consistere
debeat, quæ illum ex eo suspicatum esse puto, quod Apostolicas disputatio-
nes non rectè acceperit, nec quæ ab illis per hypodigmata dicta sunt, rite con-
sideravit; fuit enim mediocri admodum ingenio præditus, ut ex scriptis illi-
us conjicere licet. Attamen quàm plurimis post se Ecclesiasticis Viris
ejusdem erroris causam dedit, qui ad antiquitatem ipsius respexerunt (d)
utpote

(c) Si ea, quæ n. 27. sequuntur, sint genuina, hæc transitio videtur super-
flua; forsan inserta est, quia quæ immediate sequuntur, videntur con-
gesta aliunde, quàm ex 5 libris Papiæ.

(d) Papiæ in Cathedra Hierapolitana successit Apollinaris, qui in Chronico
Eusebii ad annum 173. ut insignis refertur; is apud Eusebium H. E. L. 4.
C. 27. dicitur multa scripsisse volumina, signanter contra pululantem
Montanistarum hæresin. Montanistæ infecti fuere errore Millenario-
rum, à quo ergo Apollinaris Papiæ in Cathedra successor immunis
fuisse videtur, quia Montanistas impugnavit.

utpote Irenæo (e), & si quis alius consimilia sensisse deprehenditur. Sequitur:

»Et alias quasdam Verborum Domini enarrationes supra memorati Aristionis & senioris Joannis traditiones adfert... Et hoc senior dixit: Marcus quidem, cum Petri esset interpres, quæcunque memoriâ retinuit, accuratè conscripsit, non quidem eo ordine quo à Domino dicta sunt aut facta; neque enim audivit Dominum... Usus verò est Papias iste testimoniis ex priorè Epistola Joannis, & ex ea, quæ Petri est, consimiliter desumptis » (f).

27.

Quæ n. 25. de Papiæ apud Eusebium relata sunt, admitto genuina; quæ verò n. 26, censeo fuisse interpolata. Et quidem imò Eusebium L. 3. Cap 39. fuisse depravatum quò ad historiam de filiabus Philippi Apostoli jam admonui in *Dissert. 12ma de Ss. Polycrate & Irenæo* n. 61, 68. — 2do: Quæ n. 26. narrata sunt, eo referuntur modo, ac si Papias eadem in alio quàm aliquo quinque librorum n. 24. indicatorum conscripserit; & tamen Papias nonnisi illos 5. libros edidit asserente ipsomet Eusebio. Porro, cum ea, quæ n. 27. recitata sunt, iterum referantur tanquam desumpta ex prænotatis quinque Papiæ libris, hinc & hæc non respuo ut spuria. — 3tio: Si ea, quæ n. 26 indicata sunt, rejiciantur, tunc antecedentia n. 25. nempe, quòd Papias Aristionem & Joannem seniore audiverit, & sequentia n. 27 magis cohærebunt, ut meditati patebit. — 4to: Si Papias fuerit Millenarius, homo erraticus, ingenii pertenuis, ut quid n. 27. ad Papiæ auctoritatem provocatur? — 5to: Contradictoria videntur, quæ nunc apud Eusebium leguntur, nempe n. 25. Papias dicitur *Vir imprimis disertus & eruditus & sacræ Scripturæ g) peritus*; & n. 26. dicitur *homo pertenuis ingenii, qui nonnulla fabulosa tradidit*. Quòd alterutra assertio fuerit Euse-

28.

Hæc ultima rejiciuntur ut spuria.

C

bio

(e) Is ab Eusebio L. 3. c. 23. vocatur *testis fide dignissimus, qui recta semper Catholicaque Doctrinæ propugnator exstitit*. Quomodo hic dicitur errasse? ad antiquitatem Papiæ fabulatoris respexisse? Vid. n. 33.

(f) Ex hoc tamen inferri nequit: ergo Papias reliquas Ss. Apostolorum Epistolas non agnovit ut Canonicas.

(g) Hoc Elogium ab aliquo imperito scholiaste adjectum fuisse censuit Valesius; Strothius acatholicus in sua Versione Germanica de anno 1777. illud penitus omisit. Ego censeo, illud esse præprimis genuinam ac omnino retinendam vel etiam restituendum.

bio supposita, fatentur critici, dum disputant: quænam sit genuina? seu an S. Papias Episcopus & Martyr (b) ab Eusebio, S. Hieronymo &c. inter antiquissimos Scriptores Ecclesiasticos celebratus, fuerit homo stupidus, an verò pollens iudicio? hoc ultimum sanè verosimilius est; quomodo enim homo stupidus ab Eusebio referri potuit inter primarios sæculi II. scriptores Ecclesiasticos? quomodo ejus 5 volumina celebrari ab omnibus, qui subsequuti sunt, rerum Ecclesiasticarum Scriptoribus? -- 6to: Si Papias admodum modico præditus fuerit iudicio, illud non cedit in honorem sui magistri Joannis, qui eum Ecclesiæ Hierapolitanæ præfecisse, vel S. Irenæi, qui eum ut doctorem secutus fuisse dicuntur. -- 7mo: S. Irenæus ad *antiquitatem* Papiæ respexisse dicitur; & tamen Papias respectu Irenæi non bene apelatur *antiquus*; nam Irenæus dicitur fuisse discipulus S. Polycarpi; Ss. Polycarpus & Papias fuere consodales, cur S. Irenæus non potius respexit ad S. Polycarpum, qui Millenarius non fuit? -- 8vo: interpolator asserit, plurimos Viros Ecclesiasticos Papiæ fabulas de Regno Millenariorum fuisse secutos, & nonnisi unum nominare potuit Irenæum; de cæteris ait: *& si quis alius consimilia sensisse deprehenditur*; ipse ergo Pseudo-Eusebius plures deprehendere non potuit. Ex hoc autem denuo confirmatur, quòd S. Justinus tempore interpolatoris nondum fuerit Millenariis adscriptus; aliàs enim & is nominatus fuisset; -- 9mo: falsum est, quòd S. Irenæus fuerit Millenarius, ut dicitur à n. 30. -- 10mo: Eusebius L. 3. Cap. 27. & 28. refert, primum inter Christianos Millenarium fuisse Cerinthum hæreticum, qui mentitus est revelationes sibi factas per Angelos, qui teste S. Epiphonio *hær.* 28. restitit Apostolis Petro *Act.* 11, & Paulo *Act.* 15.; condemnatus in Synodo Jerosolymitana, & postea à S. Joanne Ev. iterum excommunicatus; quomodo igitur credibile est, ut S. Papias Cerinthi doctrinam quoad Regnum Millenariorum utique saltem vivâ Apostolorum seu Virorum Apostolicorum voce damnatam amplexatus fuerit?

29.
An S. Irenæus Papiam Millenariis accensuerit.

Objicies: S. Papiam fuisse Millenarium, contestatus est S. Irenæus coævus hac in re Papiæ discipulus. -- *Respondeo:* S. Irenæus nec Millenarius fuit, nec illud de Papiæ contestatus est, ut mox videbimus. S.

(b) Colitur in Martyrologio Romano die 22dâ Februarii.

S. IRENÆUS floruit anno 180.

Non miremur, quod huic sanctissimo & doctissimo Viro afficta fuerit hæresis Millenariorum, cum idem (apud Eusebium & S. Hieronymum interpolatos) etiam dictus fuerit Patronus Quartadecimanorum. *Vid. Dissert. 12ma.* Ast ist decursu 5. librorum *adversus hæreses* (si interim ultima capita n. 33 referenda omittamus) S. Irenæus ne vel minimum prodidit indicium, quod crediderit in Regnum Millenariorum; is, si hac hæresi fuisset infectus, hanc suam opinionem non potuisset non manifestare L. 4. C. 7. & 8. Titulus Capitis 7mi est: *Quare delecta est Hierosolyma?* Tunc sequitur: *De Hierusalem & de Domino audent* (aliqui hæretici) *dicere: quoniam si esset magni Regis Civitas, non derelinqueretur (i);* S. Irenæus respondit, quod Jerusalem cunctos suos fructus protulerit, & finis, propter quem sub Davide electa fuit, adimpletus fuerit, adeoque ipsa, manifestato Novo Testamento, desinere debuerit, omnino cessaverit; nullam facit mentionem de illa Civitate unquam restituenda; addit: *quid de Hierusalem dicimus, quandoquidem & figuram mundi universi oporteat præterire.*

30.
S. Irenæum non fuisse Millenarium, ex ejus libris colligitur:

Eusebius (de Pseudo-Eusebio vid. n. 26.) nullibi S. Irenæum præfari erroris accusavit. L. 3. C. 27 & 28. asserit, primum inter Christianos Millenariorum ducem fuisse Cerinthum, adversus quem & ejus asseclas scripserint Cajus Romanus, Dionysius Alexandrinus, imò & Irenæus: Vid dicenda n. 42. Tantum abest, ut Eusebius l. c. asseruerit, Cerinthi doctrinæ quoad Regnum Millenariorum subscripsisse S. Irenæum. — De Epiphonio dictum est supra n. 10. --- De Theodoreto n. 3.

31.
sicuti & ex Eusebio & Epiphonio.

S. Hieronymi testimonia, n. 7. 8 & 9. citata, sunt suspecta non quidem, quod ille vir non sit testis fide dignus, sed quod hac in re fuerit vel interpolatus (id quod mihi certum est) vel ab aliis deceptus, forsan Apollinarii discipulis. Vid. n. 10. ---

32.
Quæ ex S. Hieronymo & Eusebio opponi solent, sunt supposititia.

C 2

Equi-

(i) Tempore S. Irenæi Jerosolyma nec quodam nomen extabat; nam vetus Jerosolyma fuit totaliter destructa; in ejus vicinia Hadrianus ædificavit Æliam; Sæculo IV. demum Constantinus M. ædificavit novam Jerusalem. Vid. Diss. 15. n. 11, 39, 59.

Equidem si illa testimonia forent genuina; S. Hieronymus & sibi & aliis fide æquè dignis contradixisset; nam primus Millenariorum juxta S. Hieronymum foret Irenæus n. 7 & 8.; non foret Irenæus sed Papias juxta eundem Hieronymum n. 9 & 23. At verò juxta Eusebium n. 28. *romo.* citatum nec Papias fuit primus, sed Cerinthus. -- S. Epiphanius n. 10. nullum inter Christianos celebrem novit Millenarium Apollinario antiquiorem, Cerinthus hæreticum. Plura dixi locis citatis. -- His perpensis ego censeo, S. Hieronymum in præfata re fuisse non deceptum, sed potius interpolatum, quod ipsum de Eusebio ostendi n. 26.

32.
Ratio præ-
cipua, quòd
S. Irenæus
fuerit Mil-
lenarius, ex
hujus libris
desumpta
proponi-
tur.

Objicies. Systema Millenariorum explicitè docetur, imò quale futurum sit istud Regnum accurate describitur à S. Irenæo L. 5. C. 32, 33, 34, 35 & 36. ut à n. seq. videbimus. --- *Respondeo:* hæc quinque ultima Capita in pluribus exemplaribus (k) olim non legebantur usque ad annum 1575 tum typis ea edita non fuerant, quo anno primus ea prælo evulgavit Feuarden-rius, destituuntur sufficienti authenticæ testimonio externo, & intrinsecus continent doctrinam S. Irenæo Galliarum Sæculo II. Antistite præcipuo prorsus indignam. Antequam ad authoritatem respondeam extrinsecam (de qua n. 36.) & putidas Pseudo-Irenæi fabulas in lucem producam (quod fiet à n. seq.) ab omnibus dijudicandas, præmitto aliam S. Irenæi doctrinam. Is L. 5. seu ultimo cap. 30. ultimum Christi in terras quæ judicis adventum posuit immediatè post Regnum Antichristi. Nullus, quantum scio, tam stolidus fuit, ut docuerit Antichristum esse venturum, postquam Christus mille annis regnaverit in Jerusalem; imò Pseudo-Irenæus cap. 35. expressè monuit Regnum Millenariorum fore post adventum Antichristi. -- C. 31. (quod adversarii admittunt ceu unum ex genuinis & indubiis S. Irenæi opcribus) hic S. Pater contra hæreticos, qui carnis resurrectionem negabant futuram, docuit, quòd hæc infallibiliter futura sit; addidit: tunc *Justi corpora recipientes & perfectè resurgentes: hoc est*

(k) Ab anno 1526 usque ad annum 1570, Opera S. Irenæi saltem 12. vicibus fuerunt prælo expressa, in nulla istarum diversarum editionum comparuere illa quinque capita. Vid. Dupin. qui tamen supponit illa capita esse genuina, De capitibus 31, 30 &c. dicam à n. 115.

est corporaliter, quemadmodum & Dominus resurrexit, sic venient ad conspectum Dei. Cum Justī, utique omnes, post resurrectionem ad conspectum Dei seu finem ultimum perventuri dicantur, tacite ercluditur Regnum Millenariorum, quod inter resurrectionem & admissionem Justorum omnium ad conspectum Dei esset intermediaturum. Conferantur dicta n. 30. Audiamus nunc authorem capitulorum superadditorum.

Cap. 32. seu imo superadditorum docet, quod justī post resurrectionem assumendi sint in Regnum Christi terrenum, ut remunerationem accipiant in omnibus, in quibus afflicti fuerunt: & ut paulatim assuescant capere Deum. Deinde geographicē describit, ubinam terrarum illud Regnum Millenariorum sit constituendum & ad quantam latitudinem extendendum, nempe à flumine Ægypti usque ad fluvium magnum Euphraten conformiter promissioni Abrahamo factæ, quæ hucusque impleta non fuit, utpote Christianos respiciens secundum verba Christi: *Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram.* Hunc ultimum textum S. Irenæus allegavit L. 3. C. 32, & L. 5. C. 9, quin ibidem vel minimum indicium prodiderit, eum intelligendum esse de Regno mille annorum. Porro Pseudo-Irenæus hoc & sequentibus capitibus plures quàm 70 textus scripturísticos tum ex Vet. tum ex Nov. Testamento conglomeravit, quibus literaliter expositis abusus fuit ad corroborandum suum mille annorum Regnum. Ego à cunctis illis textibus, quorum multitudine author suos adversarios obruere voluit, adducendis superfedeo, ne benevolo lectori nimium causetur tædium.

Cap. 33. contendit, quod promissio Jacobo facta & Gen. 27 & 28. relata: *det tibi Deus de rore Cæli & à fertilitate terræ multitudinem tritici & vini & serviant tibi Gentes & adorent te Principes, & esto Dominus fratris tui, & adorent te filii patris tui,* non dum adimpleta fuerit, adimplenda primùm in Regno mille annorum; addit: *Hæc, si non quis accipiat ad præfinita Regni, in grandem contradictionem & contrarietatem (1) incidet; prædicta itaque benedictio ad tempora Regni sine contradictione pertinet... quemadmodum Presbyteri meminervnt, qui Joannem Discipulum Domini vide-*

34.

Quo tempore & loco Regnum Millenariorum sit futurum, & quanta ejus latitudo geographica,

35.

Ejus fertilitas quoad triticum & vinum Gen. 27. prædicta,

(1) Hanc grandem contradictionem & contrarietatem præter Pseudo-Irenæum nullus advertit Catholicus:

à Christo
expressis
verbis tra-
dita,

viderunt, audisse se ab eo, quemadmodum de temporibus illis docebat Dominus (m) & dicebat: venient dies, in quibus vineæ nascentur singulæ decem millia palmitum habentes, & in una palmite dena millia brachiorum, & in uno vero palmite dena millia flagellorum, & in unoquoque flagello dena millia botruum, & in unoquoque botro dena millia acinorum, & unumquodque acinum expressum dabit viginti quinque metretas vini. Et, cum eorum aliquis apprehenderit sanctorum botrum, alius clamabit: botrus ego melior sum, me sume, per me Dominum benedic. Similiter granum tritici decem millia spicarum generaturum, & unamquamque spicam habituram decem millia granorum, & unumquodque granum quinque bilibres similæ claræ mundæ; & reliqua autem poma & semina & herbam secundum congruentiam iis consequentem, & omnia animalia... subiecta hominibus cum omni subiectione. Hæc autem & Papias Joannis auditor. Polycarpi autem contubernalis, vetus homo (n) per Scripturarum testimonium perhibet in quarto librorum suorum; sunt enim illi libri quinque conscripti (o). Et adjecit dicens: hæc autem credibilia sunt credentibus. Et Juda, inquit,

(m) Quo teste Dominum hæc docuisse probatur? Imò Dominum hæc fabulosa nullibi docuisse, præter unicum hunc authorem facile omnes consentient. S. Philastius L. de hæresibus C. 12. putat, quòd Christus Judaicam de futuro Messie Regno terreno opinionem positivè rejecerit Matth. 22. dicens: erratis, nescientes Scripturas; in resurrectione enim neque nubent, neque nubentur. Similiter Paulus Rom. 14. scribens: non est Regnum Dei esca & potus.

(n) Necessè est, ut hæc inserta fuerint post mortem S. Irenæi; nam hujus ætate Papias vocari non debuit *Vetus homo*. S. Irenæus alibi contestatus est, quòd S. Polycarpum viderit, audiverit; Polycarpum nullibi vocavit *Veterem hominem*; ergo nec Papias à S. Irenæo prædicari debuisset ut *Vetus homo*, cum idem S. Irenæus de S. Joanne Evangelista loquatur tanquam de synchrono, ut audiemus n. 39. Imò falsum est, Papiam fuisse S. Joannis Evangelistæ auditorem; nam Papias ingenuè fassus est, quòd neminem Apostolorum viderit; juxta Chronicon Alexandrinum passus est anno 3tio Olympiadis 235tæ, id est anno A. V. 164; S. Irenæus libros *adversus hæreses* scripsit anno 176 (Vid. Cave) ergo Papiam non debuisset vocare hominem *veterem*, cum Ss. Papias & Irenæus fuissent coævi.

(o) Ecce Pseudo-Irenæus confirmat, quòd Papias quinque tantum libros conscripserit. Vid. n. 25, 28.

quit, proditore non credente (p) & interrogante: quomodo ergo tales à *Juda tra-*
ditore in
dubium re-
vocata,
 geniturae à Domino perficientur? dixisse Dominum: videbunt, qui ve-
 nient in illa. Hæc ergo tempora prophetans *Isaias* ait: Et compasce-
 tur lupo cum agno... & vitulus & taurus & leo simul pascentur...
 leo quasi bos vescetur paleis, serpens autem terram quasi panem... si
 enim leo animal paleis vescitur, quale ipsum triticum erit, cujus palea
 ad escam congrua erit leonum?

Cap. 34: Ipse autem *Isaias* manifeste annuntiavit tale gaudium ab *Isaia,*
 in resurrectione Justorum futurum sic dicens: resurgent mortui & sur- *Ezéchiele,*
 gent, qui in monumentis sunt, & lætabuntur, qui sunt in terra (q). *Jeremia,*
 Hoc idem & *Ezechiel* ait... *Jeremias*... Dominus in Evangelio: *Daniele, in*
 beati servi illi... & si venerit vespertina vigilia & invenerit sic, beati *Vet. Testa-*
 sunt, quoniam recumbere eos faciet & ministrabit eis.. *Daniel*... *mento, & à*
Christo in
Evangelio
manifeste
promissa,
promissa,
Jeremias... Et tunc gaudebunt virgines in congregatione juvenum...
 & inebriabo animam Sacerdotum filiorum Levi... Tales itaque pro-
 missiones manifestissime in Regno justorum istius creaturae epulationem
 significant, quam Deus repromittit, ministraturum se...

Cap. 35: si autem quidam tentaverint allegorizare hæc, quæ ejus. *literaliter*
 modi sunt, neque in omnibus poterunt consonantes sibi metipsis inveni- *intelligen-*
 ri... Ece enim *Isaias* ait: dies Domini venit, ponere Urbem terræ *da.*
 desertam... & ædificabunt domos & pastinabunt vineas, & ipsi man-
 ducabunt; hæc enim alia universa in resurrectione Justorum sine con-
 troversia dicta sunt, quæ fit post adventum Christi... in qua regnabunt
 justi in terra crescentes ex visione Domini, & per ipsum assuescent ca-
 pere gloriam Dei Patris & cum S. Angelis conversationem... hæc
 autem talia universa non in supercælestibus possunt intelligi... sed in
 Regni temporibus... reædificatâ Jerusalem secundum... Paulum ad
 Galatas scribentem: illa autem, quæ sursum est Hierusalem, libera est,
 quæ est mater omnium (r)... & ipsam descendentem in Apocalypsi vi-
 dit

(p) Igitur Christus illud Regnum Millenariorum prædicasset, antequam
 passus est; & cuncti, qui in illud non credunt, tacite comparantur
 Judæ proditori.

(q) Hunc textum S. Irenæus L. 5. C. 15. citavit agens de resurrectione
 mortuorum, quin ibi vel minimum indicium Regni mille annorum
 compareat.

(r) Nempe Gal. 4, 26. At S. Paulus ibidem §. 24. præmiserat dicens:
 quæ sunt per allegoriam dicta.

dit Joannes super terram, novam; post enim Regni tempora, vidi, inquit, thronum album magnum... Ecce tabernaculum Dei cum hominibus & habitabit cum eis (s). Et nihil allegorizari potest. Sicuti verè resurgit homo, sic & verè vigebit in Regni temporibus.

Cap. 36: Cum sint enim veri homines, veram esse oportet plantationem ipsorum... Erit Cælum novum & terra nova, in quibus novus perseverabit homo semper nova confabulans Deo... Et, quemadmodum Presbyteri dicunt, tunc qui dñi fuerint Cælorum conversatione, illuc transibunt id est: in Cælos: alii tūtè Paradisi delitiis utentur: alii autem speciositatem Civitatis possidebunt; ubique autem Deus videbitur; & quemadmodum digni erunt videntes eum.. & propter hoc dixisse Dominum: Multas esse apud Patrem mansiones... Hanc esse adorationem & dispositionem eorum, dicunt Presbyteri Apostolorum Discipuli. Ita author quinqu: ultimorum capitum. Verùm

36.
S. Irenæus
ab hæresi
Millenario-
rum absol-
vitur,

Hæc indirectè adversantur iis, quæ S. Irenæus alibi tradidit n. 30, & tam inepta sunt, ut ne mereantur quidem refutari, ergo meritò rejicienda tanquam indigna S. Irenæo, tanquam suppositicia. Igitur nihil restat in libris S. Irenæi genuinum, ex quo is S. Pater convinci posset erroris Millenariorum. Superest ut testes contra S. Irenæum audiantur.

Testes con-
tra eum ad-
ducti reji-
ciuntur

Objicit Feuardentius: præfata 5 capita ultima, licet in omnibus exemplaribus non comparuerint, esse tamen genuina, patet ex Anastasio Nicæno, qui *lib. quæst. in Scripturam* q 88. citavit doctrinam S. Irenæi Cap. 36. relatam, quod, postquam Deus Cælum novum & terram novam creaturus est, sanctorum aliqui in Cælum ad Visionem Dei sint admittendi, alii in Paradisum recipiendi, alii in nova Jerosolyma tunc reædificanda habitaturi. Insuper S. Irenæum fuisse Millenarium, contestati sunt S. Hieronymus & Eusebius; imo teste S. Hieronymo S. Dionysius Alexandrinus, qui floruit anno 260, contra S. Irenæum quæ Millenarium duos libros conscripsit. Qua fronte ergo negari potest

(s) S. Irenæus L. 4. C. 34. manifeste allegorizavit, dicens: est ergo altare in Cælis... & templum, quemadmodum Joannes in Apocalypsi ait: & apertum est templum Dei & tabernaculum; ecce enim inquit tabernaculum Dei, in quo habitabit cum hominibus. Apocalypsis ergo tam à S. Irenæo quàm à Pseudo-Irenæo agnita fuit canonica, ab illo exposita allegoricè, ab hoc verò detorta ad sensum literalem.

potest S. Irenæum fuisse Millenarium, cum ab omnibus ut talis habeatur? --- *Respondeo*: Anastasius Nicænus author græcus scripsit Sæculo VIII, (videtur primus, qui canones Trullanos laudavit, quos ego in *s. Diff. de S. Basilio* rejeci ut spurios) non est testis satis idoneus contra Irenæum Sæculo II. in Gallia Episcopum. Quod attinet testimonia S. Hieronymi & Eusebii, quos omni fide dignos revereor, ostendi n. 7, 23, & 26. illa esse supposititia. Quandonam hæc fuerint conficta, seu libris Eusebii & Hieronymi inspersa, determinare non possum. Interim nihil mirum, quod scriptores subsequuti, qui in libros Eusebii & Hieronymi depravatos inciderunt, S. Irenæum Millenariis adnumeraverint; nullus illorum scriptorum legitur rem criticè librâsse, nemo suspicatus fuit, S. Hieronymum & Eusebium ista in re fuisse interpolatos.

TERTULLIANUS anno 230.

Hunc Millenarium fuisse, concedo, non ita ob verba Hieronymi n. 7 & 23 provocantis ad librum Tertulliani *De Spe Fidelium* (cum is liber non extet, & loci ex S. Hieronymo desumpti non sint genuini) quàm potius, quia ille error Montanistis, quibus Tertullianus adhæsit, fuit proprius, ac adhucdum in libro 3. Tertulliani *adv. Marcionem* C. 17. continetur, ubi hic Montanista provocat ad novas Prophetias, utique Montani & hujus Prophetissarum, qui novam Jerosolymam e Cælo lapsuram docuerunt (†). Interim Montanistæ, qui secundas in hac vita nuptias damnârunt, futuras carnis concupiscentias in futuro illo Regno non expectasse videntur. --- Saltem Tertullianus istiusmodi sensum Judaicum non solum non admisit, sed impugnavit; nam Marcionitæ objecerant, quod noster *Jesus* Christus Judæis pollicitus fuerit pristinum statum ex restitutione futurâ Regni Judæorum *terrestris*: Marcionitarum verò Christus, quem ad-

D huc

37.
Tertullianus Montanista Regnum mille annorum admittit, sed non carnale, ut Pseudo-Irenæus.

(†) Eam postea in locum Phrygiæ dictum *Pepuza*, in quo & una Prophetissarum Montanisticarum sepulta fuit, revera delapsam fuisse, docuerunt Montanistæ teste Epiphanio *har.* 48. Apollonius, qui floruit Sæculo II. finiente, refert apud Eusebium, quod Montanus *Pepuzam* ac *Tymium*, quæ tunc modicæ erant Civitates in Phrygia, vocaverit Jerosolymam, ut cunctos undique ad illas congregaret.

huc futurum credebant, daturus sit Regnum *æternum & cæleste*. Tertullianus respondit: »De restitutione veró Judææ, quam & ipsi Judæi ita ut describitur, sperant locorum & Regionum nominibus inducti, quomodo allegorica interpretatio in Christum & in Ecclesiam & habitum & fructum ejus spiritualiter comperat, & longum est persequi & in alio opere digestum, quod inscribimus de *Spe Fidelium*, & in præsentī vel eó ociosum, quia non de terrena sed de cælesti promissione sit quæstio (u). Nam & confitemur in terra Regnum repromissum, sed ante Cælum, sed alio statu, utpote post resurrectionem in mille annos in Civitate divini operis Hierusalem Cælo delatâ, quam & Apostolus Matrem nostram sursum designat... Hanc & Ezechiel novit, & Apostolus Joannes vidit, (w) & qui apud fidem nostram (Montanistarum) est novæ Prophetiæ sermo testatur, ut etiam effigiem Civitatis ante repræsentationem ejus conspectui futuram in signum prædicarit. Denique proximè expunctum est Orientali expeditione. Constat enim, Ethnicis quoque relictibus, in Judæa per dies quadraginta matutinis momentis Civitatem de Cælo pependisse, omni mæniorum habitu evanescente de profectu diei & aliàs de proximo nullam. Hanc indicimus excipiendis resurrectione Sanctis & refovendis omnium bonorum utique spiritualium copia, in compensationem eorum, quæ in Sæculo vel despeximus vel amisimus, à Deo prospectam». Ita Tertullianus, cujus tamen somnia multum tolerabiliora sunt doctrinâ Pseudo-Irenæi, lupos, leones, serpentes &c. bestias in suum Regnum assumentis. Vid. n. 35.

Porro hic quoque advertendum est, quòd Tertullianus l. c. innuat, Regnum mille annorum expectari à Judæis *carnale*, à Marcionitis *spirituale* ob novam Prophetiam, altum taceat de traditione à Papia vel Justino vel Irenæo propagatâ, qui tamen *L. adv. Valentinianos* ad auctoritatem provocat Justini & Irenæi *Vivorum sanctitate & præstantia insignium*.

NEPOS

(u) Hæc responsio omnino Catholica est, sed quæ sequuntur, Montanistam produnt phantasticum & obscurum.

(w) Ecce! Tertullianus de Apocalypsi Joannis loquitur tanquam de scriptura indubie canonicâ.

NEPOS floruit circa annum 244. (x)

In Ægypto vixisse dicendus est, si genuina sint, quæ nunc apud Eusebium L. 7. C. 28. leguntur, ubi & pro Millenariis scripsisse, & à Dionysio Alexandrino refutatus fuisse dicitur; sed an verè dicatur, nunc examinandum erit. Hac autem eadem occasione necessariò simul attingere debemus duas alias quæstiones magis arduas, nimirum *1ma*: an Apocalypsis S. Joannis ab Eusebio & Dionysio Alexandrino &c. agnita fuerit ut genuina & Canonica? *2da*: an Epistola ad Hebræos semper habita fuerit Apostolica? — Nunc uno & eodem loco apud Eusebium legitur *imo*, quòd Nepos fuerit Millenarius; & — *2do*, quòd S. Dionysius disputando evincere conatus fuerit, Apocalypsin non esse genuinum alicujus Apostoli fœtum. Si unum ex his duobus sit falsum, alterum sponte evadit suspectum. Ut securi judicare valeamus, cuncti loci ex Eusebio, qui fatam Apocalypsin & Millenarios respiciunt, primùm colligendi sunt. Postea agatur de Epistola ad Hebræos.

38.
Tres quæ-
stiones
connexæ,
1ma: an Ne-
pos fuerit
Millenari-
us, *2da* &
3tia: an
Apocalyp-
sis S. Joan-
nis & Ep.
ad Hebræos
semper
agnitæ fue-
rint cano-
nicæ?

Eusebius L. 3. C. 18. ait: "Hoc tempore (seu ut in Chronico legitur: anno Domini 96.) dicitur Apostolus & Evangelista Joannes adhuc in vita superstes... ad insulam Pathmos esse condemnatus. Irenæus quidem certè scribens de sententia appellationis Antichristi, quæ in Apocalypsi Joannis inscripta legitur, in 5to libro *contra hæreses* de Joanne ad verbum sic dicit: "si verò nomen ejus manifestè in hoc præsentì tempore prædicari

39.
Eusebius
in Historia
& Chroni-
co Apoca-
lypsin Jo-
annis indu-
bit adscri-
bit Evan-
gelistæ,

D 2

(x) Ita Caveus. Igitur Nepos fuisset coævus Origenis similiter Ægyptii, sed tamen Origenes videtur adhuc ignorasse, quòd aliquis vir illustris inter Catholicos (Papias, Justinus, Irenæus, Nepos) Regnum Millenariorum asseruerit; occasionem illud referendi habuisset Origenes *Proem. in Cantic.* ubi ita scribit: *simpliciores quidam nescientes... ad ineptas quasdam fabulas & figmenta inania se contulerunt, ut etiam post resurrectionem cibis corporalibus utendum credant, potumque sumendum, non solum ex illa vite vera & vivente in sæcula, verum & ex his vitibus ligni.* Ecce Ss. Papias, Justinus, Irenæus, Nepos non solum non nominantur, sed nec Regni Millenariorum ulla sit mentio. Cæterum Sæculo V. aliquem librum sub nomine Nepotis notum fuisse patet ex *Cap. Romana. Dist. 15.* ubi Gelasius Papa pronuntiat: *liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus.* Apud S. Hieronymum nulla sit mentio Nepotis, nisi in *Catalogo Verbo: Dionysius Alex.* Vid. n. 49, 51.

»cari oporteret, per illum utique editum fuisset, qui & Apocalypsin vidit; neque enim illa ante multum temporis visa est, »sed propè hoc nostra ætate circa finem Imperii Domitiani ».

40. Sub multi-
plici repe-
tione infe-
ritur, cer-
tum non
esse, quod
Apocalyp-
sis Joannis
sit Evange-
listæ;
Cap. 23 24, 25. Eusebius ad authoritatem Clementis Alexan-
drini provocans, ita prosequitur: »Hisce temporibus (Trajani
»circa annum 100.) in vita adhuc superstes erat in Asia Aposto-
»lus ille & Evangelista... qui Ecclesias illic posteaquam ex In-
»sula post Domitiani mortem ab exilio reversus esset, mo-
»derabatur... Hæc nobis de Evangelio à Joanne conscripto
»dicta sunt... Inter ea verò, quæ Joannes scripsit post Evan-
»gelium, etiam prior illius Epistola cum à Recentioribus tum à
»Veteribus absque ulla hæsitazione recipitur; de reliquis verò
»duabus contradicatur. *De Apocalypsi etiamnum apud multos dis-*
»par est opinio probantibus illam aliis, aliis verò reprobantibus, consimili-
»ter verò & de illa suo loco ex Veterum testimonio, qui sentiendum sit,
»indicabimus. Conveniens autem fuerit, ut hoc loco novi Te-
»stamenti Scripturas summatim colligamus. Primo loco po-
»nenda sunt quatuor Evangelia, tum Acta Apostolorum sequun-
»tur, post hæc Epistolæ Pauli, illis subjiciatur, quæ prior Joan-
»nis esse fertur, similiter & quæ Petri est authentica» (y). Post
has ordinatur, *si visum fuerit Apocalypsis Joannis, de qua, quid*
sentiatur, suo loco exponemus.

»Et hæc quidem scripta pro indubitatis habentur (z). Quibus
»vero contradicatur, tamen multis sint cognita, sunt hæc: Epi-
»stola, quæ Jacobo tribuitur, & Epistola Judæ & posterior Pe-
»tri & altera cum tertia Joannis, sive illæ Evangelistæ sint sive
»alterius cujuscumque ejusdem cum illo nominis (a). Inter adul-
»terina censeantur Acta Pauli... & Apocalypsis Petri... *adhæc*
& Apocalypsis Joannis si videtur, quam nonnulli, sicut dixi, repro-
bant,

(y) Apud eundem Eusebium L. 3. C. 3. modò bis dictum fuerat, quòd Petri prima tantum Epistola sit indubiè Canonica; 2da verò licèt ab aliquibus usurpata, ab aliis tamen inter Canonicas non reputata.

(z) Si ea, quæ literis cursivis expressi, omittantur, Apocalypsis S. Joannis inter indubitatas comparet Scripturas.

(a) Non dicitur, quòd hæ Epistolæ sint adulterinæ, sed quòd eis ab aliquibus contradicatur; imò tacitè innuitur, quòd Evangelistæ vel Apostolis quibus tribuebantur authoribus, non sint indignæ.

bant, alii verò certis & indubitatis Scripturis adjudicant... »Acta
»Andree & Joannis & aliorum Apostolorum ab Hæreticis pro-
»lata, quorum nullam uspiam vel Ecclesiasticæ successionis Scrip-
»tor mentionem in suis Commentariis facere dignatus est... ne
»inter adulterina quidem ponenda, sed tanquam omnino absur-
»da & impia averfanda sunt». — Tunc sequuntur Historiæ de
Hæreticis Menandro simonis Magi discipulo, Ebionitis, Ce-
rintho, Nicolaitis, ut n. 42.

Mirum sanè, quòd Eusebius hoc uno & eodem loco trinam
faciat mentionem, de Apocalypsi, & simul bis promittat, quòd de
eadem, quid sentiendum sit, suo loco ex Veterum testimonio indi-
caturus sit. Si de ejus authenticia dubitasset, rationes dubitandi
nobis suggerere debuisset n. 42. seu L. 3. C. 18. Verùm ibidem
ejus authenticiam habuit indubiam ex testimonio S. Irenæi, &
meritò, nam Irenæus, ut is ipse ait L. 5. C. 30. eam habuit ex
traditione eorum, qui faciem Joannis viderunt. Similiter apud
Eusebium plures leguntur, qui Apocalypsin *Joannis* venerati
fuerint ut divinam; eorum verò, qui illam reprobaverint, nul-
lus ab Eusebio (si de S. Dionysio Alexandrino interim præscin-
damus) adducitur. Quæ n. præc. & seq. literis cursivis expressi
cenſeo interpolata; rationes meas proponam infra à n. 43.

Cap. 28. Hæresis Cerinthis exponitur, quâ occasione Euse-
bius ex Cajo Romano, Dionysio Alexandrino & Irenæo Lugdu-
nensi refert, ut sequitur: »Cajus de Cerintho scribit: sed &
»Cerinthus per revelationes velut à magno Apostolo (b) scriptas
»portentosa quædam nobis per angelos (c) sibi ostensa menti-
»tus,

41.

Hæ anxietas
repetitio-
nes viden-
tur inter-
polatæ.

42.

S. Dionysio
um Alex.
bis citasse
Apocalyp-
sin, refert
Eusebius

(b) Quis est ille magnus Apostolus? Verosimilius est S. Petrus pro tunc
modo mortuus; nam & Eusebius L. 3. C. 3. & 25. prodidit, ab hæ-
reticis productam fuisse Apocalypsin S. Petri, quam inter libros Apo-
cryphos rejecit & merito distinxit ab Apocalypsi S. Joannis. Aliqui
asserunt, quòd Cerinthus provocaverit ad Apocalypsin S. Joannis ad-
huc viventis, & quòd Cajus hanc dixerit à Cerintho confictam. Ve-
rùm id ultimum non solum citra sed etiam contra rationem dicitur;
cur Cajus Romanus Joannem vocasset magnum Apostolum? Quomodo
solus Cajus nescivisset Apocalypsin S. Joannis esse librum divinum?

(c) Quòd Cerinthus provocaverit ad revelationes sibi ostensas per
Angelos, contestatur S. Epiphanius, qui & refert, epistolam ad Ga-

»tus, attulit Regnum Christi post resurrectionem terrenum fu-
 »turum, & carnem nostram denuo Jerosolymis concupiscentiis
 »ac voluptatibus carnis servitutam... & numerum cujusdam
 »millenarii Festi nuptiis deputatum seducere volens futurum
 »dixit. Et Dionysius Alexandrinus in secundo *de Promissionibus*
 »libro, postquam de Apocalypsi Joannis quædam tanquam ex
 »antiqua traditione commemoravit, Cerinthis mentionem facit
 »ad hunc modum..... Ejus Dogma fuit, terrenum futurum
 »Christi Regnum, & quæ ipse concupiscebat (cùm corporis studio
 »teneretur, & admodum carnalis esset) in his illud futurum som-
 »niabat, ventris videlicet, & eorum, quæ sub ventre sunt, im-
 »pletionibus, hoc est cibo, potu & nuptiis; & ut ista honestius
 »commentatus videretur, dies festos & victimas & Sacrificiorum
 »mactationes adjecit. Hæc Dionysius. Irenæus verò detesta-
 »biliore quasdam illius falsas opiniones (d) in primo *de hæresi-*
 »bus Commentario adnotavit... Eodem tempore & Nicolaitarum
 »hæresis haud diu duravit, cujus & Apocalypsis Joannis memi-
 »nit. Ita Eusebius, qui videtur hoc loco indicare voluisse,
 quod Cajus, Irenæus, Dionysius Alexandrinus singulariter la-
 boraverint, & consenserint in destruendo Millenariorum Cerin-
 thi Regno.

Cap. 39, ubi sermo est de duplici S. Joanne, interjectum le-
 gitur: *Etenim verosimile est alterum, nisi quis primum (Evangelistam)*
malit, Apocalypsin illam vidisse, quæ sub nomine Joannis circumfer-
tur. Vid. n. præc. — L. 7 Cap. 10. ait Eusebius quod Dionysius
 »revelationem Joannis: & data est illi potestas per menses qua-
 »draginta duos Apoc 13, 5. impletam fuisse asseruerit in Vale-
 »riano Imp., qui per duos & dimidum annos persecutus est
 »Ecclesiam, tunc à Sapore Persarum Rege in miserrimam con-
 »jectus captivitatem. L.

---

latas, in qua Paulus provocat ad auctoritatem S. Petri, scriptam
 fuisse contra Cerinthum. S. Irenæus L. 3. Cap. 11. docet, quod Jo-
 annes Apostolus suum Evangelium conscripserit, ut errores auferret
 à Cerintho disseminatos. Sanè ipse S. Joannes sæpius monuit, quod
 ea, quæ vidit, sint allegoricè intelligenda.

(d) imò: Quod hic mundus non à primo Deo factus sit, sed à quadam
 virtute valde separatâ, & ignorante eum, qui erat super omnia, Deum,
 add, quod JESUS ex Joseph fuerit natus, 3^oid, purus homo, 4^oid,

L. 4. C. 18. Eusebius recensens opera S. Justinii Philosophi & Martyris, addit: "recordatur autem Justinus etiam Apocalypsis Joannis, manifestè illam Apostoli esse dicens". — Cap. 24. de Theophilo agens, ait: "Theophilus, quem Ecclesiæ Antiochenæ Episcopum fuisse significavimus... in libro contra hæresin Hermogenis inscripto & Apocalypsis Joannis testimoniis nuntitur. — Cap. 26: "Hisce temporibus & Meliton Episcopus Sardensis floruit... Extrat ejusdem liber de Apocalypsi Joannis".

43.

Ab Eusebio pro authentia Apocalypseos citantur S. Justinus, Theophilus, Meliton,

Lib. 5. C. 8 enumerat libros, quos S. Irenæus edidit, qua occasione ex Irenæo advertit, huic 4. Evangelia, Apocalypsin Joannis &c. fuisse indubitatae authoritatis; recitat sequentia Irenæi verba: "Joannes Discipulus Domini, qui & ad pectus illius recubuit, nobis Evangelium edidit, cum Ephesi moraretur; (e) hæc Irenæus in tertio libro dixit; in quinto autem de Apocalypsi Joannis differit; &c. — Cap. 18. mentionem faciens de Scriptis Apollonii ait: "Uritur autem testimoniis Apocalypsis Joannis, & mortuum ab ipso Joanne Ephesi excitatum scribit".

44.

S. Irenæus,

Apollonius,

Lib. 6. C. 13 & 14. Eusebius adnotavit, quod à Clemente Alexandrino citati fuerint libri, qui quidem à multis, sed tamen non ab omnibus pro illo tempore agnoscebantur divini, nempe Sapiencia Salomonis, Ecclesiasticus, Epistola ad Hebræos. Inter illos libros non compareret Apocalypsis S. Joannis; & tamen certum est, quod etiam hæc à Clemente Alex. sæpius (f) allegata fuerit. Eusebius addit, quod Clemens Alexandrinus Epistolam ad Hebræos non solum agnoverit ut divinam, sed etiam asseruerit hanc à S. Paulo Apostolo revera conscriptam fuisse. De Apo-

45.

Clemens Alexandrinus,

post Baptisma repletus Christo sub figuræ columbæ, ac 510, ante passionem ab eo iterum desertus, igitur 610, Jesus quidem passus fuerit, sed non Christus. Vid. S. Irenæus L. 1. C. 25. Interim, quod valde miror, ibi non legitur, quod Cerinthus fuerit Millenarius.

(e) Si Joannes Evangelium conscripserit, dum Ephesi moratus est, videtur hoc edidisse post visam Apocalypsin; nam is Apostolus ex Pathmo liberatus primùm secessit Ephesum, cum pro priori Evangelium prædicaverit in Parthia & alibi, sub Domitiano & Romam missus in ferventis olii dolium. — Apud S. Epiphanium *hær.* 51. quidem legitur, quod Apocalypsis visa fuerit temporibus Claudii; sed mendum est, & legendum: temporibus Domitiani.

(f) L. 4 & 6. *Stromatum*, & L. 2. *Pædagogi* C. 12, ubi Apocalypsin Jo-

Apocalypsi S. Joannis nihil dicitur l. c. Ex his merito infertur, quod Apocalypsis S. Joannis Clementi Alexandrino & Eusebio visa fuerit indubiè genuina.

46.
Origenes,

Cap. 25. Eusebius ex Origene commemorat, quosnam libros Origenes retulerit ut indubiè divinos, & quosnam ut contradictioni expositos; Epistolam Petri secundam & Pauli *ad Hebræos*, Joannis secundam & tertiam, ait Origenes, non ab omnibus esse agnitas ut divinas, sed Apocalypsis S. Joannis Apostoli adnumerata est quatuor Evangelii seu libris, quibus, quantum Origenes scivit, nemo contradixit. En formalia Origenis verba ab Eusebio *cap. 25.* relata: "Quid de Joanne dicendum, qui supra pectus Domini JESU recubuit, qui unum Evangelium reliquit... scripsit autem & Apocalypsin iussus filere & non scribere septem tonitruorum verba." -- Idem Origenes l. 6. *cont. Celsum* sæpius loquitur de Apocalypsi tanquam scripturâ divinâ.

47.
S. Dionysius
Alexan-
drinus.

L. 7. C. 10 S. Dionysius Alexandrinus in Epistola *ad Hermam* datâ provocat ad Apocalypsin, eam censet Scripturam Joanni divinitus revelatam. Vid. n. 42. Ecce usque huc nullus Scriptor ab Eusebio proditus, qui de divinitate Apocalypseos vel minimum dubitaverit, vel indicaverit eam ab aliquibus alteri Joanni quàm Apostolo fuisse adscriptam. — Attamen octo antiquos adduxit Eusebius, qui Apocalypsin venerati sunt ut Scripturam indubiè divinam, nempe S. Justinum, Theophilum, Melitonem n. 43. S. Irenæum, Apollonium n. 44, Clementem, Origenem & Dionysium Alexandrinos n. 45, 46 & 47. (g) Imò ipse Eusebius eandem disertè adscripsit S. Joanni Apostolo, ac tempus & locum,

---

annis vocat Apostolicam, novam Jerosolymam lapidibus pretiosis ædificandam exponit allegoricè; margaritas vero & gemmas & aurum, si literaliter intelligantur, docet esse contemnenda, cum aer & aqua communis præstent auro & gemmis. Igitur Clemens Alexandrinus, qui floruit anno 200, non credit Regnum Millesimariorum: nec apud eum aliquid occurrit, unde conjicere liceat illud Regnum à Catholicis Papia, Justino vel Irenæo creditum fuisse.

(g) Quod circa annum 200. Hippolitus ab Eusebio l. 6. C. 22. celebratus, Apocalypsin admiserit ut librum S. Joannis Evangelistæ, evidens est ex ejus libro de Antichristo, ut fatetur Michaelis acatholicus.

locum, quibus edita fuit, ex S. Irenæo fide dignissimo consignavit n. 39. Porro hi omnes sunt Græci, & oriundi ex tribus primis Sæculis; illis addi possunt Latini Tertullianus & Cyprianus. Pseudo-Dionysium Areopagitam omitto. Plura n. 63.

Equidem Bellarminus de *Verbo Dei* L. 1. C. 19. Calmetus &c. referunt, quod olim plures Catholici dubitaverint de authentia Apocalypseos Joannis, quam proin Andreas Pauly inter libros Deutero-Canonicos remisit. Verum asserentibus, aliquos Patres dubitasse, incumbit probatio; adducunt nonnisi unum Cajum Romanum (datur & alius Cajus hæreticus, quem S. Irenæus confutavit) quod is Latinus apud Eusebium L. 3. C. 28. dixerit, Apocalypsin illam esse fœtum Cerinthis hæretici. Ast & hoc falsum est, quod Cajus illam vel rejecerit vel fœtum Cerinthis dixerit, quam Ss. Justinus & Irenæus antiquiores ut Scripturam divinam, qualis erat, palam venerati fuerant; ego Cajum pluris facio, quam ut tam absurda de eo credere valeam. Cajus retulit, quod Cerinthus suam hæresin stabilire conatus fuerit revelationibus magni Apostoli; sed quo jure dicitur, per has intelligendam esse Apocalypsin S. Joannis? Vid. n. 42. Cerinthus forsitan nullum habuit Apostolum sibi magis adversantem Joanne Evangelista, is ne sub eodem quidem recto cum Cerintho paululum subsistere voluit, fugiamus, clamabat ad suos, ne & balneum corruat, in quo Cerinthus est veritatis hostis. Vid. Eusebius L. 3. C. 28 — S. Epiphanius *hæc.* 51. eos vocat hæreticos, qui non suscipiunt Evangelium Joannis & Apocalypsin; additque ea à Joanne contra Ebionem & Cerinthum fuisse conscripta. *Hæc.* 54. refert Theodorum, quem ob negatam Verbi divinitatem Victor Papa ab Ecclesia ejecit apud Eusebium L. 5. C. ult, reprobasse Evangelium & Apocalypsin Joannis. Adnotavit idem Epiphanius, quod tam in Apocalypsi quam in Evangelio Joannis secunda Ss. Trinitatis Persona vocetur *Verbum*, quod in utroque perspicue asseratur Divinitas Christi, quodque ob utrumque S. Joannes merito comparatus fuerit aquilæ volanti. — Quod aliquis Scriptor Catholicus Romanus, Cajus nempe qui sub S. Zephyrino S. Victoris successore floruit, Apocalypsin quoque rejecerit, S. Epiphanius videtur ignorasse (b). —

46.

An aliquis antiquorum eam rejecerit;

An Cajus;

Quid senserit S. Epiphanius;

E

Nunc

(b) De hoc Cajo legitur in Catalogo Hieronymiano: quod Epistolam ad

Nunc revertamur ad Eusebium, ut tandem judicare valeamus, an Nepos, ut apud illum nunc legitur, fuerit Millenarius. Item an S. Dionysius Alexandrinus dubitaverit de divinitate Apocalypseos vel ejus origine Apostolicâ.

49.
Apud Eusebium refertur, quod Nepos fuerit Millenarius & ideo a Dionysio Alex. refutatus.

Eusebius *Lib. 7.* agit de libris à S. Dionysio Alexandrino editis. *Cap. 33.* addit: præter hæc omnia duos etiam Commentarios de Promissionibus scripsit, *quorum argumentum illi tale fuit: Nepos quidam...* Quod Dionysius duos Commentarios de Promissionibus scripserit, lubens concedo ob dicta n. 41.; sed hos contra Nepotem, ut sequitur, fuisse editos, permittere non possum.

Nepos quidam Ægyptiorum Episcopus promissiones Dei sanctis in Scriptura factas nimis Judaico more reddendas docebat, & millenaria quædam annorum corporalibus delitiis in hac terra futuris decernebat, & quoniam opinionem hanc suam ex Apocalypsi Joannis probare se posse putabat, librum de illa composuerat Elenchum Allegoristarum... Hunc itaque Dionysius Commentariis de Promissionibus inscriptis impugnat, & in primo sententiam suam de Dogmate illo exponit, in altero verò de Apocalypsi Joannis disputat, in cujus initio Nepotis mentionem faciens sic scribit: Commentarium autem Nepotis proferunt...

Nepos, in qua Ægyptiorum civitate & quo tempore fuerit Episcopus, non additur; apud Hieronymum n. 5, 7, 8. inter Millenarios relatus non est; ejus mentionem frustra quæsi apud S. Epiphanium. Insuper ab Eusebio n. 42. res pauló aliter narrata fuit, nempe quod Dionysius in secundo suo libro non Nepotem sed Cerinthum impugnaverit (i).

50.
Nepos in multis a S. Dionysio laudatur ut sanctus,

Commentarium autem quendam Nepotis proferunt, quo valde nituntur, ut qui irrefragabiliter Regnum Christi super terram futurum ostendat. In aliis multis Nepotem laudo ac diligo cum propter fidem, seduli.

Hebræos non censuerit esse S. Pauli; quod etiam Apocalypsin reprobaverit &c., ibidem non additur.

(i) In Catalogo Hieronymiano nulla fit mentio librorum, quos Dionysius contra Cerinthi hæresin scripsisse dicitur, horum loco asseritur duos libros edidisse contra Nepotem. Censeo, loco Nepotis legendum esse Cerinthum. Alibi apud S. Hieronymum (Vid. n. 7.) Dionysius dicitur contra Irenæum scripsisse de Regno Millenariorum. Adeo omnia ab interpolatoribus perturbata sunt apud Eusebium & S. Hieronymum in causa Millenariorum.

sedulitatemque & exercitium in Scripturis, tum propter multam ipsius psalmodiam... & hominem magno honore ac reverentia prosequor, vel ob id maxime, quod ex hac vita migravit; at veritas amica est & prae cunctis honoranda, & siquid rectè dicitur, laudandum & approbandum candidè, quæ verò non sanè scripta videntur, inquirenda sunt & refellenda. Quòd si præsens esset...

Utique veritas prae cunctis honoranda; & ideo inquirendum, an hæc de Nepote asserta sint vera. Cùm verò Regnum Millenariorum à tot Viris sanctis Dionysio antiquioribus explosum fuerit, paradoxum videtur, quod Nepos in Scripturis exercitatus illam jam aliàs in Cerintho damnatam hæresin denuo stabilire, & Catholicis irrefragabilem persuadere potuerit, & simul in communione Ecclesiæ mortuus fuerit; nonnisi post mortem & simul sub tanta veneratione à S. Dionysio impugnatus. Sequitur:

Quòd si præsens esset & nudo sermone suum dogma assereret, satis esset sine scriptis conferre, interrogandoque & respondendo adversarios convincere & conciliare. Quontam verò liber extat scriptus, isque, ut quibusdam videtur, ad persuadendum aptissimus, & nonnulli...

51.
Illius liber
pro asseren-
do Regno
Millenario-
rum dicitur
admodum
probabilis,

Ad quid illæ ambages? Ut quid adeo extollitur liber Nepotis, qui, ut n. seq. videbimus, hæreticus est vel saltem schismaticus & fabulosus? Ut quid de Nepote singulariter asseritur, quod non tantum sermone, verum etiam libro, in publicum edito, errorem docuerit? Non dubito, quin etiam Cerinthus librum ediderit. Sane etiam Papias, Justinus & Irenæus errorem Millenariorum in suis libris docuisse dicuntur: hique similiter ex vita migraverant; cur Nepotis liber adeo singulariter extollitur? Ejus modò nullum exstat vestigium, nisi quod Gelasius Papa Sæculo V. edixerit: *Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus.* Igitur Papa non videtur credidisse, illum librum revera à Nepote editum fuisse. Interim qui fato libro aliquam auctoritatem conciliare vo'uit, astuté egit, quod apud Eusebium induxerit Dionysium de illo libro testantem. Prosequamur & reliqua:

Et nonnulli Doctores legem & Prophetas nihili faciunt, Evangeliiis adhærere detrectant, hujus verò libri doctrinam tanquam magnum aliquod & absconditum Mysterium continentem profitentes, simpliciores fratres nostros nihil sublime, nec magnificum, neque de glorioso ac

52.
quem Ne-
potiani
pluris æsti-
marunt
quàm Pro-

phetas &
Evangelii-
stas.

verè divino Domini nostri adventu, neque de nostra resurrectione ex mortuis, & aggregatione nostri ad ipsum sentire permittunt, sed minuta & mortalia, qualia sunt hæc præsentia, in Regno Dei speranda suadent; necessarium est, ut nos velut præsentem alloquamur. Deinde subjungit...

Ergo Neporianilegem nihili faciebant, Evangeliiis adhærere detrectabant, Apostolorum epistolas contemnebant, fratres nostros simpliciores non permittebant recta sentire de adventu Domini & nostra resurrectione. — Hi tamen omnes ob constantiam, eruditionem, veritatis amorem laudantur ab eodem Dionysio, utpote qui

53.
Dionysius
spatio trium
dierum il-
lum librum
ita refutasse
dicitur, ut
Nepotiani
veritatis
amici illico
fuerint
conversi.

Deinde subjungit: cùm in Arsenoite essemus, ubi, sicut nosti, diu antea dogma hoc emerfit, ita ut schismata & integræ ab Ecclesiis defectiones fierent, Presbyteros & Doctores ex Fratribus illorum Vicorum convocati... publicè eos ad dogmatis hujus inquisitionem exhortatus sum; & cùm hunc mihi librum quasi armaturam inexpugnabilem proferrent, totum triduum... quæ in ea scripta sunt, discatere conatus sum, ubi etiam constantiam, veritatis studium, tractabilitatem & intelligentiam in Fratribus vehementer sum admiratus. quòd recto ordine etiam æquabilitate interrogarent ac responderent & obsequerentur, nec ullo modo contentiosè, quæ semel statuerant, si falsa esse deprehenderent... retinere & confirmare conarentur... Et tandem ipsæ doctrinæ hujus antesignanus & author nomine Coracion audientibus cunctis Fratribus, qui aderant, confessus est, nobisque pollicitus, post hæc se opinioni huic nolle attendere amplius... quia abundè satis oppositis esset argumentis convictus. Reliqui verò Fratres propter hanc collationem & consensionem gaudebant. Deinde de Apocalypsi...

Si his fides habenda, Millenarii fuerunt homines pessimi, à veritate Evangelica auditum avertentes, simplicium corda decipientes n. 52; veritatis amantes, tractabiles usque ad stuporem S. Dionysii n. 53. Tantâ cum pertinacia se addixerant erroribus Nepotis, ut hujus librum prædicaverint irrefragabilem, ut schismata & defectiones excitaverint; tam dociles fuere, ut, triduanâ collatione cuncti, etiam ipsorum dux Coracion ad confessionem veritatis Catholicæ, quam diu antea deseruerant, reducti fuerint. Cùm Nepos hæc cognovisse dicatur (ut nosti, utique adhuc vivens) necesse est, ut illa disputatio habita fuerit Nepote, si non præ-

præfente, faltem adhuc vivente; mirum ergo, quòd Nepos fimiliter converfus non fuerit, & Dionyfius conversionem reliquorum perfcribat Nepoti jam defuncto; argumenta verò, quibus Coracion & cæteri ad damnandum Nepotis librum fuerint inducti, non addiderit. Cæterum Eufebius fupra n. 28. primum Millenariorum ducem dixit Cerinthum, Pſeudo-Eufebius Papiam 26; nunc apud eundem Eufebium Pſeudo-Dionyfius primum ftatuit vel Nepotem vel Coracionem. — Porro Nepos, Coracion & S. Dionyfius Alexandrinus fuiſſent coævi; duo primi Apocalypſin ſuppoſuerunt eſſe ſcripturam Canonicam & fœtum S. Joannis Apoſtoli; Dionyfius verò dicitur eam veneratus quidem eſſe tanquam ſcripturam alicujus Sancti & Spiritu S. imbuti, ſed dubitaſſe, an ſit S. Joannis Evangeliftæ. Audiamus, an rationes tanto Doctore dignæ ſint. Pergit:

Deinde de Apocalypſi Joannis iſta (Dionyfius) dicit: nonnulli igitur eorum, qui nos præceſſerunt, librum hunc prorsus reprobarunt ac rejecerunt, diſcuſſisque ſingulis illius capitibus obſcurum & nullis rationibus fultum eſſe decernentes, & denique inſcriptionem mentiri: Joannis enim eum non eſſe, imò nec revelationem quidem eſſe dixerunt, quæ admodum crasso ſit ignorantia velamine obducta. Quin non modò ex Apoſtolis neminem, ſed nec ex Sanctis, aut iis, qui ad Eccleſiam pertinent, aliquem ſcripti hujus eſſe authorem, ſed Cerinthum, qui hæreſin Cerinthianam conſlavit, cum magnæ authoritatis nomen ad faciendam fidem commentis ſuis vellet præſigere, Joannis titulum operi ſuo indidiſſe. Hoc enim ejus dogma fuit: terrenum futurum Chriſti Regnum. — Tunc repetuntur ea, quæ Eufebius n. 42. retulit ex Dionyfio & immediatè adjungitur: Ego verò Dionyfius librum hunc reprobare non auſim... quòd hunc multi ex Fratribus ſtudioſè legant, & majorem de illo exiſtimationem conceperim, quàm ut à me potuit intelligi (k)... Authorem ejus vocari Joannem haud abnego; conſentio enim eſſe eam Sancti cujuſdam & Spiritu S. imbuti; verum eſſe Joannis Apoſtoli, ... cujus eſt Evangelium & Episto-la Catho-

54.
S. Diony-
ſius indu-
citur aſſe-
rere, quòd
Apocalyp-
ſis Joannis
non ſit
Joannis
Evangel-
iſtæ.

(k) Dominus Michaelis judicavit, has duas rationes (nempe 1ma: quia multi Fratres Apocalypſin legunt: 2da: quia hæc eſt obſcura intel-lectu) quas ſolas pro vindicanda Apocalypſeos authoritate allegavit Dionyfius, eſſe nimium infirmas. Conſentio, ſed & ſimul cenſeo, totum textum S. Dionyfio fuiſſe ſuppoſitum.

lica, haud facile concesserim. Etenim ex utriusque genio, & forma loquendi & ex libelli totius ductu ac dispositione conjecturas fumo, non esse eundem Joannem... Has conjecturas ego adducam à n. 60. Igitur

55.
Cum admi-
ferit eam
esse autho-
ris Spiritu
S. imbuti,

I. Dionysius vel qui sub Dionysii nomine hæc interpolavit, consensit, authorem Apocalypseos fuisse Virum Theopneustum, quod aliquibus sufficiens videri posset. Ast ego conjecturas congeram suadentes, illa sub nomine Dionysii fuisse interpolata, & notas suggeram criticas, quibus constet, quod S. Dionysius non potuerit prudenter dubitasse, adeoque non dubitaverit, quin Joannes Evangelista sit author Apocalypseos.

56.
non debuit
eam judica-
re indignam
Apostolo;

II. Imprimis Dionysius non potuit censuisse, librum ob materias vel earum obscuritatem esse indignum S. Joanne Evangelista; cum enim consentiat hunc à Viro Theopneusto editum, consentit pariter eum Spiritu S. non esse indignum; ergo nec Apostolo.

57.
à Veteribus
dicitur ad-
scripta fu-
isse Cerin-
tho.

III. Cum author dicat: *nonnulli eorum, qui nos præcesserunt, librum hunc prorsus reprobârunt, discussisque singulis capitibus &c.; æquum fuisset, ut nobis aliquem nominasset eorum, qui discussis singulis capitibus Apocalypsin rejecisse dicuntur. Sed nec Pseudo-Dionysius, nec Pseudo Eusebius ullum prodidit, qui Apocalypsin reprobaverit (l). E contra Eusebius plurimos nominavit, qui eam receperunt ut Canonicam. Vid. n. 47.*

58.
Repetitio
de dogmate
Cerinthi au-
get suspicio-
nem inter-
polationis

IV. Illa repetita expositio dogmatis Cerinthiani n. 42. ab Eusebio jam relata auget suspicionem, hæc de Dionysio fuisse interpolata.

(l) Dominus Michaelis in celeberrima Universitate Göttingensi Professor publicus censuit de Theopneustia Apocalypseos meritò esse dubitandum; ait: cum Dionysius *præ modestia* nullum, qui Apocalypsin rejecit, nominare voluerit, præsumendum, quod Cajus Romanus ex illis fuerit. Verùm de Cajo videlicet n. 42, 48. Quod modestiam Pseudo-Dionysii attinet, illam *imprimis* Dominus Michaelis, qui primus eam detexit, imitari noluit, cum Cajum *Romanum* ex sola præsumptione nominaverit, quem Dionysius *præ modestia* reticuit. 2do: si Cajus & alii Apocalypsin reprobaverint, id sane fuit notorium; cur ergo illud tacendum? 3tio: cum modestia Dionysium non cohibuerit, quin tam multas contra divinitatem Apocalypseos excogitaverit rationes, easque publicaverit; quomodo eum modestia retraxisset, ne Cajum & alios prodiderit?

terpolata. Insuper si Eusebius referre voluisset, quod origo Apocalypseos Apostolica à Dionysio in dubium revocata fuisset, locus proprius id referendi fuisset n. 42.

V. S. Dionysius n. 42. citatus aliquem Apocalypseos textum exposuit de Valeriano; quomodo nunc eam pronuntiat adeo obscuram, ut eam intelligere non possit? ut eam Joanni Apostolo abjudicaverit? Si opera S. Dionysii extarent omnia, fors plures loci detegerentur ex Apocalypsi ab eo expositi. E. G. S. Epiphanius *hær.* 52. locum de Jezabel ad Ecclesiam Thyatirensensem *Apoc.* 2: *babeo autem contra te, quod permittis uxorem Jezabel decipere servos meos, quæ se dicit Prophetissam &c.* docet adimpletum fuisse in Priscilla, Maximilla & Quintilla Montanistarum Prophetissis, quæ post tempora S. Joannis Ecclesiam Thyatirensensem in Phrygia positam infecerunt (m).

59.
S. Diony-
sius Apo-
calypsin
citavit ut
propheti-
cam.

Conjecturæ, ob quas Sæculo III primus omnium S. Dionysius Alexandrinus contra suum Magistrum Origenem, Clementem, Ss. Justinum, Irenæum &c. docere cæperit, authorem Apocalypseos non esse Evangelistam, allegantur sequentes: 1ma: author Apocalypseos tertiò innuit se vocari Joannem, nec tamen addit se esse Evangelistam vel Apostolum vel Discipulum à Deo dilectum, qui supra pectus Domini in cœna recubuerit; sed se Servum asserit JESU Christi, & fratrem nostrum, consortem in tribulationibus; se beatum dixit ex eo, quod mysteria viderit apocalyptica; author verò Evangelii & trium Epistolarum Catholicarum, quæ sub nomine Joannis Apostoli circumferuntur, nusquam nomen suum adscripsit. Igitur admitti quidem debet, quod Apocalypsin viderit aliquis Joannes, sed cum plures hoc nomine vocati fuerint E. G. Joannes Marcus, qui aliquando fuit socius Pauli & Barnabæ *Act.* 13; item duo, quorum sepulchra sunt Ephesi, nempe Joannes *Apostolus* & Joannes *Presbyter*; is ultimus probabilius Apocalypsin condidisse dicendus est. — 2da: in Evangelio & prima Joannis Apostoli Epistola materiæ concordantes pertractantur, poenitentiam, dilectionem mutuam &c. concernentes, de quibus ferè nihil apparet in Apocalypsi, quæ nec syllabam habet communem cum Evangelio & Epistola Joannis.

60.
Quinque
rationes,
ob quas S.
Dionysius
Apoca-
lypsin Apo-
stolo abju-
dicasse di-
citur,

(m) In Phrygia adeò prævaluerunt Montanistæ, ut vulgò dicti fuerint Cataphryges.

annis. — 3ta: in Epistola nulla fit mentio de illa Apocalypsi, ut interim de Evangelio (ait Pseudo-Dionysius) taceam, nec vicissim in Apocalypsi de Epistola. — 4ta: etiam Paulus aliquid de suis revelationibus scripsit, has tamen non appellavit Apocalypses. — 5ta: Joannes author Evangelii & Epistolæ, cui Deus sapientiam dedit & scientiam, græcum exactè loquitur idioma, nullibi contra ejus offendit grammaticam, disertissimis utitur dictionibus, syllogismis; author Apocalypseos græcam non exactè loquitur linguam, barbarismos admiscet atque interdum etiam solœcismos. Ita Pseudo-Dionysius, qui tamen modestiam simulans addit: *Hæc non carpendi gratiâ seribo... sed similitudinem duntaxat scriptorum istorum expendo* (n).

6r.
refelluntur

Respondeo ad 1^{am}: author Apocalypseos voluit Christianos adhortari ad patientiam in persecutionibus, quæ tunc invaluerant, & multiplicandæ erant, quarum & finem prophetavit sibi soli divinitus revelatum; expediebat ergo, ut suum prophetantis nomen inseruerit. Daniel in suis revelationibus ad minimum octies dixit: *Ego Daniel...*; & cum Joannes exul in Insula Patmos scripserit, merito se testem JESU & consortem tribulationis professus est. Author Evangelii suum nomen satis prodidit, dum dixit se esse Discipulum, quem diligebat JESUS. In Epistola 1ma (quam ad Parthos, quibus prædicaverat, scripsisse ab aliquibus dicitur) æquè ac in Apocalypsi Christianos adhortatur ad mutuam dilectionem, ad fidem in JESUM Christum, ad patientiam. Addit: *Pseudo-Prophetae & Antichristi multi sunt, hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium*. Per Pseudo-Prophetas intelligere possumus Simonem, Cerinthum, Ebionem &c. Patrem & Filium persequabantur Nero, Domitianus Imperatores Romani. — Author Episto-

---

(n) Dominus Michaelis censuit allatas Dionysii rationes esse graves & solidas; hinc suspicatur, quòd Dionysius in corde non crediderit illum librum ab aliquo Theopneusto fuisse editum, sed duntaxat *simulaverit*, eundem à se admitti ut divinum. Michaelis insuper laudat hanc Dionysii simulationem utpote adhibitam, ne suos Fratres, qui Apocalypsin legebant, offenderet. Ego censeo talem simulationem S. Dionysio prorsus indignam. Idem Michaelis ait: si Apocalypsis esset liber Canonicus, ad eum aliquando provocasset Papias, cum is Millenarius fuerit. Etiam hoc argumentum penitus corrumpit; nam 1mo Papias non fuit Millenarius, 2do Papiæ libri non extant.

Epistolarum 2dæ & tertiæ se vocat Seniore, quo tum temporis forsan antonomastice jam gaudebat Joannes Evangelista seu Discipulus, qui credebatur non moriturus. Appositio nominis in epistolis non fuit adeo necessaria, cum hoc satis cognitum esse potuerit iis, quibus epistolæ fuerint missæ, nempe Gajo charissimo & electæ Dominae ac filiis ejus. -- 2da evidenter falsa est; nam ut modo animadvertit S. Epiphanius *hæc. 51*. Alogi hæretici ideo simul rejecerunt Joannis Evangelium & Apocalypsin, quia in utroque libro habentur doctrinae quàm maxime concordantes E. G. de Divinitate Filii, qui utrobique vocatur Verbum, quæ ultima phrasis S. Joanni Apostolo propria est. Sanè Divinitas Filii in Apocalypsi quàm clarissimè exprimitur; opera mutuæ charitatis, poenitentia, patientia &c. laudantur. Quod attinet tubas Angelorum, etiam Paulus meminit tubæ Archangeli; allegoria quatuor animalium etiam ab Ezechiele relata fuit. — 3tia S. Dionysio similiter indigna est. Author inseruit: *interim tacendum esse de Evangelio*. Sed cur tacendum de Evangelio? Etiam in Epistola prima Joannis Apostoli nihil refertur de Evangelio. Ast igitur si ob illud silentium rejici valeat Apocalypsis, reprobari quoque debet S. Joannis Evangelium, quod tamen ipse Pseudo-Dionysius Apostolicum esse admisit. — 4ta non meretur refutari; utique æquè si non magis S. Dionysio magno indigna. — 5ta: falsum est, quod Evangelium & Epistolæ Joannis *puro & nitido* expressa sint idiomate græco; (o) in hac igitur parte Pseudo-Dionysius iterum erravit. Quod Apocalypsin attinet, responderunt aliqui: in pluribus ejus græcis exemplaribus non habetur nisi unus solæcismus nempe Cap. 1, 5; reliqui, qui in cæteris conspiciuntur, poterunt irrepsisse vitio posteriorum describentium græci sermonis minùs peritorum. Replicat Dominus Michaelis: atqui Dionysius Alexandrinus Sæculo III. quo græcæ purioris linguæ usus nondum defierat, modo advertit, Apocalypsin pluribus scatere nævis grammaticalibus; ergo non est verosimile hos à describentibus fuisse inspersos. Verùm hæc fati Critici replicatio nunc suam amittit vim, quia saltem incertum est, an Dionysius talia de Apocalypsi

F scrip-

(o) Vid. Calmet prolegomenon in Joannem citans Grotium.

scripserit. Interim permitto stylum in Apocalypsi esse alium, sed hæc mutatio oriri potuit à diversitate Regionum, quarum idiomatici sese accommodabat, vel amanuensium, quibus utebatur. Apocalypsin Joannes exaravit exul in Insula Pathmos, Evangelium Ephesi placidâ fruitus ætate & doctiorem forsan nactus describentem. — Quòd Deus Joanni Apostolo donum dederit linguæ græcæ, non nego; sed quòd Spiritus S. suis Prophetis dialectum infuderit puriorem, indiget probatione. Salvator noster non dedignatus fuit loqui, nisi in idiomate vulgari.

62.
Ex quatuor
primis Sæ-
culis nul-
lus restat,
qui Apoca-
lypsin reje-
cerit, pluri-
mi sunt, qui
eam ut
scripturam
divinam
agnove-
runt.

His omnibus perpensis nullus author Catholicus sive Græcus sive Latinus remanet, qui tribus primis Sæculis Apocalypsin rejecerit, & S. Dionysius ex classe expungendus eorum, qui Apocalypsin B Joanni Apostolo abjudicasse dicuntur; & Nepos quoque ex classe Millenariorum. Sed nec aliquis ex Sæculo IV. adduci poterit, qui de ejus Divinitate vel etiam origine Apostolica dubitaverit. Qui verò eam vel ut sacram, vel etiam ut Apostolicam sub nomine S. Joannis Evangelistæ citarunt, sunt numero plurimi E. G. S. Justinus, S. Irenæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Theophilus Antiochenus, S. Hippolytus, S. Victorinus, S. Cyprianus, S. Dionysius Alexandrinus, Eusebius, Firmicus, Maternus, Macarius Ægyptius, Ephrem, S. Pacianus, S. Athanasius, S. Hilarius, S. Basilus M. S. Gregorius Nissenus, S. Phæbadius, S. Gregorius Nazianzenus, (p) S. Epiphanius *bær. 51. contra eos, qui non suscipiunt Evan-*

(p) Oratione 32 & 35. — Equidem & duo alia loca ex Gregorio Nazianzeno ab adversariis citantur, sed hæc mihi videntur suspecta, quia non convenientia. S. Doctor *carmine* 33. asserit, esse in Veteri Testamento tot libros Canonicos, quot literas numerant Hebræi, nempe 22; recenset Regum libros duos, Paralipomenon unum, Esdræ unum, sed libros sapientiæ, Ecclesiastici, Judith, Ester, Machabæorum penitus omittit. Ex novo Testamento cunctos, quos synodus Tridentina suscepit, veneratur ut divinos, nisi quòd de Apocalypsi omnino tacuerit; & tamen alibi pluries citavit non solum ex Apocalypsi, sed etiam ex Ecclesiastico & Sapientia. In Jambico IV. numerat Regum libros quatuor, Paralipomenon duos, Esdræ duos; addit: *sunt, qui libellum his copulent sanctæ Estheris*. De Apocalypsi ait: *quod major pars hanc conseat esse notham, quòd epistola 2da Petri, 2da & 3tia Joannis, una Judæ, imò & Pauli ad Hebræos ab aliquibus judicentur du-*

Evangelium Joannis & Apocalypsin. Theophilus Alexandrinus, ejusque successor S. Cyrillus, Didymus Alexandrinus, S. Joannes Chrysostomus, S. Ambrosius, S. Paulinus, S. Hieronymus in *Catalogo*, in *Ezechiel* 43. S. Augustinus, Rufinus, Patres Concilii Carthaginensis III S. Innocentius I. Vid. Ca'mer.

Opponi solet: quòd Sæculo IV. Patres Laodicensi Apocalypsin non agnoverint. Verùm hujus Synodi nulla est autoritas. Vid. 5. Diff. de S. *Basilio* n. 102 - 107.

Restat S. Hieronymi testimonium referentis, Apocalypsin quidem à Latinis agnitam fuisse ut divinam, sed neutiquam à Græcis. Is in Epistola 129 Dardano responder: quòd justis alia terra fuerit promissa quàm illa, quæ à Judæis ex Ægypto venientibus fuerit possessa; ad probandam illam veritatem adducit varios textus ex Psalmis, ex Matthæo, Luca, ex Epistolis Pauli *Rom*, *Hebr* ex Apocalypsi. Tunc inseritur, *nec me fugit, quòd perfidia Judæorum hæc testimonia non suscipiat ... Illud nostris dicendum est. hanc Epistolam, quæ inscribitur ad Hebræos, non solum ab Ecclesiis Orientis, sed ab omnibus retro Ecclesiis & Græci sermonis Scriptoribus quasi Pauli Apostoli suscipi, licet plerique eam vel Barnabæ vel Clementis arbitrentur, & nihil interesse, cujus sit: cum Ecclesiastici Viri sit, & quotidie Ecclesiarum lectione celebretur. Quod si eam Latinorum consuetudo non recipit inter Scripturas Canonicas: nec Græcorum quidem Ecclesiæ Apocalypsin Joanniseadem libertate suscipiunt, & tamen nos utraque suscipimus, nequaquam hujus temporis consuetudinem, sed veterum Scriptorum auctoritatem sequentes, qui plerumque utriusque abutuntur testimoniis, non ut interdum de Apocryphis facere solent: quippe qui & gentiliū literarum rarò utantur exemplis, sed quasi Canonicis & Ecclesiasticis.* Respondeant mihi, qui hanc terram... Reliqua sequentur n. 66. Respondeo: hæc famosa epistola, quæ longior est, varias attingens materias & textus sexaginta unum Scripturísticos complectitur, plurimos vexavit Eruditos, Baronium, Bellarminum &c P. Joannes Chrysostomus à S. Joseph fusius ostendit, ætate S. Hieronymi neque Apocalypsin

63.

S. Hieronymi Epistola 129 æquivocè loquitur de Apocalypsi Joannis & Epistola Pauli ad Hebræos.

F 2

à

biæ fidei. — Ego dubito, an S. Gregorius Nazianzenus carminibus istis, quæ senex conscripsisse dicitur, pangendis tempus insumere voluerit; sunt numero multa millia, vigorem spirant juvenilem.

à Græcis, nec Epistolam ad Hebræos à Latinis vel Romanis Catholicis rejectas fuisse. De Apocalypsi patet ex dictis n. 62. Et quinam sunt illi Græci, qui pro sua libertate Apocalypsin non susceperunt? Censeo citatam epistolam 129nam vel esse supposititiam, vel præinsertam periodum aut totam aut ex parte fuisse interpolatam. Vid. n. 71.

64. Quod attinet Epistolam ad Hebræos, hæc Divinitatem Filii alicubi satis clarè exprimit, alicubi tamen & loca continet obscura; à plerisque quidem hæreticis rejecta fuit, nimirum à Marcionitis, & postea ab aliquibus Arianis, ut constat ex S. Epiphonio, S. Hieronymo & Theodoro in *Præfat. Epist. ad Titum*. Hieronymus l. c. de Marcione, Basilide & aliis hæreticis loquens ait: »ut enim de cæteris epistolis taceam, de quibus... »eraserunt utramque ad Hebræos & ad Titum, quam nunc conamur exponere. Et siquidem redderent causas, cur eas Apostoli non putarent, tentaremus aliquid respondere... Nunc »verò, cum hæreticâ pronuntient autoritate...» Sed nunc investigandum, an & à Catholicis quibusdam rejecta fuerit. Audiendi sunt Eusebius Græcus & S. Hieronymus Latinus.

65. Apud Eusebium L. 3. C. 3. legitur »quatuordecim Epistolæ Pauli notæ sunt omnibus & perspicuæ. Sciendum tamen est, »Epistolam ad Hebræos à nonnullis ideo esse reprobata, quod dicerent »eam ab Ecclesia Romana pro certa & genuina Pauli Epistola non »haberi». Author hujus ultimi membri non ait, illam Epistolam non esse Canonicam, non esse S. Pauli, eam ab Ecclesia Romana reprobata aut Paulo abjudicatam fuisse; sed unicè adnotavit, quod nonnulli &c. Apud eundem Cap. 25. sequitur, quod Epistolæ Pauli sint indubiè Canonice, quin illa ad Hebræos excipiat, aut inter scripturas dubias compareat. Tandem Cap. 37. Eusebius asserit Paulum esse authorem Epistolæ ad Hebræos, quam vel Lucas vel S. Clemens Papa I. interpretati fuerint; addit, quod prædictus S. Clemens eadem usus fuerit. Denique L. 6. C. 14 refert, quod Clemens Alexandrinus docuerit, eam à Paulo hebraicè exarata & à S. Luca conversam. Cap. 21. de Cajo Romano dicitur, quod Cataphrygas refutans tredecim solum numeraverit Epistolas Pauli, Epistolam verò ad Hebræos reliquis non adnumeraverit; additur: *Nam illa apud quosdam Romanos*

manos etiam adhuc Apostolica non aestimatur. Vid. Diss. 16. n. 43. — Cap. 25 Origenes adducitur asserens, sensum Epistolæ esse à S. Paulo Apostolo, & ideo Ecclesiis, in quibus sub hoc nomine recepta est, retinendam; non enim, ait, citra rationem prisci Viri eam Pauli esse tradiderunt; phrasin verò seu constructionem esse ab alio (à quo? Deus novit) vel Clemente Romano vel S. Luca.

Apud S. Hieronymum in Catalogo *Verbo: Paulus* Epistola *& S. Hieronymo.* *ad Hebræos* refertur scripta vel à Clemente, qui Pauli sententias proprio adornaverit sermone, vel à Barnaba vel Luca vel ab ipso Paulo, qui propter invidiam suam apud Hebræos nominis sui titulum in principio amputaverit. Verum hæc ratio mihi displicet, nec alibi, ut n. 69. audiemus, placuit S. Hieronymo, utpote qui aliam rationem allegavit nescius, quod Hebræi, ad quos Paulus scripsit, invidiam tabuerint contra Paulum. An author iis voluit esse ignotus, quos se brevi invisurum promittebat, quosque salutabat? Et *Verbo: Cajus* legitur, quod hic adversus Proclum Montanistam disputans tredecim duntaxat Pauli epistolas numeret, asserens quartamdecimam Pauli non esse. Tunc additur: *sed & apud Romanos usque hodie Pauli non habetur.* Nunc conferamus diversa Eusebii & Hieronymi testimonia.

Apud Eusebium legitur, quod Cajus controversam Epistolam inter Paulinas non numeraverit, quod nonnulli dixerint eam à Romanis pro certa Pauli epistola non haberi; apud Hieronymum verò, quod Cajus Romanus eam Paulo positivè abjudicaverit, quod Romani, imo Latini eam positive respuerint. Hæc distant non parum. — Apud eundem S. Hieronymum ep. 103. *ad Paulinum* legitur »Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias »(*octava ad Hebræos Epistola à plerisque extra numerum ponitur*) Timotheum instruit ac Titum. Ep. 126 ad Evagrium: *Epistolam ad Hebræos omnes Græci recipiunt & nonnulli Latinorum.* Comm. in Isaïæ 8: *Eam latina consuetudo inter Canonicas Scripturas non recipit.* In Zachar. 8: *Si tamen in suscipienda (Epistola ad Hebræos) Græcorum auctoritatem latina lingua non respuit.*

Equidem Montanistæ Epistolam *ad Hebræos* Paulo non adscripserunt, eam tamen ut Apostolicam venerati fuerunt. Col. *ligitur* 66.
Eusebius
& Hieronymus
non exactè
conveniunt. 67.
Quid Marcionitæ,
Montani-

stæ & No-
vatiani
censuerint.

ligitur ex Tertulliano L. 5. *contra Marcionitas* disputante. Hi nullas ex novo Testamento admittebant Scripturas tanquàm canonicas nisi Ss. Lucæ & Pauli, quas tamen scœdissimè mutilaverant; imò ex numero Epistolarum Paulinarum rejecerant duas *ad Timotheum* unam *ad Titum*, unam *ad Hebræos*. Vid. S. Epiphanius *hær.* 42. Tertullianus Montanista Marcionitas expugnavit ex 10. reliquis Pauli Epistolis, quas solas, corruptas tamen, admittebant; in fine exprobrat eisdem, quòd Epistolas duas *ad Timotheum* & unam *ad Titum* Paulo abnegaverint. De Epistola ad Hebræos alitè si et Tertullianus, quam tamen L. *de Pudicitia* c. 20. asseruit esse Barnabæ (q) Apostoli. Igitur Tertullianus illam non rejecit ut expertem originis Apostolicæ, licèt eam Paulinis non adnumerarit. Hoc modo conciliari possunt Tertullianus & S. Epiphanius, qui ultimus *hær.* 48. docuit, quòd Montanistæ cunctos Libros Canonicos, quos Catholica servat Ecclesia, retinuerint integros. Si verò Montanistæ sæculo II. exorti eundem, quem S. Epiphanius, habuerint Canonem biblicum, hujus antiquitas novo corroboratur testimonio. (r) Quòd etiam Novatiani fatam Epistolam admiserint, patet ex eòdem S. Epiphanio *hær.* 59., ubi ex illa probare conati sunt, graviter post Baptismum lapsos non posse renovari per pœnitentiam.

P. Joannes

(q) Barnabas est antiquior in Ecclesia, quàm Paulus, licèt is plus laboraverit. Porro an Barnabas, an Paulus, an Lucas sive alius Vir Apostolicus sit author Epistolæ, id hujus Divinitatem non subvertit; igitur non possum subscribere prælaudato P. Joanni dicenti: *Montanistæ Epistolam ad Hebræos rejiciebant penitus*; eam enim Tertullianus Montanistarum doctissimus admittebat ut genuinum S. Barnabæ fœtum, imò ut Scripturam Canonicam.

(r) Non placet opinio Calmeti in *Prolegom. ad Hebræ.* censentis, quòd Ecclesia Latina primis Sæculis prudenter abstinuerit ab hac Epistola inter Canonicas recensenda, eò quòd Novatiani & aliqui Ariani quibusdam ejus Epistolæ locis impiè abusi fuerint ad suos errores confirmandos. Epistola illa nunquam non agnita fuit ut Canonica, nec ob talem causam excludi debuisset à Canone. Imò idem Calmetus Baronium, Pearsonium, Spanhemium & alios secutus rationibus non contemnendis probare nititur, Epistolam Pauli *ad Hebræos* canonizatum fuisse ab ipso S. Petro in hujus 2da Epistola Cap. 3, 15. scribente: „Charissimus Frater noster Paulus... scripsit vobis, sicut & in omnibus „Epistolis, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti

P. Joannes à S. Joseph in *Dissert. de Canonibus C. Nicæni* contendit, tam Apocalypsin quam Pauli *ad Hebræos* Epistolam in Synodo Nicæna I. anno 325. renūtiatas fuisse Canonicas. Sed jam nova exoritur difficultas, nempe: quomodo igitur S. Hieronymus post definitionem Concilii Nicæni, in qua Latini præfederant, adhuc scribere potuit, quæ n. 65, 66. allata sunt? Prælaudatus Joannes Baronium secutus, ait, S. Hieronymum ex Eusebio, cui nimium credidit, fuisse deceptum; nomine eorum Latinorum, qui tempore Hieronymi Epistolam *ad Hebræos* nondum admittebant, intelligendos esse quosdam Arianos, vel aliquos Catholicos, qui ignoraverant Canonem Nicænum. Quod reuera notitia omnium Canonum Nicænorum ad cunctos Latinos non pervenerit, consentio; id enim evidens est ex S. Augustino Afro, qui inscius contra definitionem Concilii Nicæni ordinatus est Coadjutor sui adhuc viventis Episcopi Valerii. Item ex S. Hilario in Gallia Episcopo, qui *L. de Synodis in fine* de se ipso fatetur, quod Fidei Nicænæ Symbolum non audiverit nisi jam exulaturus, sed tamen semper Consubstantialitatem crediderit. Ita laudatus Vir. Sed

Ego suspicor Eusebium & S. Hieronymum in locis de Epistola *ad Hebræos* fuisse vel corruptos vel interpolatos. Sanè Theodoretus Sæculo V. ut contra Arianos evinceret fatam Epistolam esse & Canonicam & à S. Paulo exaratam, provocavit ad authoritatem Eusebii Cæsareensis, quem Ariani suum (sive verè sive falsò, nunc perinde habet) gloriabantur patronum. Ita in *proæmio Ep. ad Hebr.* loquitur: „Eusebio certè oportebat illos „Palæstino credere, quem patronum suorum Decretorum appellarent; nam is etiam divinissimi Pauli hanc esse Epistolam „confessus est.” Igitur imò in Exemplaribus Eusebii, quibus circa annum 430. usus est Theodoretus, illæ assertiones n. 63. literis cursivis relatæ videntur nondum comparuisse; nam si Ecclesia Romana, ut nunc apud Eusebium legitur, Epistolam repudiasset, Theodoretus eam Arianis ut divinam obtrudere ausus non

68.

Si in Concilio Nicæno f. editus fuerit Canon biblicus, cur S. Hieronymus epistolam *ad Hebræos* non posuit in Canone?

69.

Loca apud Eusebium contra epistolam Pauli *ad Hebræos* videntur suspecta.

„& instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem.” Igitur S. Petrus juxta ipsum Calmetum non censuit fatam Epistolam, quia hæretici eâ abutebantur, interim è Canone omittendam esse.

non fuisset; hi enim illico obmovere potuissent, eam ne à Romanis quidem recipi ut divinam. — 2dò: falsum est ex ipso Eusebio, quòd Ecclesia Romana eam rejecerit; siquidem S. Clemens Papa teste Eusebio L. 3. C. 38. ex ea citavit. — 3tio: si ea, quæ n. 65. litteris signata cursivis, omittantur, contextus apud Eusebium nullatenus turbabitur; sed — 4to: Eusebius sibi ipsi magis consentiet, ut perpendenti patebit. — 5to: magis consentient Græci & Latini, de quibus vix credere possum, quòd primis Ecclesiæ Sæculis circa Canonem biblicum dissenserint. — 6to: opera Caji non extant, nec ejus verba formalia, ut alias ab Eusebio fieri assolet, recitata fuere, ut ex illis mens Caji certius determinari posset. Forsan Cajus contra Montanistas disputans, fatam *ad Hebræos* Epistolam non allegavit ut Paulinam, quia ut talem isti hæretici eam non admittebant. Vid. n. 67. Forsan locus, ex Cajo citatus, est supposititius. Vid. Diss. 16. n. 49. His omnibus perpensis censeo ea, quæ apud Eusebium contra epistolam Pauli *ad Hebræos* nunc leguntur, esse interpolata. Insuper facilius sum ad credendum, quòd præcipuæ Ecclesiæ Græcæ & Latinæ primis Sæculis circa Canonem biblicum consenserint, licet earum Scriptores æquè tum ac nunc dubitaverint, quis quemlibet Librum vel Epistolam V. G. *ad Hebræos* exaraverit (s). Hæc de Eusebio. — Nunc progrediamur ad S. Hieronymum, seu opera eidem vulgò adscripta.

70.
Loca ex S.
Hieronymo,
quòd fata episto-
la sit S.
Pauli.

Is in diversis locis diversimode de illa epistola loquitur. *Comm. ep. ad Gal.* bis mentionem facit de Epistola *ad Hebræos*, & hanc ita adscribit S. Paulo, ac si nunquam dubitaverit, Paulum esse ejus authorem. Cap. 1. ait: „in Epistola *ad Hebræos* propterea „Paulus

(s) Quando S. Augustinus L. 16. de Civit. Dei C. 22. scripsit: „Epistola *ad Hebræos* plures Pauli esse dicunt, quidam verò negant,; non dubitavit de authentia Epistolæ, nam hanc tam ipse, quam Synodus Carthaginensis III. inter Libros Canonicos recensuit; sed indicare tantum voluit, controversum esse: an Paulus, an alius eam scripserit. Interim Gregorius Nazianzenus vel quisquis author est in *Jamb.* 3. illam quorundam opinionem vocavit erroneam, cum & tota Epistola sapiat Paulum. S. Philastrius *her.* 41. sententiam eorum, qui fatam epistolam Paulo abjudicarunt, dixit hæreticam. S. Athanasius contra Arianos epistolam S. Pauli *ad Hebræos* ita refert, ut videatur nescivisse, eam ab Arianis jam tum Paulo abjudicatam fuisse.

»Paulus solitâ consuetudine, nec nomen suum nec Apostoli vocabulum præposuit, quia de Christo erat dicturus: habentes ergo »Principem Sacerdotum & Apostolum Confessionis nostræ.» Cap. 4. explicat, quod Paulus in Epistolis ad *Galatas*, ad *Colossenses* & ad *Hebræos* sibi non contradicat. Quod ultima forsitan ab alio quam Paulo scripta fuerit, ne attingitur quidem. Verum Vide n. 86.

In Catalogo *Verbo*: Clemens ait: »grandis similitudo est inter »epistolam I. Clementis ad Corinthios, & eam, quæ sub Pauli nomine fertur ad Hebræos, & Clemens multis de hac ultima non »solum sensibus, sed juxta verborum quoque ordinem abutitur.» Clemens fuit S. Pauli Discipulus; non est verosimile, quod ille ex propria sua epistola citare voluerit; ergo illa ad *Hebræos* juxta mentem S. Hieronymi l. c. non fuit à Clemente composita, licet potuerit ab hoc ex hebræo in græcum esse translata.

His præmissis evadit probabilius, quod Epistola, de qua n. 63, fuerit vel interpolata, vel S. Hieronymo supposita; nam 1mo S. Hieronymus cum veritate dicere non potuit, quod Græci pro sua libertate Apocalypsin rejecerint n. 63. — 2do: neque asserere, quod Latinorum, sive Veterum sive Recentiorum consuetudo Epistolam ad *Hebræos* non receperit inter Scripturas Canonicas (nisi per Latinos velimus intelligere hæreticos) quia nullus Catholicus adduci poterit. — 3^{tio}: ipse S. Hieronymus n. 63. citatus, dum refert Epistolam ad *Hebræos* à quibusdam reprobari, nullos nominat nisi hæreticos. — 4to: si verba Epistolæ Hieronymianæ attentè perpendantur, author faterur, quod quidam *sui temporis* homines Græci Apocalypsin, & Latini Epistolam ad *Hebræos* rejecerint; *Veteres* verò Scriptores (utique tam Latini quam Græci) utramque admiserint. At verò penitus incredibile mihi est, quod, cum dicti duo libri à veteribus Orthodoxis agniti fuerint ut divini & ut tales in Ecclesia quotidie perlecti, Catholici subsequentes finiente Sæculo IV. eos à Canone ejecerint. Hæreticorum est Canonem truncare, Sacramenta abrogare, Dogmata præexistentia negando suppressere. — 5to: conclusio epistolæ Hieronymianæ mihi suspecta videtur, est sequens: *hec tibi (Dardane!) vir eloquentissime in duplicis Præfecturæ honore transactæ nunc in Christo honoratior, tumultuariâ & brevi lucubratione dictavi, ne viderer omnino reticere...* Eodem enim

71.

Loca apud
S. Hiero-
nymum
contraria
censentur
interpo-
lata.

die & literæ tuæ mihi redditæ & meæ expeditæ, ut aut tacendum fuerit, aut incompto eloquio respondendum: quorum alterum pudoris, alterum caritatis est. — Consultoria Dardani bis Præfecti non extat; responsoria, ut author jactat, tumultuariè scripta fuit & incomptè, quia eum puduit non respondere eadem, qua Consultorias accepit, die. — Interim epistola est satis longa & præter textus sexaginta unum scripturísticos varias continet materias geographicas & chronologicas, ut mirandum, quòd author eas tam cito memoriter dictare potuerit vel scribere. — Cæterum si quis integram epistolam relegere voluerit & attendere, faciliè mihi largietur totam periodum de Apocalypsi & Epistola ad Hebræos n. 63. relatam esse extra scopum quæstionis ibidem agitæ; non putem, S. Hieronymum, si is author fuisset epistolæ, adeo evagatum fuisse (1).

72.
Aliquâ tamen benignam patiuntur interpretationem.

Nunc respondeo ad ea, quæ n. 65, 66. ex Hieronymo congesta sunt. Catalogum in plurimis locis fœdè interpolatum fuisse, jam pluries memini, ubi de Polycrate, Irenæo, Dionysio Alexandrino & Origene; ut nemo mirari debeat, si idem suspicari lubeat quò ad caput, ubi de S. Paulo agitur. In Catalogo, ubi mentio de operibus à Ss. Luca & Clemente scriptis, nullum ingeritur indicium, quasi hi haberentur authores Epistolæ ad Hebræos; & S. Barnabas in Catalogo inter Scriptores non numeratur. De Cajo dixi n. 69. Igitur jure suspicor, Hieronymi catalogum *Verbo: Paulus* fuisse interpolatum. Siquis tamen acriùs contendere voluerit, loca citata esse genuina, & Epistolam illam à Romanis vel à quibusdam Romanis Paulo abjudicatam fuisse, nolo contentiosius disputare, dummodo & ille mihi concesserit, quòd ex locis citatis non sequatur, fatæ Epistolæ suam abnegatam fuisse Theopneustiam; nam licet Epistola non fuerit Pauli, potest tamen esse divina. Quod attinet epistolam

103.

(1) Author Epistolæ Dardano quoque narrat, quòd Barcæi diffusi sint per Africam, Ægyptum, Palæstinam... ab Afris vocentur Barciani. — Dardano respondens Judæos alloquitur. Præmiserat modò: *pudet me dicere, quàm angusta fuerit terra à Judæis possessa, ne Ethnicis occasio blasphemandi detur*; & tamen geographicè describit terminos illius terræ à Judæis possessæ. Et quare S. Hieronymum puduisset? & quæ Ethnicis inde occasio blasphemandi?

103. S. Hieronymi ad *Paulinum*, hæc veritati magis consentanea foret, si omissâ parenthesi legeretur ita: *Paulus ad octo scribit Ecclesias, Timotheum instruit &c.* Interim & illa parenthesi benigniorem adhuc patitur interpretationem nempe: *octava ad Hebræos à plerisque extra numerum Paulinarum ponitur.* Eodem modo Epistola 126. ad *Evagrium* dici potest vel interpolata vel intelligenda, quod nonnulli *Latinorum eam non recipiant ut Paulinam.*

Urgo mentem meam candidè aperiā, censeo utramque illam epistolam 103tiam & 126tam esse supposititiam. In prima author celebrat Apollonium Philosophum seu Magum & octo libros, quos de istius Magi mirabili vita edidit Philostratus fabulator ethnicus. In secunda author asserit 1mo, quod Paulus epistolam ad *Hebræos* scripserit Judæis necdum conversis. 2do, ex traditione Judæorum, (quorum neminem nominat) enarrat, quod Melchisedech fuerit Sem, filius Noe, qui vixerit annis 600, non solum Abrahamo suo septimi gradus abnepoti convixerit, sed supervixerit annis 35 — 3tio: Josephus Judæus & omnes Patres & Interpretes Christiani docuerunt, Urbem Salem, cujus Rex fuit Melchisedech, esse Ierusalem, quod ipsum tradidit. S. Hieronymus in *Isa. C. 51*, & in *psalmum 75*; author verò dictæ epistolæ præfert opinionem quorundam Judæorum (neminem nominat) qui tradiderint, Salem esse oppidum juxta Schytopolim positum, ubi usque hodie, ait, ostenditur palatium Melchisedech ex magnitudine ruinarum veteris operis ostendens magnificentiam. Hæ fabulæ sunt indignæ S. Hieronymo; saltem Josephus Judæus 300 annis antiquior Hieronymo, nihil scivit de illo palatio, quod Sem filius Noe, seu Melchisedech construxerit. Ast duriora sunt, quæ sequuntur *Comm. in Isa. 8.* & in *Zachar. 8*, hæc non possum non pronunciare aliena à sensu S. Hieronymi & omnium Scriptorum Catholicorum, adeoque fuisse interpolata.

Nunc satis disputatum est de Nepote; qua occasione agendum erat de Apocalypsi & Epistola Pauli ad *Hebræos*, & Eusebio ac Hieronymo hac in re, ut mihi visum est, interpolatis. Sequitur

S. VICTORINUS EP. ET M. circa annum 300.

Is tribus locis apud S. Hieronymum n. 7, 8, 9 & 23. relatis dicitur secutus fuisse errorem Millenariorum, & Gelasius Papa

num Mille-
nariis ad-
numerantis
sensentur
spuria.

Sæculo V. opuscula Victorini rejecit inter apocrypha. Hæc sunt Argumenta, quæ contra S. Victorinum adduci solent.

Ast *imo*: loca apud S. Hieronymum sunt suspecta; locus proprius referendi, S. Victorinum esse Millenarium, fuisset in Catalogo *Verbo: Victorinus*, ubi tamen nihil sinistri insertum legitur contra hunc S. Episcopum & Martyrem, qui in aliis multis locis ab Hieronymo citatur & laudatur, ut plurimum librorum editor. — *2do*: Opuscula, quæ Gelasius Papa dixit apocrypha, potuerunt S. Victorino vel falsò esse attributa, vel ab hæreticis corrupta. *3tio*: Unicus Commentarius S. Victorini, qui ad nos pervenit, est in Apocalypsin; quòdque S. Victorinus in Apocalypsin scripserit, contestatus est S. Hieronymus; atqui in illo Commentario error Millenariorum non defenditur, sed impugnatur; ergo S. Victorinus non fuit Millenarius. Respondent Bellarminus, Natalis & vix non omnes: iste commentarius S. Victorino fuit suppositus, cum Victorinus teste S. Hieronymo fuerit Millenarius. Ast repono ego: loca apud S. Hieronymum, quibus S. Victorinus dicitur Millenarius, sunt supposititia, ut satis probavi, ubi de S. Irenæo; igitur ille Commentarius non est abjudicandus ei, cujus nomine semper insignitus fuit. (u)

LACTANTIUS circa annum 310.

74.
Lactan-
tium fuisse
Millenari-
um permit-
tatur,

Is in ultimo librorum suorum, quos contra Gentes scripsit, *Divin. Instit.* circa finem asseruit auream ætatem, quam aliqui Pœtæ cecinere præteritam sub Saturno, adhuc futuram sub Christo in terra cum Justis conversaturo annis mille. Initium hujus Regni statuit post occisum Antichristum, post resurrectionem Justorum & Urbis Romanæ destructionem, quam utramque putavit ultra ducentos annos non differendam; multa alia admiscuit fabulosa, unde & Lactantius vulgò dicitur in pluribus fuisse hallucinatus; igitur permitto eum Millenarium fuisse. Gelasius Papa ejus opuscula judicavit apocrypha (w). Plura de Lactantio dixi in *Differt. de Catbedris* à n. 68. Aliqua

(u) S. Hieronymus ep. 84. ait: *Victorino... licet desit eruditio, non tamen deest eruditionis voluntas.* Sed & hæc epistola mihi videtur spuria.

(w) In libris Lactantii quoque plura nunc leguntur, quæ Manichæorum erroribus favent, sed tamen in quibusdam Codicibus non extant;

Aliqua Regnum Millenariorum concernentia hic subnectam. *quædam futura à Lactantio vel ejus interpolatore prædicta.*
 L. 7. C. 15. incipit describere futurorum hominum vitia & ærumnas, dicens: *omnis terra tumultuabitur... cujus vastitatis & confusions hæc erit causa, quod Romanum Nomen, quo nunc regitur Orbis (horret animus dicere, sed dicam, quia futurum est) tolletur de terra, & Imperium in Asiam revertetur, atque rursus Oriens dominabitur, atque Occidens serviet... Cap. 16: quomodo autem id futurum sit, ostendam... discordiæ civiles in perpetuum serentur... donec & Reges decem Orbem terræ non ad regendum sed ad consummandum partiantur... adversus eos repente hostis potentissimus ab extremis finibus plagæ septentrionalis orietur... hic insistentabili dominatione vexabit Orbem, divina & humana miscebit... aer pestilens fiet... nec terra homini dabit fructum, nec seges quidquam... non arbor, non vitis florebit... Fontes quoque cum fluminibus arescent, ut potus nequidem suppetat, & aquæ in sanguinem aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficient quadrupedes & homines & pisces... sol in perpetuum fuscabitur... Luna perpetuo sanguine offusa meatus extraordinarios peraget... Stellæ creberrimæ cadent, ut Cælum omne cæcum sine ullis luminibus appareat... vix decima pars hominum relinquetur. De cultoribus etiam Dei duæ partes interibunt, & tertia, quæ fuerit probata, remanebit. Cap. 17: sed planius, quomodo id eveniat, exponam... adventurus est magnus Propheta Elias, qui multos convertat ad Dei cultum, sed Rex Syriæ malo spiritu genitus, qui Antichristus, priorem malum Regem delebit, Prophetam occidet, justos, qui in unum montem fugituri sunt, obsidebit; sed mediâ nocte Christus de Cælo descendet comitantibus Angelis, omnesque impios ferro ignique disperdet. — Cap. 19: virtus Angelorum tradet in manus justorum multitudinem illam, quæ montem circumfuderit: & concidetur ab hora tertia usque ad vesperum & fluat sanguis more torrentis. Cap. 20: post hæc resurgent mortui, non universi, sed ii tantum, qui sunt in Dei Religione versati... nam qui Deum non agnoverunt... jam judicati damnatique sunt... judicabuntur ergo, qui Deum sciverunt, & facinora eorum... ponderabuntur: ut si plura & gravia fuerint bona, dentur ad vitam beatam; si autem mala superaverint, condemnentur ad pœnam.*

hæc ergo à quodam Manichæo fuisse interpolata, suspicatur Rivetus. Forsan & fabulæ Millenariorum Lactantio suppositæ fuerunt. Mihi autem modò non vacat, hæc fusiùs discutere.

pœnam. Cap. 24: *peracto Judicio Civitas sancta constituetur in medio, in qua Deus cum Justis dominantibus commoretur.* Etiam in hac Civitate Deus & Justī obsidebuntur, ut dicitur cap. 27.

APOLLINARIUS EPISCOPUS LAODICENUS

anno 370.

75.
Apollinari-
us hæreti-
cus an fue-
rit Millena-
rius, dubi-
tatur.

Multa docuit hæretica; sed an Millenarius fuerit, dubitavit S. Epiphanius testis coævus. Vid. n. 10. Loca ex S. Hieronymo allata, merito habentur suspecta. Vid. n. 7, 8. Restat epistola S. Basilii 74ta, in qua Apollinarius Occidentalibus denun-
tiatur, quod docuerit, nos post resurrectionem esse circumci-
dendos, in Templo Jerosolymis restaurando sacrificaturos &c. Dupinus censuit illam epistolam nomine omnium Orientalium anno 375 fuisse scriptam. Verum hæc epistola, quam in 5 Diss. de S. Basilio n. 222. adhuc permisi esse genuinam, mihi nunc eva-
dit suspecta; in ea quoque Paulinus Antiochenus accusatur, quod Marcellum secutus more Judæorum non nisi unam in Divinita-
te hypostasim admittat. Cæterum mentis non sum, Apollina-
rium defendere aut Paulinum, quos Theodoretus errorum in-
simulat L. 5. C. 3.

SEVERUS SULPITIUS anno 420.

76.
Severus
Sulpitius,

ejus opera,

Vita S.
Martini
Turonen-
sis.

Presbyter (probabilius & Monachus) sanctitatis fama con-
spicuus, ex Aquitania oriundus, S. Paulini amicus, etiam à S.
Augustino celebratus ceu *Vir doctrina & sapientiâ pollens*, imo
latine scripsit historiam sacram tam terso & eleganti stylo, ut
dictus fuerit Sallustius Christianus. — 2do librum de vita S.
Martini ex Monacho Episcopi Turonensis stylo similiter latino:
(x) — 3tio sub nomine Severi circumferuntur & tres epistolæ, in
quibus singulis superadduntur quædam de S. Martino virtutes,
quæ in libro de ejus vita fuerant prætermissa. — 4to tres Dia-
logi, in quorum secundo Severus errorem Millenariorum do-
cuisse dicitur; sed an verè dicatur, nunc inquirendum est, quem
in

(x) In hujus exordio lectores exstimulat ad legendum vitas Sanctorum;
quid emolumenti, ait, posteritas tulit legendo Hectorem pugnantes, aut So-
cratem philosophantes? cum eos imitari non solum stultitia sit, sed non
etiam acerrimè impugare dementia; quippe...

in finem pauca ex quolibet Dialogo præmittenda esse, oportu-
num censeo. Personæ interloquentes præcipuæ sunt Severus,
Posthumianus & Gallus, quæ duo ultima nomina videntur ficta.

In Dialogo primo Severus de se ipso narrat, quod tantæ æsti-
matus fuerit à Posthumiano, ut is ex Oriente (quò è Gallia navi-
gaverat ante triennium (y) pervagatus Africam (z), Cyrenem,
Ægyptum, Thebaidem, Palæstinam) subito in Galliam reversus
fuerit exorto videndi Severum desiderio. Severus in persona
Posthumiani valde laudat Monachos Orientales, signanter ob
eorum sobrietatem, Gallos ob nimiam eorum edacitatem, gulam,
falsam justitiam pungit vicibus ad nauseam reperitis, Monachos
Origenistas defendit, Episcopos Ægypti & S. Hieronymum
(quem Monachum & Parochum esse insinuat, sanctum & erudi-
tum Scriptorem, sed singulariter mordacem) nonnihil carpit ob
odium contra Origenem, cujus libros censet esse falsatos (a);
refert, quòd in Africa Ecclesiam invenerit angustam instar hos-
pitiorum in Gallia, rectam virgultis ac adeo humilem, ut non-
nisi incurvus in ea consistere potuerit; cùmque Parocho decem
nummos aureos obtulisset, repudium passus fuerit & responsum
tulerit: *Ecclesiam auro non strui, sed potius destrui*; multa insuper
narrat stupenda, quæ Monachi Ægyptii patrarunt miracula;
E. G. imò, quòd quidam Monachus à Leæna matre ad suam in-
vitatus speluncam, quinque carulis Leænæ cæcè natis oculos ape-
ruerit, & pro hoc beneficio bestiis præstito inusitatæ feræ pel-
lem à Leæna matre acceperit post 5 dies allatam; -- 2do quòd
quidam Novitius clibanum multo igne succensum ingredi ab
Abbate iussus, illico obtemperaverit, medias ingressus fuerit
flammas, sed illæsus exierit, miratus ipse. -- 3tio quòd quidam
Monachus inaudita per singulos dies signa fecerit, Dæmones
non

In Dialogo
primo se
ipsum lau-
dat, & Mo-
nachos
Orientales,

Gallos
pungit,

paupertate-
tem in
Ecclesiis
commen-
dat,

narrat mi-
racula
prorsus
singularia,
à Mona-
chis in
Ægypto
patrata,

(y) Afferit. se sex mensibus mansisse in Bethlehem apud S. Hieronymum,
anno integro & 7 mensibus apud Monachos Æthyopiæ.

(z) Dum Africam describit, ostentat se Sallustium & Lucanum Ethnicos
legisse.

(a) Qui admittunt Severum fuisse Millenarium, consequenter conce-
dunt Dialogos Severi à S. Hieronymo, qui in iis ut mordax descri-
bitur, fuisse lectos; vid. n. 8. Ast jam sequitur S. Hieronymum
fuisse minùs mordacem Severo, cùm is S. Doctor à Severo laceffitus
nequidem uno verbo sese defenderit.

non solum verbo sed etiam epistolis missis expulerit è corporibus energumenum, ideo frequentatus a populis ex toto Orbe ad eum venientibus, Episcopis etiam sanctissimis; tandem à Deo petierit & impetraverit, ut ad sui humiliationem ipse à Dæmone in quintum mensem sed non ultra obsessus fuerit. 4to, addit, quod sol unum Monachorum nunquam viderit epulantem, alium nunquam iratum &c. Dein sub persona Posthumiani Severus valde laudat suum librum de Vita S. Martini, asserit, eum fuisse divulgatum per Africam, Cyrenem, Ægyptum, Thebaidem, M m phim; sed monet, quod in illo libro multa S. Martini miracula, ne legentibus fastidium causaret, omiserit, quæ nunc in his Dialogis fusiùs conscriptis supplere (id est: nunc fastidium causare) promittit; pronuntiat, S. Martinum fuisse sanctiorem Monachis Ægypti & quibusvis Episcopis, etiam S. Ambrosio; addit: *hoc Ægyptus fatetur, hoc Syria, hoc Æthiops comperit, hoc Indus audivit, hoc Parthus & Persa noverunt, nec ignorat Armenia, Bosphorus exclusa cognovit, & si quis aut fortunatas Insulas aut glaciale frequenter Oceanum... sola Gallia tantum Virum nosse non meruit, nec tamen huic crimini miscebo populares: soli illum Clerici, soli nesciunt Sacerdotes.* --- Hæc si vera sint, non cedunt in honorem Cleri Gallicani.

S. Marti-
num Turo-
nensem
omnibus
sanctiorem
pronuntiat,

Narrat re-
liquas S.
Martini vir-
tutes, quas
in ejus Vita,
ne legenti-
bus tædi-
um causare-
tur, omise-
rat,

In Dialogo secundo Severus sub persona Galli enumerat multa S. Martini miracula, virtutes ac visiones, quas in ejus vita, ut superius dictum, omiserat. Addit: quod S. Martinus, dum primum electus est Episcopus Turonensis, Valentinianum I. Imperatorem pluries accedere tentaverit, sed curâ Imperatricis Arianae sæpius repulsus fuerit; quod postea jam septuagenarius (b) in aula Maximi Imperatoris (is l. c. dicitur vir omnium vitæ merito prædicandus; sed ab aliis Scriptoribus ponitur inter Tyrannos, & à severo in vita S. Martini vocatus est vir ferocis ingenii

---

(b) Quod S. Martinus in aula Imperatoris, postquam pluries invitatus, tandem semel fuerit, tradidit Severus in vita Martini; sed quod S. Martinus tunc fuerit septuagenarius, pugnat cum iis, quæ de ætate S. Martini Severus in sua historia, & de ejus morte Gregorius Turonensis referunt. Hinc Geselinus judicavit, Dialogos fuisse depravatos vel à librariis vel ab impudentibus interpolatoribus. Meam opinionem dicam n. 77.

ingenii & bellorum civilium victoria elatus) convivatus, & ab hujus pientissima uxore Treviris devotissime susceptus fuerit; quod S. Martinus Dæmones quoslibet suis appellaverit nominibus, Mercurium habuerit maximè infestum, Jovem dixerit esse brutum & heberem. — Tandem sub persona Galli adjungitea, ob quæ Severus Millenariis adnumeratus fuit; nempe Cap. 16: (c)

Cæterum, cum à Martino de fine Sæculi quæreremus, ait nobis: Verba, ob
Neronem & Antichristum prius esse venturos: Neronem in Occidenta- quæ Mille-
li plaga, Regibus subactis decem, imperaturum (d), hujus persecutio- narius fu-
nem in eo exercendam, ut Idola Gentium colat Ab Antichristo verò ille dicitur.
Orientale (e) Imperium esse capescendum, Jerosolymam & Templum
esse reparandum; illius autem persecutionem futuram esse, ut Christum
cogat negari, se potius Christum esse confirmans, omnesque secundum
legem circumcidi jubeat. Et ipsum denique Neronem ab Antichristo
esse perimendum, atque sub illius potestate universum Orbem cunctasque
H Gentes

(c) Hoc Caput quidam librarii omiserunt totum. Ita lego adnotatum in Editione Amstelodamensi de anno 1665, quæ sola ad meas manus pervenit.

(d) Apud Severum L. 2. Histor. n. 42. legitur: „Interim Nero humanis
„rebus eximitur, incertum, an ipse sibi mortem consciverit. Certè
„corpus illius interemptum. Unde creditur, etiamsi se gladio ipse trans-
„fixerit, curato vulnere ejus servatus, secundum quod de eo scriptum est:
„& plaga mortis ejus curata est; sub Sæculi fine mittendus, ut Mysterium
„iniquitatis exerceat. Igitur post excessum Neronis Galba Imperium
„rapuit, mox Otho, Galbæ interfecto, occupavit; tunc Vitellius...
Verum: quæ literis cursivis distincti ab antiquis, mihi videntur in-
terpolata; si enim omittantur, contextus magis cohærebit. — Ca-
saubonus alique docent, S. Augustinum ejusdem circa Neronem
fuisse cum Severo sententiæ; nam S. Doctor L. 20. de Civit. C. 19.
ait: Nonnulli ipsum Neronem resurrecturum, & futurum Antichristum
suspiciantur. Alii verò nec eum occisum putant: sed subtractum potius, ut
putaretur occisus... Ast illi authores injuriam faciunt S. Augustino quàm
maximam, dum omittunt ejus verba sequentia: Sed multum mihi mira
est hæc opinantium tanta præsumptio. Insuper Severus apertè distin-
guit Neronem ab Antichristo, dum ait, illum ab hoc esse interficien-
dum. Videtur, S. Augustinum Dialogos Severi non vidisse, non
legisse.

An Nero
Imperator
præcursu-
rus sit An-
tichristum

(e) Georgius Hornius Calvinista in suis ad hos Dialogos notis Amste-
lodami anno 1665 editis ait: imò Occidentale, ut eventus ostendit;
nam Antichristus est Papa Romanus. — Quàm stupida & absurda assertio!

Gentes esse redigendas, donec adventu Christi impius opprimatur. Non est autem dubium, quin Antichristus malo spiritu conceptus esset etiam in puerilibus annis constitutus, ætate legitimâ sumpturus Imperium (f). Quòd autem hæc ab illo (Martino) audivimus, annus octavus est.

In 3tio Dia-
logo per-
git laudare
Martinum
& suos li-
bros.

In Dialogo tertio (g) Severus reliqua S. Martini Miracula recitat, rogatque Posthumianum, ut is in Orientem reversurus, eadem, id est hos Dialogos, deprædicer in Italia, Africa, Ilirico, in Græcia, Corinthi, Athenis, in Ægypto, Jerosolymis, ut sciant, ait: quòd *Europa in solo Martino non cesserit vel universæ Asiæ.*

77.
Tres Dialo-
gi censentur spurii;
Severus &
S. Martinus
non fuerunt Mille-
narii.

Hæc est substantia 3 Dialogorum, quos cunctos ego censeo Severo suppositos. Meæ opinioni favet S. Gelasius Papa dicens: *Opuscula Posthumiani & Galli apocrypha.* Fusiùs desuper disputare jam nolo; quia licet dicti Dialogi forent genuinum Severi opus, inde tamen necdum sequitur, Severum fuisse Millenarium. Cæterum si Severus adnumerandus esset Millenariis, his accensendus quoque esset S. Martinus Turonensis, quòd tamen asserere, nemo hucusque ausus est.

Verba S.
Hieronymi
contra Se-
verum te-
statis sunt
spuria.

Objicies imò testimonium S. Hieronymi n. 8. relatum. --
Resp: id pariter supposititium est. Vid. n. 8, 36, 73. Mihi videtur, quòd S. Hieronymus istos Dialogos, in quibus nonnihil laceratur, nunquam legerit: quod fuerint compositi post mortem Ss. Hieronymi, Paulini, Augustini & Severi.

Obj.

(f) Si S. Martinus ista ante octo pro tunc annos dixerit, enormiter falsus est; nam saltem ille Antichristus, qui tempore Severi jam fuisset adolescens circiter 14 annorum, nunc post 14 Sæcula necdum comparuit. An nondum habet ætatem legitimam, ut sibi sumat Imperium?

(g) In hoc legitur: *Martinus* (postquam Priscillianus Treviris ultimo supplicio affectus est) *vixit sedecim annos, nullam Synodum adiit, ab omnibus Episcoporum Conventibus se removit.* Priscillianus anno 386 occisus est; ergo S. Martinus obiisset anno 402. Magna inter Eruditos hucusque fuit controversia de anno, quo S. Martinus obiit. Gregorius Turonensis *L. i. histor.* tradidit, S. Martinum obiisse anno ætatis suæ 81mo, Episcopatus 26to, Attico & Cæsario Consulibus, id est anno Æ. V. 397. Baronius aliique pronuntiarunt, Gregorio ista in re nullam habendam esse fidem, quia obstat Severus in Dialogis. Ast ego censeo, Dialogos non esse Severi, igitur Gregorio suam restituendam esse auctoritatem.

Obj. 2do, quod Severus collationem Posthumiani ac Galli ediderit, contestatus est Gennadius, qui nonnisi 70 annis post Severum floruit. — *Resp.* & S. Gelasius Papa, cui Gennadius librum *de fide* dedicavit, collationem istam judicavit apocrypham. Gennadius quoque refert, quod Severus in senectute deceptus fuerit à Pelagianis, sed resipuerit, & culpam commissam perpetuo silentio emendaverit. — Verum Guibertus Abbas Glombacensis jam Sæculo XII. de veritate dictæ historiæ dubitavit. Nunc colligamus

Testimo-
nium Gen-
nadii con-
tra Seve-
rum leva-
tur.

COROLLARIA.

I. Ex classe Millenariorum expungendi videntur 1. S. Papias, 2. S. Justinus, 3. S. Irenæus, 4. S. Victorinus, 5. & quidam Nepos Ægyptiorum Episcopus propter fidem & studium literarum sacrarum celebratus, imò & 6. Severus Sulpitius.

78.
E classe
Millena-
riorum ex-
pungendi
sunt Ss.
Papias, Ju-
stinus, Ire-
næus, Vic-
torinus,
Nepos &c.

Hoc modo numerus Ss. Patrum, qui primis Sæculis quò ad Dogmata errasse, vel à communi Catholicorum deviâsse dicuntur, iterum imminuitur. (*b*) De Apollinario, qui aliunde hæreticus fuit, res videtur obscura. Tertullianus tamen & Lactantius (nisi probari possit, hujus libros fuisse interpolatos) Millenariis relinquendi sunt, qui tamen inter se differunt; V. G. Tertullia-

H 2

nus

(*b*) Rivetus alique acatholici hucusque ita argumentari solebant: plurimi Ss. Patres, licet traditioni Apostolicæ viciniore, in aliquo errore vel fidei vel disciplinæ versati sunt, E. G. Ss. Papias, Justinus, Irenæus, quoad Regnum Millenariorum, visionem beatificam ad extremum Judicium deferendam: Ss. Polycarpus, Polycrates & Episcopi Asiæ circa Pascha celebrandum: Ss. Cyprianus, Firmilianus alique ex Africa & Asia circa valorem baptismi ab hæreticis collati: Ss. Dionysius Alexandrinus, & Patres Antiocheni Sæculo III. circa vocem *Homo-usion* adhibendam &c. &c. ergo testimonia Ss. Patrum non satis faciunt ad probandum dogma. Catholici hucusque concedebant antecedens, quod ego nego totum; videantur meæ Dissertationes præcedentes signanter 12ma à n. 70, 13tia n. 103, 14ta à n. 85, 16ta n. 93. Idem acatholici ad probandum suum errorem: quod Presbyteri olim fuerint æquales Episcopis, solent confugere ad authoritatem Ss. Hieronymi & Clementis I. Papæ. Ego in Diss. 18vâ ostendam, loca, quæ ex illis Ss. Patribus hucusque eum in finem citata sunt, omnia esse supposititia.

Millenariis
relinquun-
tur Tertul-
lianus &
Lactantius,
qui tamen
inter se
non conve-
niunt.

Canon bi-
blicus à Tri-
dentino de-
claratus,
nunc à plu-
ribus libe-
ratur con-
tradictioni-
bus.

nus credidit novam de Cœlo lapsuram esse Jerosolymam: Lac-
tantius novam Civitatem esse constituendam in medio terræ,
quin locum determinaverit; Tertullianus nuptias in illo Regno
futuras non docuit: Lactantius expressè addit, quòd Justī, qui
post cædem Antichristi supervivent, non gustatâ morte in illud
Regnum recipiendi sint, & per mille annos generaturi infinitam
multitudinem; Tertullianus copiam bonorum spiritualium ex-
spectavit (i): Pseudo-Irenæus uvas plurimas & maximas vine-
fæcundas: Lactantius vinum voluit, quin hoc ex uvis fit expri-
mendum, ita scribit l. c. C. 24: *Rupes montium melle sudabunt, per
rivos (k) vina decurrent, & flumina lacte inundabunt.*

II. Argumenta, quæ contra divinam Apocalypseos & Epi-
stolæ ad Hebræos authoritatem ex quatuor primis Sæculis alli-
gari solent ab Acatholicis, penitus evanescunt, & Canon bibli-
cus à Tridentino definitus seu iteratò declaratus (l) præcipuis illis,
quibus

(i) Etiam S. Augustinus dicitur Tertulliano hac in re consensisse; nam
L. 20 de Civit. C. 7. legitur: „quæ opinio esset utcumque tolerabilis,
„si aliquæ deliciae spirituales in illo Regno Millenariorum futuræ cre-
„derentur (nam, etiam nos hoc opinati fuimus aliquando) sed cum di-
„cant, eos carnalibus epulis vacaturos &c., Verùm ista parenthe-
sis nonneminī videri posset superflua, incongrua, interpolata. Vid.
Diff. 16. n. 76.

(k) Lactantius C. 26. insuper asseruit, quòd dum post occisum Antichri-
stum Justī in Civitate sancta cum Deo mille annis regnaturi sint,
tunc super reliquam terræ faciem adhuc permanfuræ sint Gentes,
quæ primū Christo subditæ servient, postea rebelles ex omnibus
finibus convenient & obsidebunt Civitatem Justorum; ast ad unum
omnes perdendæ à solo Christo; & tantam Justī colligent multitu-
dinem armorum, ut arma Gentium occisarum comburenda per septem
annos perpetuos sint suffectura ad nutriendum ignem, & per septem
annos ex silvis nulla ligna cædenda. Completis mille annis futuram
asserit resurrectionem secundam seu publicam omnium hominum
etiam impiorum; hi damnabuntur ad ignem æternum, An Justī
post mille illos annos sint morituri & quò post resurrectionem per-
venturi, author non addidit. Porro Lactantius vel Pseudo-Lactan-
tius nullam fecit mentionem de Jerosolyma restauranda, in hoc ergo
& pluribus aliis differt à reliquis Millenariorum patronis.

(l) Synodus Tridentina illum Canonem accepit à Florentina, Florentina
à Romana sub Gelasio ex Sæculo V; ante illam Romanam eum tradide-
runt explicitè Episcopi in Synodo Carthaginensi III, & S. Innocentius I.
Papa ex Cathedra, ut ajunt, respondens Exuperio in Gallia Episcopo.

quibus hucusque quó ad illos binos libros impetrus fuit, contradictionibus nunc immunis consistet; nam Synodus Laodiceana ex Sæculo IV., quæ Apocalypsin omisit, est spuria, & ea, quæ apud Eusebium & Hieronymum contra Apostolicam Apocalypseos & Epistolæ *ad Hebræos* parentelam leguntur inserta, sunt interpolata; quæ apud eosdem pro Apostolica dictorum librorum origine proferuntur, evadunt certiora.

Schol. Cum in hac Dissertatione occasione Millenariorum demonstraverim, quinque ultima in libris S. Irenæi capita fuisse per alienam manum assuta, nunc oportunitate censeo, ut simul alia hujus S. Patris loca, examini critico subjiciantur, annon forte plura fuerint interpolata. Præprimis sit

79.
Plura S.
Irenæi lo-
ca exami-
nabuntur,
an forsitan
interpolata.

C A P U T II.

DE

S. IRENÆO INTERPOLATO QUO AD CEPHAM

A PAULO *ad Gal. 2.* REDARGUTUM.

Controversia Scripturistico-Critica: *An Cephas à Paulo redargutus Gal. 2. fuerit S. Petrus Apostolorum Princeps*, mihi semper visa est majoris momenti, quàm quæ à Theologis vel S. Scripturæ Professoribus amandari debeat inter quæstiones merè scholasticas ceu nullâ decisione dignas. Vetustissima est, totiusque Ecclesiæ Catholicæ vehementer interest, ait eruditissimus Calmerus *Dissert. in Ep. Gal.* — De hujus nunc Controversia, origine & progressu, usu vel abusu pauca dicturus sum.

80.
Quæstio:
An Cephas
sit Petrus,
est magni
momenti.

Marcionitæ videntur fuisse primi, qui finiente Sæculo II. vel inchoante III, ut Paulum facerent S. Petro superiorem,asseruerunt, S. Petrum errasse, à S. Paulo palam reprehensum fuisse. Id emicat ex Tertulliano, qui ineunte Sæculo III. contra Marcionitas disputans. (*m*) *L. de Præscript. adv. Hær. & L. 5. adv. Marcion.*

81.
Sæculo III.
Marcioni-
tæ, non
verò Ter-
tullianus
asserue-
runt, Ce-
pham, qui
à Paulo re-
prehensus
est, esse S.
Petrum.

(*m*) Marcionitæ legem Mosaicam respuebant ut malam. Ex novo Testamento nullos admittebant libros divinos, nisi Evangelium secundum Lucam, idque truncatum, & 10. duntaxat Epistolas Pauli, quorum omnium primam constituebant illam ad Galatas; porro S. Lucam venerabatur, quia fuerat comes S. Pauli ab hoc insuper laudatus. Vid. S. Epiphan. *hær. 42.*

*Marcion. prolocutus est: non mihi tam bene est, imò non mihi tam malè est, ut Apostolos committam, sed quoniam perversissimi isti illam reprehensionem ad hoc obtendunt, ut... Ex his verbis patet, quòd Tertullianus non crediderit, Apostolos Petrum & Paulum fuisse commissos. — Item: locum demus parti adversæ... proponunt, quòd Petrus .. reprehensus sit à Paulo... si reprehensus est Petrus, quòd convixisset Ethnicis. — Item: Paulus Petro non pepercit, si (subintelligitur: S. Petrus fuerit is, qui à Paulo reprehensus est) quomodo Marcionitæ volunt credi? Tertullianus igitur non videtur censuisse, Petrum verè à Paulo reprehensum fuisse, ut perpendenti patebit; nam & L. 5. *adv. Marcionem* docet dissidium, de quo *Gal. 2.* esse illud ipsum, in quo Petrus Paulum defendit *Act. 15.*, ergo non potuit censuisse, S. Petrum à Paulo redargutum fuisse. Vid. n. 96. Immerito igitur Calmerus & Bertius asseruerunt, Tertullianum docuisse, *Cephæ*, qui à Paulo redargutus est, fuisse S. Petrum. — Tertullianus Marcionitis respondit hypotheticè: si, ut Marcionitæ volunt, credi.*

82.
Marcionitas
Sæculo IV. secuti
sunt Pseudo-Cyprianus; Ss. Hieronymus assertivè, & Augustinus hypotheticè.

Sæculo IV. Pseudo-Cyprianus in *ep. 71.* & in *Synodo Carthaginensi 87.* Episcoporum opinionem, quòd Petrus à Paulo redargutus fuerit, amplexus est, ut suam falsam Donatistarum doctrinam defenderet contra S. Petri successores. Vid. *Dis. 13. de S. Cypriano* n. 42, 51, 95, 101.

Idem de S. Petro Argumentum Julianus Apostata & Porphyrius Philosophus Sæculo IV. nostris objecerunt, ut Religionem nostram ostenderent ambiguam, cum ipse Petrus, super quem ædificata est Ecclesia, etiam post acceptum Spiritum S. in materia Religionis tam manifestò erraverit. Juliano & Porphyrio hac super re diversimodè à nostris responsum fuit. S. Hieronymus, dum circa annum 390. Epistolam ad Galatas properanter exposuit, asseruit, Ss. Petrum & Paulum simulatoriè egisse. Id dico in supposito, quòd epistolæ, quæ sub nomine Ss. Hieronymi & Augustini hac super re circumferuntur, sint genuinæ. Hæc S. Hieronymi expositio vehementer displicuit S. Augustino; unde inter hos duos ineunte Sæculo V. non modica exorta est dissensio; interim uterque inter disputandum supposuit verum esse, quòd Cephæ fuerit Petrus; ambo Epistolas Pseudo-Cypriani, qui tum primùm illuxerat, admiserunt genuinas,

genuinas, hos nullo adhibito examine critico subsecuti fuerunt reliqui.

Porro non solum Marcionitæ; sed etiam hæretici recentiores gloriati fuerunt, quod *Paulus Petro* Antiochiæ restiterit. Imò hoc nostro Sæculo XVIII. etiam à nostris Theologis sæpius in libris impressis provocatum fuit ad exemplum Pauli, qui suum Superiorem palam corripuit & desuper gloriatus est. Non nemo Episcopus ad contradicendum Summo Pontifici extimulabat his verbis: *resistite Papæ in faciem, sicuti Paulus Petro*. Hæc & similia me accenderunt, ut illam quæstionem facti attentius discutiendam in me susceperim. Omnibus maturè perpenſis in eam pertractus fui opinionem, quod Cephæ non fuerit Petrus, quam & anno 1785 in mea Dissertatione prima palam propugnavi, & nunc post decennium denuo confirmo. Igitur iteratò sit

83.
Exemplo, quod Paulus Cepham reprehenderit, plures abusi sunt.

PROPOSITIO I.

Cephas, qui à S. Paulo redargutus Gal 2, non fuit S. Petrus.

Probatur imo. Huic sententiæ in sensu magis obvio favet ipsa Pauli ad Gal. Epistola, ad quam provocant adversarii; nam imò grammaticalis sensus est hic: *cum vidisset Cephas, quod creditum est mihi Evangelium præputii sicut & Petro circumcisionis, tunc Cephas dedit mihi dexteras.* Quis ibi suspicabitur Cepham & Petrum esse unam eandemque personam? Si Cephas & Petrus fuissent una persona, tunc Paulus dicere debuisset: *cum vidisset Cephas, quod creditum est Evangelium mihi, sicut sibi (vel ipsi) tunc Cephas &c.* Sequitur — 2do simulationi ejus (Cephæ) consenserunt & cæteri Judæi, ita, ut & Barnabas duceretur ab iis in simulationem. Hæc verba innuere videntur, majori dignum esse admiratione, quod Barnabas judaizaverit, quàm quod Cephas, ut fassus est S. Chrysostomus; ergo Cephas non est Petrus; nam magis mirandum foret (quidquid reposuerit S. Chrysostomus) si Petrus cesserit Cerintho & cæteris Jerosolymâ advenientibus, quàm quod Barnabas se iis accommodaverit. — Ibidem 3tio Cephas postponitur Jacobo; *Jacobus & Cephas & Joannes*; ergo Cephas non est Petrus; nam Petrus erat dignior Jacobo.

84.
Cephas non fuit S. Petrus. Favet S. Scriptura.

cobo (n) adeoque Jacobo præponendus. — Plurima in Diff. I mâ adduxi argumenta Scripturistica, ut putem, *spectatâ S. Scripturâ*, nullatenus verosimile esse, Cepham esse Petrum.

85. Traditionem quod attinet & hanc (spectatis quatuor primis & antiqui. Sæculis) magis, quam olim putavi, mihi favere nunc detexi; or Traditio. nam opinio Cepham à Petro distinguens multum antiquior inter Catholicos est quàm altera, quæ ex Cepha & Petro unam commiscuit personam; primam tenuere Clemens Alexandrinus & Tertullianus (n. 81.) qui vixerunt Sæculo II. & III Eusebius, qui vixit Sæculo III. & IV. His nunc, ut mox videbimus, adnumerandus est S. Irenæus ex Sæculo II.

86. Primus, qui ex Catholicis (Pseudo-Cyprianum Donatistam, de quo n. 82, omitto) pro sententia opposita nominari valeat, videtur (o) S. Hieronymus finiente Sæculo IV, qui tamen & Origenis

S. Hieronymus, qui primus ex Catholicis dicitur asseruisse, Cepham esse Petrum, defendendus est,

(n) Non placet responso Boilandistarum *Diff. prævia Tom. VI. ad Sept. de Fratribus Domini n. 32.* ideo Jacobum fuisse prælatum Petro, quia Jacobus ille jam regnabat in Coelis, utpote circa annum duodecimum post mortem Christi decollatus ab Herode *Act. 12.* Censeo neminem illorum trium fuisse ex 12. Apostolis. S. Petrus quidem vocatione ad Apostolatam & ætate fuit junior suo germano fratre Andrea; à Christo tamen non solum fratri suo seniori sed etiam Joanni, quem diligebat Jesus, & reliquis prælatus est. Vid. S. Epiphani. *her. 51.* Et quod Jacobum Joannis concernit ab Herode decollatum, is probabilius nunquam visus est à S. Paulo, saltem non supervixit usque ad tempus, quo Paulus post habitum Antiochiæ cum Cepha dissidium Jerosolymam venit, ergo non potest Paulo dexteram dedisse.

(o) Equidem I, etiam apud Origenem *L. 2. cont. Celsum* Cephas & Petrus in unam personam confundi videntur. Verum Imo Hieronymus (vel Pseudo-Hieronymus) asseruit, ab Origene traditum fuisse, quod Petrus *simulatorie* judaizaverit, Paulus Petrum *simulatorie* reprehenderit; de hac simulatione nihil occurrit apud Origenem l. c.; imò innuitur, quod hi, qui Columnæ videbantur esse, postquam Paulo & Barnabæ dexteram dederant, in observatione legis Mosaicæ seriò perseveraverint, quia solis Judæis prædicaturi erant. 2do, dum verba Origenis attentâ mente legi, adverti, quod Origenes nequaquam dixerit, Cepham esse Petrum; utor editione Parisiensi de anno 1512, in ea textus est mancus, ita legitur: *Paulus ad Galatas scripsit: prius enim quam venirent quidam ab Jacobo, cum Gentibus edebat, cum autem venissent, subtrahabat, & segregabat se, timens eos.* Quis segregavit se & timuit? Is nominativus l. c. deest. Verum quidem est, quod Petrus in antecedentibus referatur legem Mosaicam observasse,

Origenis ex Sæculo III. auctoritatem allegavit. Ast imo: Origenis Libros quos S. Hieronymus habuit, finiente Sæculo IV, jam depravatos fuisse asseruit Rufinus in *Apologia contra S. Hieronymum*. — 2do: quinque libri Origenis in *Ep. ad Gal.* & decimus *Stromatum*, ad quos provocavit Hieronymus, non extant; in illis Origenes forsan locutus est hypotheticè, ut Tertullianus supra n. 81. — 3tio: Origenes est junior Clemente Alexandrino itidem Græco; & Eusebius, aliàs Origenis laudator præcipuus, Clementem Origenis (ut vulgo dicitur) magistrum ita secutus est, ut oppositam, quæ Origenis esse dicitur, sententiam ignorasse videatur. — 4to: contra Origenem alias excepit Hieronymus; ergo postulare nequit, ut sibi in hac materia ob solum Origenis nomen citatum assentiri debeamus. — 5to: Hieronymus in præmio ad *Galatas* factus est, se fatam expositionem nimis properanter absolvisse, ita orditur: „pauci admodum dies sunt, ex quo epistolam ad Philemonem interpretatus ad Galatas transcenderam... accito Notario vel mea vel aliena dictavi, nec ordinis nec verborum, interdum nec sensuum memoriam retentans.” (p) Porro quales isti fuerint, quorum sensa

I

suo

---

donec Act. 10. à Deo illustratus & missus fuit ad prædicandum Gentibus nempe Cornelio &c; ast inde non sequitur, Cepham, de quo ad *Gal.* in mente Origenis fuisse Petrum. 3tio, Origenes l. c. adducit textum Salvatoris: *adhuc multa habeo vobis loqui, sed non potestis portare modò, cum autem venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem; docet, unum ex illis multis fuisse: quòd observatio Legis Mosaicæ converfis vel ex Paganismo vel ex Iudaismo necessaria non sit; addit: & sane pro Jesu promissione in Petrum devenit Spiritus ille veritatis, ... qui Petrum in omnem deduceret veritatem.* 4to, quòd Petrus, qui primus reliquos Apostolos illam veritatem docuit, postea suo malo exemplo Gentes judaizare coegerit, nec Celsus objecit Origeni, nec Origenes tradidit l. c. Igitur nec Origenes, nec Celsus suspicati sunt, Cepham, de quo ad *Gal.* 2, esse Petrum.

II. Apud S. Optatum Petrus vocatur *Chefas*. Resp. imo: non dicitur, quòd is fuerit ille Cephas, qui à Paulo reprehensus. — 2do: locus ille videtur interpolatus. Vid. Diff. 13. n. 28.

III. S. Athanasius *Comm. in Ep. ad Gal.* docuit, S. Petrum fuisse à S. Paulo reprehensum. Resp.: author illorum Commentariorum non est S. Athanasius sed Theophilactus, qui vixit Sæculo XI. Schismaticus. Vid. Bellarminus.

(p) Famosa S. Hieronymi in Epistolam ad Galatas expositio dividitur in

suo Notario hac vice dictavit Hieronymus nec sensuum interdum memor, videbimus n. 92. — 6to: ipse Hieronymus simul fassus est, eodem, quo scribebat, tempore, nonnullos docuisse, *Cephæm non esse Petrum*; dictavit enim suo Notario: *sunt, qui Cephæm, cui hic in faciem Paulus restitisse se scribit, non putent Apostolum Petrum, sed alium de 70 Discipulis isto vocabulo nuncupatum.*

tres libros; singulis libris novum & amplum præfixum est proœmium ad *Paulam & Eustochium*. Cuncta illa tria proœmia mihi videntur suspecta.

In primo Hieronymus *imo* jactat, se omnia adeo properanter dictasse, ut ipse nec ordinis nec verborum nec sensuum memoriam semper retentaverit; igitur Hieronymus hunc prologum composuit, postquam librum primum (is tria prima Capita complectitur) absolverat; nam antequam ea absolverat, non potuit cum veritate scribere ad *Paulam & Eustochium*, quod omnia adeo properanter dictaverit Notario suo, ut &c. — 2do asserit, quod nullus author *Latinus* in *Epistolam ad Galatas* quidquam scripserit, nisi *Cajus Victorinus*, hujus (is Vir Consularis Romæ contra *Arianos* scripsit anno 365.) explanationem vituperat, Græcos signanter *Origenem* laudat. Ast etiam *S. Augustinus* quæ adhuc *Presbyter* (ut *L. 2. Retract. C. 49.* testatur) librum in *Epistolam ad Galatas* publicavit. — 3tio addit, ab *Origene* *quinque* libros in unam ad *Galatas* *Epistolam* fuisse editos. Verum hos *Origenis* libros ignoravit *Eusebius*, qui illius reliquos accuratè numeravit. Vid. *Diff. 16. à n. 38 — 56.* — Equidem Hieronymus *epistolâ 89nâ* ad *Augustinum* jam *Episcopum* scriptâ amplum fragmentum citavit ex fato proœmio tanquam suo; ast & illa *epistola* est suspecta.

In secundo fusiùs explicat *imo*, quod excellentiores *Europæ & Africæ* populi ut *Itali, Hispani, Aquitani, Thebani, Carthaginenses* originem habeant ex *Asia à Græcis*; aliqui autem populi *Orientales* descendant ab *Europæis* ex *Occidente* in *Orientem* profectis; ex quo evenit, ut in *Occidente* *græci* sæpe *acuminis* reperiantur *ingenia*, & in *Oriente* *stodilitatem barbaram* redoleant. — 2do: de *Galatis* tradit, quod hi ex *Gallia* originem habeant, non ex *Aquitania*, sed de *ferocioribus Gallis* profecti. — 3tio addit; itaque non mirum est, *stultos & ad intelligentiam tardiores Galatas* (à *S. Paulo*) appellatos, cum & *Hilarius Pictavis* genitus & *Gallus* ipse *Gallos indociles* vocet... *Galatæ stulti & vecordes pronuntiati sunt*... excepto sermone *græco*, quo omnis *Oriens* loquitur, propriam linguam eandem pene habent, quam *Treviri*: nec refert, si aliqua inde corruerint, cum & ipsa *Latinitas* & *regionibus* quodidie mutetur & tempore. — Ast non solum *Itali & Hispani* sed etiam *Galli & Germani* originem habent ex *Oriente*, & si non à *Græcis*, tamen

patum. — 7mo: Hieronymus horum suorum adversariorum, quos nominare omisit, argumenta paucis quidem allegavit, sed hac vice non satis dissolvit, ut à n. seq. videbimus; & — 8vo: in dissolutione seu responsione asseruit plura, quæ ipsi pleno jure negari possunt & meâ opinione debent.

I 2

Ex

à filiis Noë. Non perspicio, cur S. Hieronymus adeo infensus fuisset Gallis. — Cæterum Treviri origine non Galli sed Germani sunt, teste Tacito L. de Situ Germaniæ C. 27. Et undenam Hieronymus novit Trevirorum idioma esse idem, quod Galatarum in Asia? Si dicas: S. Hieronymus olim Treviris diu moratus est; nam (ut testatur in ep. 6.) Treviris existens manu suâ descripsit librum S. Hilarii de Synodis valde prolixum, & (ut refert ep. 41) immediate post studia Romana cum Bonoso ad Rheni semibarbaras ripas (id est: Trevirim ad Rheni ripam positam, ait Marianus Victorinus) secessit, postea Galatiam aliasque regiones peragravit. — Resp.: utraque illa epistola mihi est suspecta. Treviris Mosellæ adjacet, non Rheno. Librum de Synodis Hilarius in Oriente exul composuit anno 358. In ep. 6. mentio fit honorifica de Tertulliano, quem tamen S. Hieronymus alibi contemnit ut hæreticum. Vid. Diff. 14. à n. 90. Plures notas addere jam non vacat.

Etiam (ut hac occasione addam) Hieronymus in libro adversus Vigilantium in Hispania Presbyterum, Joviniani (ut asseritur) hæresi imbutum, nonnihil pungit Gallos, dum Vigilantio objicit, quod natus fuerit in Urbe Convenarum (quæ est Galliæ) de semine latronum; nempe primi, qui Civitatem illam ante tempora Christi nati ædificaverunt, Ethnici, latrocinia exercuisse dicuntur; admiscet, in Gallia nondum inolevisse continentiam & sobrietatem. — Sed suspicor nunc & hunc librum esse supposititium. Dividitur in 6 Capita, & author asserit, quod totum unâ nocte dictaverit. Imo ita intonat: multa in Orbe monstra generata sunt; centauros & sirenas, ululas & onocrotalos in Esaia legimus; Job leviathan & behemoth describit, cerberum & stymphalidas... chimæram atque hydræ multorum capitum narrant fabulæ poetarum; triformem Geryonem Hispania prædiderunt; sola Gallia monstra non habuit, sed viris semper fortissimis & eloquentissimis abundavit; exortus est subito Vigilantius seu verius Dormitantiæ. — Exordium hoc turget verbis, caret sano sensu. Qualia intelliguntur monstra? An homines iique hæretici? Quod Sæculo IV. in Gallia multi fuerint Ariani, lucefcit ex Vita S. Hilarii apud Bollandistas, in qua refertur, quod is sanctus Vir adhuc Laicus prætereuntes hæreticos ne salutaverit quidem: & quæ Episcopus ab exilio redux Gallias ab hæresi liberaverit, tuncque Episcopi Ariani Saturninus Arelatensis & Paternus fuerint depositi, cæteris resipiscentibus venia

87.
Octo Ar-
gumenta;
quod Cephas
non sit Pe-
trus, attulit
S. Hierony-
mus.

Ex argumentis, quibus Sæculo IV. propugnabatur, *Cephæum illum non esse Petrum*, Hieronymus L. 1. C. 2. ad v. 11. vel Pseudo-Hierony-

data. An Ariani in sensu authoris non fuere hæretici? Aut nullus illorum fuerat in Gallia natus? — 2do simulat, se tempore Arcadii Imperatoris scripsisse, & fatetur simul, Jovinianum jam obiisse, quæ duo non bene conveniunt. Ait: *Jovinianus non tam emisit spiritum, quam eractavit...* Constantinus (juxta alios Constantius) Imperator Sr. Reliquias Andreæ, Luca & Timothei transtulit Constantinopolim... & nunc Augustus Arcadius ossa beati Samuelis Prophetæ de Judæa transtulit in Thraciam. Translatio Reliquiarum S. Samuelis à Græcis alligatur anno 406, mors Arcadii anno 408, Jovinianus anno 412 adhuc vixit; quia extat Lex Honorii Imp. anno 412 data, quâ Jovinianus Româ pulsus in exilium. — 3tio addidit: *Episcopi Vigilantio adhærentes, non ordinant Diaconos, nisi prius uxores duxerint... & nisi prægnantes uxores viderint Clericorum, infantesque de ulnis matrum vagientes, Christi Sacramenta non tribuunt. Nemo dicat, factam à me materiam, cui rhetorica declamatione respondeam.* — Fateor, auditâ hac excusatione non petitâ, magis confirmor in mea suspitione, præfatam materiam à quodam declamatore post tempora S. Hieronymi fuisse confictam. An Clerici tam diu arcebantur à Sacramentis, donec illorum uxores pueros in ulnis adducerent? Ergo Cælibes quidem in Clerum assumpti sed non promoti ad Diaconatum, nisi ductâ prius uxore, nec ad reliqua Sacramenta admissi, nisi post enatas proles. — 4to: tandem Vigilantium, postquam hunc sæpius rhetorica declamatione Dormitantium appellaverat, & plurimis oneraverat conviciis, ita alloquitur: *cereos autem ad Reliquias Sr. Martyrum non clarâ luce accendimus, sicut frustra calumniaris, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris...* nam & absque Martyrum Reliquiis per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. — Cur author Latinus nobis Occidentalibus objicit morem Orientalium? Assertio: quod Sæculo V. candelæ in Ecclesiis Catholicorum per diem non ad Martyrum Reliquias sed unicè ad Evangelium, quando legendum, accensæ fuerint, mihi falsa videtur. — 5to Tertullianum laudat, & in fine contendit, quod Monachi non debeant docere; ait: *Monachus non Doctoris sed plangentis habet officium.* Et tamen S. Hieronymus fuit Monachus & simul Doctor egregius. — Denique S. Augustinus L. de Hæresibus cunctos hæresiarchas usque ad Pelagium inclusivè recensuit anno 428, Vigilantium hæreticum ignoravit, de Joviniano adnotavit, quod nullum Sacerdotem sua hæresi inficere potuerit. Ex his suspicor, præfatum librum esse spurium,

Hieronymus dictavit sequentia (q) *1mum*: aliquis ex 70 Discipulis vocatus fuit Cephas, ergo de hoc potius, quam de S. Petro dicendum, quod judaizaverit. *2dum*: S. Petrus non potest fuisse is, qui se à convictu Gentilium subtraxerit; quia S. Petrus à S. Luca in Actibus Apostolorum refertur primus, qui cum Gentibus manducavit; — *3tium*: qui & Cornelium non circum-

sicut & reliquas epistolas contra Vigilantium scriptas. — Tempus est, ut revertar ad prologos S. Hieronymi in *Ep. ad Gal.*

In tertio prologo Hieronymus virginibus Paulo & Eustochio narrat, se adeo studuisse linguæ Hebraicæ, ut venustatis Latinæ plurimum oblitus fuerit; *nostis*, ait, quod plusquam quindecim anni sunt, ex quo in manus meas nunquam Maro, nunquam Gentilium literarum quilibet autor ascendit: &, siquid inde, dum loquimur, obrepit, quasi antiqui per nebulam somni recordamur... Accedit, quia propter oculorum & totius corpusculi infirmitatem manu mea ipse non scribo... Verum accito Notario aut statim dicto, quodcumque in buccam venerit, aut si paululum voluero cogitare melius aliquid prolaturus, tunc me tacitus ille reprehendit, manum contrahit, frontem rugat, & se frustra adesse toto gestu corporis contestatur... Quorsum ista?... Sed jam tempus est, ut reliqua prosequamur. — Tunc sequitur expositio in Caput 5 & 6.

Utique quorsum ista? An dicamus, hæc proœmia fuisse scripta manu ipsius infirmi Hieronymi? An manu rugosi ac impatientis Notarii, qui expositionem à S. Doctore dictatam conscribere debuit? Ego candidè fateor, quod ea censeam esse supposititia. Ast

Quid dicemus de ipsis tribus libris, quorum tria proœmia nunc diffamata sunt ut suspecta? Sane S. Hieronymus in Catalogo Capult., ubi se ipsum refert inter Viros illustres, ait: *scripsi in Epistolam Pauli ad Galatas Commentariorum libros tres.* — Verum & 1mo nemo nescit Catalogum illum fuisse alienâ manu auctum. — 2do: S. Hieronymus l. c. asserit, se natum opido Stridonis, quod à Gothis eversum Dalmatiæ quondam Pannoniæque confinium fuit, adeoque in Illyrio situm. Vehementer dubito, an Stridon Illyrii opidum anno 392, quo S. Hieronymus Catalogum publicavit, à Gothis modò eversum fuerit; teste Jornande Gothi anno 400 primum per Pannonias ingressi sunt Italiam armati quidem, sed nondum aliqua oppida destruxerunt. — 3tio: non desunt momenta, quæ suadent, S. Hieronymum non in Illyrio sed in Italia ortum esse. S. Doctor in *Sophonia* C. I. scribens Illyrium distinguit à sua patria; in *Zacharia* 10 & alibi homines linguæ suæ vocat Latinos; idioma Illyricum quàm maximè differt à Latino. Plura de illis tribus libris, quos hucusque permisi esse genuinum S. Hieronymi foetum, dicam n. 92.

(q) Plura n. 84 & 85. indicata omisit Hieronymus.

circumcissum baptizavit; — *4tum*: qui primus ex revelatione divinâ didicerat, Legem Mosaicam cessasse; — *5tum*: qui hanc doctrinam primus palàm Jerosolymis prædicavit, adeó, ut omnes præsepentes ad sibi obsequendum coegerit *Act. 10, 11.* — *6tum*: quia S. Lucas nullam dissensionis inter Petrum & Paulum habitæ fecit mentionem; — *7tum*: nec unquam dixit, Petrum Antiochiæ fuisse cum Paulo — *8tum*: si admittatur Cephæ esse Petrum, Porphyrio dabitur ansa blasphemandi, quód aut Petrus erraverit, aut Paulus procaciter Apostolorum Principem confutaverit, qui tamen *1. Tim. 5, 1.* docuit: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.*

& non satis
solvit.

Hæc non bene solvuntur ab Hieronymo; imó ab eodem id datur pro responsione, quod est in quæstione. En formalia Hieronymi:

§8.
Immerito
negat ali-
quem à S.
Petro di-
stinctam,
vocatum
fuisse Ce-
pham.

Primum respondendum, alterius nescio, cuius Cephæ nescire nos nomen nisi ejus, qui & in Evangelio & in aliis Pauli Epistolis & in hac ipsa quoque modò Cephas, modò Petrus scribitur, non quód aliud significet Petrus, aliud Cephas; sed quód, quam nos latine & græcè petram vocamus, hanc Hebræi & Syri propter linguæ inter se viciniam Cephæ nuncupent. Deinde totum argumentum Epistolæ, quod oblique de Petro, Jacobo & Joanne dicitur, huic intelligentiæ repugnare. Nec mirum esse.... Ast

Clemens Alexandrinus, Eusebius Cæsareensis S. Hieronymo antiquiores &c. qui negant, Petrum à Paulo correptum fuisse, sciverunt aliquem Cephæ, qui non fuit Princeps Apostolorum; de illo Cepha, Jacobo & Joanne (quorum nullus fuit ex 11 Apostolis) dicitur in illa epistola, quód datis Paulo & Barnabæ dexteris abiverint in Circumcisionem, seu prædicaturi Judæis (r). Insuper nego, quód Petrus in Evangelio vel in Epistolis Pauli unquam vocatus fuerit Cephas. Vid. *Diff. de Cepha* n. 13, 14, 31. Pergit Hieronymus:

Nec

(r) Aliqui tradiderunt, quód Cephas, quem Paulus reprehendit, alio nomine vocatus fuerit Martialis & à S. Petro missus fuerit in Galiliam. Si id verum foret, tunc Cephas postea & Gentibus prædicavit. Videatur Baronius in *Annalibus*, vel in *notis ad Martyrologium* 30. Junii; Bibliotheca Ss. Patrum Tom. I. Quicunque præfatam historiam vel tradiderunt, vel crediderunt, certò persuasi fuerunt, Cephæ non fuisse S. Petrum.

Nec mirum esse, si Lucas banc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentiâ prætermiserit, & non statim esse contrarium, si, quod alius ob causam dignum putavit relatu, alius inter cætera dereliquit. Denique primum Episcopum... Ast

89.
Cur S. Lucas multa tacuerit de S. Paulo, non bene explicat.

Mirum valde esset, si S. Lucas Antiochenus dissidium Pauli (cujus biographus & comes fuit individuus) cum Petro Antiochiæ, ut asseritur, palam habitum reticuisse, qui minora in vita, quam de S. Paulo conscripsit, non omisit. Quod verò S. Lucas ea prætermiserit, quæ Paulus sustinuisse se replicat in suis epistolis, nihil miri; nam Paulus hæc sustinuit, postquam S. Lucas librum Actuum Apostolorum jam conscripserat (s). Porro Hieronymus malè supponit, dissidium Pauli cum Cepha à S. Luca fuisse prætermisum, qua in re Hieronymo contradicit S. Irenæus. Imò Hieronymus eodem loco permittit, dissidium, de quo *ad Gal. 2*, probabiliter esse idem, de quo *Act. 15*; ergo non fuit à S. Luca prætermisum. -- Sequitur:

Denique primum Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ Petrum fuisse accepimus & Romam deinde translatus, quod Lucas penitus omisit. Ad extremum si propter... Verum

90.
S. Hieronymus malè asserit,

Unde accepimus? Cuperem fontem rescire, ex quo Hieronymus ista hauserit, quæ Lucas penitus omisit? Petrum Antiochiæ nunquam sedisse, demonstravi anno 1788. (t). Primi & præcipui Catholici, de quibus certò (u) constat, quod docuerint, *Petrum*

(s) Vid. Dissertationes de Cathedris n. 15, 16, 24, 25, 33.

(t) L. C. à n. 105. Usque ad annum 1558 non nisi semel per annum in Breviario Romano celebrata fuit cathedra Petri. Sed tamen in quibusdam Germaniæ antiquis Missalibus Diæcesanis E. G. Nurebergæ anno 1509, Basileæ anno 1515, Monasteriensi Colonia anno 1520 impressis duplex Cathedra Petri legitur, licet in Mindenensi de anno 1513, & Hamburgensi 1509 aliisque antiquioribus non compareat, nisi una Petri Cathedra. Plura vid. apud Bollandistas ad 29. Junii. §. 13.

(u) Sæculo XVII. ex Catholicis Tillemontius nota 25, *Sur saint Pierre*, ex A catholicis Basnagius ad annum 40. n. 20. asseruerunt, ea omnia, quæ de Antiocheno S. Petri Episcopatu prædicantur, desumpta fuisse ex Libro Recognitionum Pseudo-Clementis. Istos refutare conatus est Boschius in *Tract. de Patriarchis, Antiochenis Antwerpia edito anno 1725*. Vid. Bolland. Tom. IV. Julii. Verum antiquissimi, ad quos provocavit Boschius, sunt S. Ignatius M. Origenes, Eusebius,

S. Petrum
fuisse pri-
mum An-
tiochiæ
Episcopum.

Petrum fuisse primum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum, sunt Hieronymus. finiente Sæculo IV. & postea S. Joannes Chrysostomus, uterque olim Presbyter Antiochenus; sed unde hi acceperint, determinare non audeo. Historia de Cathedra Petri Antiochena continetur in libro Recognitionum sub nomine S. Clementis I. Romani. Liber ille Sæculo IV. quidem à Rufino explosus fuit tanquam interpolatus ab Eunomianis; sed tamen facile contingere potuit, ut Antiocheni partem illam historicam suæ Ecclesiæ adeo honorificam adoptaverint, præsertim Arianis, quos hac in parte historica Hieronymus sequi dedignatus non sit, utpote eosdem securus in explicando diffidio Paulum inter & Cepham Antiochiæ habito. Vid. n. 92. Accedit, quod Hieronymus quoque crediderit homilias Origenis in Lucam, in quibus eadem historia refertur, esse genuinas, quas tamen Critici recentiores judicarunt supposititias, vel similiter interpolatas. Prosequitur Hieronymus:

91.
Adversario-
rum syste-
ma non ex-
ponit;

Ad extremum, si propter Porphyrii blasphemiam alius nobis fingendus est Cephas, ne Petrus putetur errasse, infinita de Scripturis erunt radenda divinis, quæ ille, quia non intelligit, criminatur. Sed adversum Porphyrium, in alio, si Christus jusserit, opere pugnabimus. (v)
Respondeo

Utrique

Hieronymus & Chrysostomus. Ast quod loci, qui pro Cathedra Petri Antiochena ex Ignatio, origene & Eusebio alligari solent, supposititii sint, jam monui Diss. 15. n. 30, 31. Reliqui videntur hausisse vel ex Pseudo-Clemente, ut suspicatus est Tillemontius, vel ex libris Eusebii circa medium Sæculi IV. corruptis. — Equidem & in præfatione Concilio Nicæno præfixa legitur. *Tertia Sedes est apud Antiochiam, ubi B. Petrus, priusquam Romam veniret, habitavit, & Ignatium Episcopum constituit.* Verum author hujus præfationis laudat Eusebium & Rufinum historicos; Rufinus vixit circa annum 400, ergo author præfationis videtur esse junior, quam ut ex eo Ss. Hieronymus & Chrysostomus hauserint. Insuper anonymus est, & erravit in eo, quod Evodium primum Antiochenorum Episcopum omiserit, S. Ignatium verò, qui circa annum 116 martyrio coronatus est, primum dixerit Antiochenæ Ecclesiæ Antistitem.

(v) Quod S. Hieronymus alibi contra istam Porphyrii blasphemiam singulari opere pugnaverit, mihi non constat. In epistola 89 Hieronymi ad Augustinum fit quidem mentio de Porphyrio, sed *imo*, ibi duntaxat repetitur, quod hic dictum fuerat; *2do*, illa epistola est su-

Utique propter Porphyrii blasphemiam non est *figendus* aliquis Cephas, qui à S. Petro distinctus sit; sed & traditio Cepham à S. Paulo distinguens non fuit inducta ob Porphyrium, nec ob hunc deferenda est; existerat enim, antequam Porphyrius innotuerit, nempe ætate S. Irenæi, Clementis Alexandrini & Tertulliani; si ergo Eusebius ex Clemente Alexandrino responderit Porphyrio, *Cepham* illum fuisse unum ex 72. Discipulis, non est dicendus hanc distinctionem effinxisse, quæ ipsa argumentis etiam Scripturistis validissimis demonstrari potest.

Qui hæc rite perpenderit, facile perspiciet, auctoritatem Hieronymi (vel quisquis author est) in hac quæstione non esse tanti, ut eadem vel antiquiorum auctoritatibus præferri debeat. S. Augustinus (si fides habenda sit tribus epistolis Hieronymianis nempe 86tæ, 87timæ, 88væ. (x)) monuit S. Hieronymum,

92.

K

hujus

---

specta. — Denique & apud S. Hieronymum in Isa. C. 53. V. 12. *fortium dividet spolia*, insertum legitur: *prædam ergo fortium Apostolis suis tradidit, atque divisit, ut Petrus, Jacobus & Joannes Circumcisi populi principes fierent & Paulus & Barnabas mitterentur ad Gentes...* Ex quo, qui dispensatoriam inter Petrum & Paulum contentionem verè dicunt iugium fuisse atque certamen, ut blasphemanti Porphyrio satisfaciant, & Legem Mosaicam à conversis ex Judaismo esse servandam asserunt, debent & auream in mille annis expectare Jerusalem. Hoc diximus propter id, quod nunc prophetatur: & *fortium dividet spolia*. — At quis non intelligit, hanc de Apostolorum simulatione & Porphyrii blasphemiam brevem memoriam comparere loco, ubi minimè eam expectassemus? Porro, si Commentarius S. Hieronymi in Ep ad Gal. sit supposititius, etiam sequentes traditiones, quæ in eo referuntur c. 4. Ima: quòd Paulus per Angelum satanæ, à quo colaphizatus est, intellexerit, gravissimos sui capitis dolores, quos sæpe perpeffus est; 2da: quòd Paulus in suo primo ad Galatas adventu multis plagis palam verberatus fuerit ab iis, qui in Galatia Evangelio contraibant, rejici poterunt ut minus probabiles.

(x) Hæ ab adversariis habentur genuinæ; mihi tamen videntur suspectæ, sicut & responsoriæ S. Hieronymi; ut in Diss. 16. n. 90 monui. Sanè S. Augustinus L. 2. *Retract.* C. 49. refert, à se librum in Epistolam ad Gal. olim scriptum esse, de lite cum S. Hieronymo desuper habitâ tacet. Idem anno 420 scripsit librum de *Mendacio*, damnavit simulationem in materia Religionis, nihil meminit de opinione S. Hieronymo attributâ. — Sed & S. Hieronymi expositio in Epistolam ad Galatas mihi nunc incipit fieri suspecta, licet hucusque à nemine quantum mihi constat, in dubium revocata, & ideo à me n. 70. adhuc citata fuerit. De tribus Procemiis eidem insertis dixi

hujus expositionem: quod Petrus simulatorie judaizaverit & Paulus simulatorie reprehenderit, esse periculofam Ecclesiæ. S. Hieronymus Augustino rescripsit: *Se id non definitè docuisse, sed lectoris arbitrio dereliquisse, an ea, quæ ex Græcis retulisset, probare vel improbare vellet.* Inseruit amplum fragmentum ex procæmio primo, quod spurium censui n. 86 in nota. Interim expedit, ut etiam examinemus, quales fuerint isti Græci, quos hac in re se fecurum

n. 86; nunc addo brevem extractum explanationis Hieronymi. Is ad Cap. 2. vers. 1. ait: *Paulus Apostolus non ab hominibus... Potest oblique in Petrum & in ceteros dictum accipi... dum & ipsi Petro in faciem se restitisse scribit... Petrum Apostolorum Principem... Vers. 8: Licet Angelus de Cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis,... anathema sit.* Eleganter in hoc loco Vir doctissimus Tertullianus adversus Apellem & ejus virginem Pbitumenem, quam Angelus quidam Diabolici Spiritus & perversus impleverat, hunc scribit esse Angelum, cui multo antequam Apelles nasceretur, Spiritus Sancti vaticinio anathema per Apostolum prophetatum .. Angelo, quem majorem etiam præcessoribus suis Apostolis esse constabat, anathema denuntiavit, ut non magna Petri & Joannis putaretur autoritas... Vers. 11: *Evangelium, quod evangelizatum est à me, non est secundum hominem... Potest oblique in Petrum accipi, quod nullius pro lege autoritate moveatur.* — Vers. 15: *Qui me segregavit ex utero matris meæ.* Ex Dei præscientia evenit, ut quem scit justum futurum, prius diligat, quàm oriatur ex utero, & quem peccatorem, oderit, antequam peccet. — Vers. 17: *Abii in Arabiam...* possumus æstimare, isse quidem Paulum secundum Lucæ historiam Jerosolymam non quasi ad antecessores Apostolos, ut aliquid ab illis disceret, sed ut persecutionis impetum declinaret... & sic venisse Jerosolymam, quasi ad quamcunque aliam Civitatem. — Vers. 18: *Deinde post annos tres veni Jerosolymam videre Petrum, non: an (ut Clemens in periodis ejus refert) calvitiam haberet in capite;... ivit, ut videret Cepham, non discendi studio, sed honoris priori Apostolo deferendi.* — Vers. 19: *Jacobus propter egregios mores & fidem & sapientiam, & quia primus præfuit Ecclesiæ Jerosolymitana, dictus est frater Domini.*

Cap. 2. Vers. 1: *Deinde post annos quatuordecim contuli cum eis Evangelium...* Inter conferentes æqualitas est, inter docentem & discipulum minor est ille, qui discit... post annos, ut ipse ait, decem & septem... Quidam post 14 annos eum Jerosolymam ascendisse tunc dicunt, quando Act. 15. Antiochiæ orta dissensio est, (hanc sententiam author non reprobat; ergo Paulus contra Cepham evicit Jerosolymis apud Petrum.) Et hoc esse, quod in Codicibus legatur Latinis: *ad horam cessimus; (in hoc author erravit; nam in Vulgata Latina legitur: quibus neque ad horam cessimus) in Græcis legitur: quibus non cessimus.* — Vers. 6:

secutum fuisse asserit S. Hieronymus. *Primus* est Origenes de quo vid. n. 86. *Secundus* est Didymus Hieronymo coævus, in eo ab ipso Hieronymo alioquin ejus laudatore reprehensus, quòd Origenis errores secutus sit, unde & hæreticus ab Hieronymo vocatus est. Insuper loca, quibus Origenes & didymus, id docuerint, non extant. *Tertius* Apollinarius Laodiceus, qui fuit hæreticus, S. Hieronymo coævus, plurimos edidit libros, sed parum consideratè scriptos (y). *Quartus* Alexander, quem Hieronymus in præfat. vocavit veterem hæreticum. *Quintus* Eusebius Emesenus, qui fuit Arianus. *Sextus* Theodorus Hera-

Ad Autho-
res provo-
cat, quos
ipse censuit
esse hære-
ticos.

K 2

cleotes

Ab his autem, qui videbantur aliquid esse, .. Paulus ita acutè inter laudem & objugationem incedit, ut & præcessori Apostolo deferat, & nihilominus audacter ei resistat in faciem compulsus veritate. Qui videbantur columnæ esse, nihil mihi contulerunt; sed contra à me eis collatum est, dum fiunt in Evangelii gratia firmiores... Deus me misit ad Gentes, Petrum posuit in Judæa... Petrus & Jacobus & Joannes Paulo & Barnabæ dexterarum dederunt, sed non Tizio... — Vers. 11: Cum autem venisset Petrus Antiochiam... Utilem esse simulationem nos docent exempla Jebu Regis, Davidis & ipsiusmet Christi, qui simulationem peccatricis carnis assumpsit... Paulus Petro verè non restitit sed secundum faciem publicam, ut hypocrisis observandæ Legis... correptionis hypocrisi emendaretur... quomodo Paulus ausus est Apostolorum maximum in publica facie tam procaciter tam constanter arguere, nisi & Petro sic placuisset argui. — Sunt, qui Cepham, cui hic in faciem Paulus restitisse se scribit, (Ergo Paulus hunc, cui restitit, vocavit Cepham, ut in Vulgata, & non Petrum, ut alibi apud Pseudo-Hieronymum legitur), non putent Apostolum Petrum... Primum respondendum &c. ut à n. 88 — 91. — Vers. 14: Cum vidissem, quòd non recto pede incederent, dixi Petro coram omnibus... sicut qui sanis gressibus claudicare se simulant, ita Petrus & Paulus simulârunt... Vers. 20: Vivit autem in me Christus, id est: Sapientia, fortitudo, pax, gaudium ceteræque virtutes... hoc autem totum sub sua persona adversum Petrum de Petro disputat. — Vers. 21: Non abjicio gratiam; si enim per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est. Hucusque Paulus contra Petrum; nunc ad Galatas revertitur dicens: O insensati Galatæ! — Ecce Hieronymus docet, Epistolam Pauli ad Galatas scriptam fuisse contra S. Petrum Apostolorum Principem & Pauli æqualem, quam alii dixerunt editam contra Cerinthum hæreticum. An seriò vel simulatoriè conscripta est? Ego censeo, præfatam expositionem esse S. Hieronymo indignam, tanto Doctore suppositam.

(y) Vid. Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis. Natalis &c.

cleotes (z), similiter Arianus (a). Et quid docuerunt isti hæretici? Ss. Petrum & Paulum simulatoriè egisse. Sanè Ariani in materia fidei sæpius simulare soliti sunt, unde non ita mirandum, si hi asseruerint & Apostolos simulasse.

Isti igitur, sunt authores præcipui ex quatuor primis Sæculis, qui supposuerunt, *Cephæm, qui à Paulo reprehensus est, esse S. Petrum* (b). Calmetus unum superaddidit Hilarium Diaconum, sectâ Luciferianum, simul tamen fassus, quod eodem Sæculo IV. Dorotheus Tyrius in *Chronico Paschali* Cephæm à S. Petro distinxerit. Ex præfatis authoribus unus Origenes (si is ita senserit) est ex Sæculo III; reliqui verò sunt ex Sæculo IV; omnes suspecti. Hieronymus vel Pseudo Hieronymus, qui unus

eos

(z) Hi soli citantur in Commentario ad Galatas. Sed in ep. 89. ad S. Augustinum responsoriâ Hieronymus superaddidit S. Joannem Chrysostomum: *quid dicam de Joanne, qui dudum in Pontificali gradu Constantinopolitanam rexit Ecclesiam*. Verùm Resp. imo: quæstio Ss. Augustinum inter & Hieronymum fuerat: *an Apostoli simulaverint*; affirmavit Hieronymus. Sed illud non docuit S. Chrysostomus; ergo is malè fuit ab Hieronymo citatus. 2do, epistola illa 89na est supposititia, æque ac præcedentes; Dupinns censuit illam scriptam fuisse anno 404, sed mihi videtur conficta dudum post mortem S. Chrysostomi, quæ contigit anno 407. Porro S. Augustinus fuit prius Episcopus, quàm S. Chrysostomus utpote anno 398. ad Cathedram primùm elevatus. — Igitur S. Hieronymus S. Augustino objicere non debuit authoritatem S. Chrysostomi seu talis, qui dudum Ecclesiam rexisset Constantinopolitanam.

(a) Vid. Socrates L. 2. C. 12. Sozomenus L. 3. C. 5.

(b) Equidem & apud S. Epiphanium *hæc*. 30. legitur: *Paulus testatur de his, quæ à Petro dicta sunt, dicens: & Jacobus & Joannes & Cephas... dexteræ dederunt mihi & Barnabæ societatis*. Sed locus mihi videtur corruptus aut truncatus. De quibus Petri verbis testatus est Paulus? Cur Cephas, si is sit S. Petrus, profertur ultimo loco? Sentus magis consonus foret sequens: *Paulus testatur de his, qui sibi consenserunt, dicens: cum vidissent, quodd creditum est mihi Evangelium præputii sicut & Petro circumcisionis (qui enim operatus est Petro... operatus est & mihi) & cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, Joannes & Cephas &c.* Interim tamen & in Ancorato legitur: *Petrus qui... qui dexteram porrexit Paulo & Barnabæ societatis cum Jacobo & Joanne, ut per tres stet omne verbum; nihil enim sine duobus aut tribus testibus esse potest*. Verùm nec Ancoratus caret interpolationibus.

eos ita sensisse testatur, fateatur se necessitate præproperè respondendi abreptum fuisse. Vid. n. 86.

Omnibus bene libratis censeo, authores n. 85. citatos gravioris hac in re esse ponderis. — Si ad Sæcula V & VI. progrediamur, fateor, opinionem, quòd Petrus à Paulo reprehensus sit, à pluribus adoptatam fuisse, signanter à Ss. Chrysostomo, Gregorio M.; sed & uterque fassus est, suâ ætate extitisse aliquos, qui Petrum à Cepha secernerent. Similiter & Sæculis X. & XII. aliquos extitisse, fateatur Calmetus.

Neque ego primus sum, qui hisce ultimis temporibus, relicta Ss. Hieronymi, Augustini, Chrysostomi, Gregorii M. &c. expositione, traditionem Antiquiorum amplexatus fuerim; me præiverunt plurimi, inter quos recensendi sunt Sæculo XVI. ex Italia Bartholomæus Camerarius, & ex Hispania Hector Pintus (c); ex Gallia Sæculo XVII. acutissimus Harduinus; ex Germania nostra hoc Sæculo XVIII. Offermannus Moguntiae Professor, Jordanus Erfordiae, Rautenstrauchius Vindibonae. Sed tamen & ego eorundem argumenta pauló aliter construxi, ac nonnulla superaddidi nova. Nunc & aliud ex S. Irenæo, adducam, cujus autoritas hac in re quàm maximè facienda est, cum hic S. Pater sit antiquior non solum Origene, sed etiam Tertulliano, & Clementi Alexandrino coævus.

Adversarii inter suos Patronos adducere solent Tertullianum, sed malè n. 81; alium verò silent de S. Irenæo; is, si non fuerit interpolatus, poterit pro & contr. citari, nempe L. 3. C. 12. ita loquitur de S. Petro Pauli patrono, ac de Cepha Pauli adversario, ut opinio asserens *Cepham esse Petrum* S. Irenæo adhuc ignota fuisse videatur. Forsan à Marcionitis posterioribus excogitata est ætate Tertulliani, qui primus est, apud quem lapsus Petri in Judaismum à Marcionitis legitur nobis objectus fuisse. Conf. n. 81, 85, 86.

93.
Sententia
S. Hiero-
nymi sem-
per suos
habuit ad-
versarios;

94.
Etiam his-
ce ultimis
tempori-
bus.

95.
Opinio:
Cepham
dicens esse
Petrum,
videtur
Sæculo III.
primùm
excogitata;

At

(c) Vid. Bertius L. 20. C. 11, ubi obliquè arguit Calmetum, quòd is scripserit, *fatam opinionem tempore Harduini fuisse extinctam & ab Harduino rursus excitatam*. — Porro Hector Pintus Lusitanus in Cap. 1. Daniel. ait: *Sententia Petrum à Cepha secernens est magnorum Virorum autoritate & antiquitate roborata*; præter Clementem Alex. &c. adducit Hypolytum authorem antiquum; ex Græcis Sæculo IX. Oecumenium; Ex Latinis Georgium Ederum in Germania, Sixtum Senensem in Italia Sæculo XVI. Scriptores celebratissimos.

Verum apud S. Irenæum in *appendice dicti capitis* Cephas & Petrus ita confunduntur in unam personam, ut non Cephas sed Petrus dicatur judaizasse; imò loco *Cephæ* continuo nominatur *Petrus*, ac si S. Irenæus nomen *Cephæ* nunquam legisset.

PROPOSITIO II.

S. Irenæus L. 3. C. 12 & 13. (si interim fata appendix omitatur) manifestò supponit, S. Petrum non fuisse illum Cephæ, qui Gal. 2. judaizavit, ac ideo à S. Paulo reprehensus est.

96.
Quæ Sæ-
culo II. fi-
niente
ignota fuit
S. Irenæo,

Probatùr imò: S. Irenæus nonnisi unicum dissidium (d) Apostolorum tempore de Legalibus Antiochiæ habitum agnovit; imò explicitè asseruit, id, de quo Gal. 2. inter Paulum & Cephæ, esse illud ipsum, quod à S. Luca relatum est Act. 15, ac contra Cephæ à Petro decisum in favorem Pauli.

Hoc manifestum redditur ex S. Irenæo L. 3. C. 12 & 13, ubi S. Pater cunctas actiones Ss. Petri, Pauli &c. Apostolorum & Discipulorum judaismum respicientes sedulus examinat tam ex Actibus Apostolorum, incipiendo à Cap. 1. ad Caput 25. inclusivé, quàm ex Epistola Pauli ad Galatas; ac tandem concludit dicens: *siquis igitur diligenter ex Actibus Apostolorum scrutetur tempus, de quo scriptum est Gal. 2, 1. Paulum post quatuordecim annos ascendisse in Jerosolymam propter prædictam quæstionem, inveniet eos, qui prædicti sunt à Paulo, annos concurrentes, sicut & consonans & velut eadem tam Pauli annuntiatio, quàm & Lucæ de Apostolis testificatio.*

At verò, si S. Irenæus nonnisi unicum admiserit dissidium, in quo S. Petrus contra Cephæ seu potius contra hujus seductores pronuntiavit ut judex; non potest S. Irenæus censuisse, Cephæ,

---

(d) Etiam Theodoretas Cyricæ Episcopus Sæculo V. non nisi unicum Antiochiæ dissidium, cui S. Petrus non interfuit, admisisse mihi videtur, dum enim anno 449 in synodo Ephesina depositus fuerat, appellavit Pontificem Romanum, & S. Pauli ad S. Petrum appellantis adduxit exemplum, ep. ad S. Leonem Papam ita scribens: *si Paulus ad magnum Petrum cucurrit, ut iis qui Antiochiæ contendebant, ab ipso afferret solutionem; quantò magis nos, qui &c.*

Cepham, qui judaizavit, fuisse S. Petrum (e). *Quoniam audivimus, quia quidam ex nobis exeuntes turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus.* An S. Irenæum tam stupidum putabimus, ut crediderit, hæc à S. Petro contra se ipsum, eo quod Antiochiæ judaizaverit, fuisse prolata? — Plura vide in Dissert. I. de Cepha n. 3 — 5.

Probat 2do: S. Irenæus Cap. 12. contra Valentinianos, Marcionitas & Cerinthianos disputans præcipuè provocat ad doctrinam à S. Petro traditam, eos exagitans ait: an nunquid perfectam tunc cognitionem nondum habebat Petrus? Tunc innuit, Petrum non fuisse imperfectum; asserit, hunc non timuisse præjudicatas Judæorum & Gentilium opiniones, sed utrisque liberrimè prædicasse veritatem. Quomodo S. Irenæus hæc contra Marcionitas & Cerinthianos asserere ausus fuisset, si vel ipse credidisset, vel illi hæretici protunc modò objecissent, ipsummet S. Petrum judaizasse, à Paulo declaratum fuisse reprehensibilem?

97.
Hæreticis
Valenti-
nians, Ce-
rinthianis
&

Probat 3tio: Marcionitæ non recipiebant nisi Evangelium S. Lucæ & quasdam S. Pauli Epistolas; S. Petri verò & reliquorum Epistolas respuebant. Hos Marcionitas S. Irenæus Cap. 13. confutat ex ipsa Pauli ad Gal. Epistola ira exordiens: eos autem, qui dicunt solum Paulum veritatem cognovisse... ipse Paulus convincat dicens: unum & ipsum Deum operatum Petro
in

98.
Marcioni-
tis.

(e) Qui supponunt vel contendunt, Cepham, qui judaizavit, fuisse S. Petrum, ex necessitate consequente asserunt, duo diversis temporibus de eadem re in eadem Civitate fuisse dissidia; unum, de quo Act. 15, & alterum, de quo Gal. 2, quorum ultimum S. Lucas in Actibus Apostolorum & primum S. Paulus in Ep. ad Gal. penitus omiserint. Porro, cum dissidium, quod à S. Luca omissum asserunt, ad Caput Actorum 15tum referre non audeant, valde angustiantur circa epocham assignandam, quâ illud alterum dissidium contigerit, an ante, an post Synodum Jerosolymitanam Act. 15. à S. Luca relatam? Vid. n. 106.

Incidunt & in aliam difficultatem. Si dissidium, quod S. Lucas retulit Act. 15, sit diversum ab illo, quod Paulus refert Gal. 2; necesse est dicere, quod hic gentium Doctor duo quidem Antiochiæ dissidia de Legalibus habuerit; sed unum duntaxat, in quo S. Petrum nactus fuerat adversarium, retulerit; alterum verò, in quo S. Petrum & totam Synodum Jerosolymitanam habuerat sibi faventem, penitus omiserit in ep. ad Galatas? An id verosimile? an conveniens prudentiæ S. Pauli, qui Galatas ab observatione Legalium absterrere volebat?

in Apostolatu circumcisionis, & sibi in Gentes. Hoc toto Capite iterum de eo, quod Petrus à Paulo reprehensus fuisset, nul a fit mentio, nulla accusatio vel excusatio. Censeo, tempore S. Irenæi necdum alicui incidisse, quòd Cephass *Gal. 2* fuerit S. Petrus; hæc opinio videtur à Marcionitis posterioribus primùm adinventâ. Vid. n. 81.

PROPOSITIO III.

Appendix ad Cap. 12. L. 3. asserens Petrum Judaizasse, per alienam manum assuta videtur (f).

99.
Apud S.
Irenæum
malè dicitur
Petrum ju-
daizasse.

*Probat*ur: Illa assertio appendicis dissentit ab antecedentibus & sequentibus; continet plura S. Irenæo autore indigna. Tota appendix est sequentis tenoris.

100.
An S. Pe-
trus fuerit
timidus?

Cæterum non talem timorem circa primum habuissent testamentum, ut nec cum ipsis (in quodam codice legitur: *ut nec cum Ethnicis*)... *locutus est*... Verùm hæc obscura periodus non potest fuisse asserpta à S. Irenæo; nam

1mo: S. Irenæus per totum Caput 12mum prodit, quòd Petrus & reliqui Apostoli nullum timorem habuerint circa vetus Testamentum; ut quid igitur author appendicis illico intonat: *cæterum talem timorem non habuissent?* — 2do: quinam igitur sunt illi, qui talem timorem non habuissent? — 3tio: si intelligantur, qui Jerosolymâ Antiochiam venerant; tunc fuerunt apostatæ seu hæretici (Act. 15. *quidam exeuntes ex nobis turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus*) nempe Cerinthus & hujus Discipuli, ut tradiderunt ex Græcis S. Epiphanius *hær. 28.*, ex Latinis Philastrius *hær. 36.* Consentit Calmetus. Verùm in quem finem S. Irenæus dixisset: *hæretici talem timorem non habuissent; nam & Petrus timuit?* — 4to: si intelligantur Cephass, qui à Cerintho jam seductus fuerat, & Barnabas &c; tunc tamen illi timentes distinguendi sunt à Petro; nam

(f) S. Irenæum in causa Evangelii secundum Marcum, quasi hoc conscriptum fuisset post mortem S. Petri, fuisse truncatum vel corruptum, monui in Dissert. de *Cathedris* n. 50. Operibus ejusdem S. Irenæi ultima Capita, in quibus docetur error Millenariorum, fuisse assuta, ostendi Cap. 1. hujus Dissert. — Plura S. Irenæo supposita fuisse, dicam à n. 115.

nam illorum timiditatem author appendicis excusare nititur ex eo, quòd olim & ipse S. Petrus timuisset ire ad Cornelium Centurionem &c. n. 102; timuisset eos baptizare n. 103; timuisset cum incircumcisis manducare n. 106. Sequitur:

Nam & Petrus, quamvis ad catechizandos eos missus esset, & tali visione conterritus fuisset; cum timore tamen multo locutus est ad eos dicens: ipsi scitis... quapropter sine contradictione veni. Ast

101.
Conterri-
tus?

1mo: est insolita expressio, quòd S. Petrus evangelizans dicitur missus ad catechizandum. — 2do: S. Petrus dicitur tali visione conterritus; quali? In antecedentibus nulla facta est mentio alicujus visionis habitæ. — 3tio: Undenam author appendicis didicit, quòd Petrus fuerit conterritus? S. Lucas Act. 10. id non meminit, & S. Petrus nullibi prodidit. — 4to: qualis elocutio: Petrus, quamvis conterritus fuisset, cum timore tamen multo locutus est? — 5to: falsum est, quòd S. Petrus cum timore vel multo vel pauco ad Gentes locutus fuerit; sine hesitatione venit & locutus est prout Spiritus Sanctus Petro præceperat Act. 10, 20. dicens: surge itaque, & descende, & vade cum eis nihil dubitans, quia ego misi illos. An forsan S. Petro novum peccatum affricandum est, quasi ille Spiritui S. non plenè crediderit? Deo non perfectè obedierit? — Sequitur:

An
multo cum
timore lo-
catus ad
Gentes?

Locutus est ad eos dicens: ipsi scitis, quoniam non est fas viro Judæo conjungi aut convenire cum Allophylo: mihi autem Deus ostendit, neminem communem aut immundum dicere hominem, quapropter sine contradictione (in Vulgata legitur: sine dubitatione) veni: his sermonibus significans, quoniam non abiisset ad eos, nisi missus fuisset. Sic neque Baptisma...

102.

Ad Corne-
lium ne in-
gressurus
quidem,
nisi à Deo
expresse
missus
fuisset;

1mo: Vox *Allophylus*, quam author appendicis adhibuit, nullibi legitur adhibita à S. Irenæo, qui ad significandum alienigenas semper usus fuit vocibus obviis: *Gentes, Gentiles, Ethnici*. An alii Ss. Patres vocem *Allophylus* aliquando adhibuerint ad denominandos incircumcisos, non vacavit inquirere. Feuardentius adnotavit, quòd Tertullianus (g) Græcos & Alienigenas omnes appellaverit *Allophylus*. In Vulgata legitur: vos scitis, quomodo

L

abomina-

(g) Lib. adv. Judæos C. 6. & L. 4. adv. Marc. 6. 37. Sed Tertullianus est posterior S. Irenæo; forsan Pseudo-Irenæus illam expressionem mutuavit ex Tertulliano.

abominatum sit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam. — 2do: hæ duæ expressiones: ipsi scitis, quoniam nefas est; ac: ipsi scitis, quomodo abominatum sit &c. multum differunt; lex, quæ Judæis prohibet cum Gentilibus manducare, ignorari potuit à Cornelio, imò & negari; quomodo autem abominatum fuerit Judæo, Cornelius & cæteri sciebant (ut bene Lyranus) per experientiam, qui Gentiles erant & inter Judæos habitabant. — 3tio: Unde author appendicis didicit, quod S. Petrus ad Cornelium ne abiisset quidem, nisi missus fuisset à Spiritu S.? Sanè Salvator noster non fuit dedignatus descendere ad domum Centurionis in Capharnaum, manere in domo Zachæi Luc. 7, & 19. Cur Discipulus Petrus fuisset adeo arrogans? Sequitur:

103.
nec eum
baptizatu-
rus, nisi
novo ad-
monitus
miraculo.

Sic neque Baptisma quidem facile dedisset, nisi Spiritu S. requiescente super eos, prophetantes eos audisset: & propter hoc dixit: num quis aquam vetare potest ad baptizandum hos, qui Spiritum S. acceperunt, quemadmodum & nos? suadens simul his, qui secum erant, & significans, quoniam nisi Spiritus S. super eos quieviisset, existeret, qui eos probiberet à Baptismate. Hi autem, qui circa Jacobum...

Imo: sic neque Baptisma quidem facile dedisset. Quasi verò magis arduum fuerit accedere ad eos, quàm eos baptizare! — 2do: nova accusatio, eaque frivola contra S. Petrum, quod is Cornelium &c. baptizaturus non fuisset, nisi novum accessisset miraculum. S. Petrus immediatè à Deo edoctus fuerat veritatem; in veritate comperi, prædicabat, quia Deus non est acceptor personarum... omnes, qui credunt in eum, remissionem peccatorum accipient; & is ausus non fuisset Cornelium baptizare, nisi novo miraculo inductus fuisset? Tam indignè de S. Petro sentire non possum; censeo potius istud miraculum factum fuisse non propter Petrum, sed propter circumstantes, qui & obstupuerunt, quod Spiritus S. gratia effusa fuerit in Ethnicos, antequam hi fuerant circumcisi; Petrus desuper non obstupuit, qui ex ore Salvatoris jam olim audierat: Baptizate omnes Gentes; à Spiritu S. edoctus fuerat, neminem esse immundum, qui ad Baptisma admitti non deberet; palam edixerat, omnes, qui credunt in eum, remissionem peccatorum accepturos esse secundum unanimia omnium Prophetarum testimonia. — 3tio: Vulgara particulam negativam habet insertam hoc modo: nunquid aquam quis probibere potest, ut non baptizentur hi, qui &c. Huc.

Hucusque Pseudo-Irenæus nobis exposuit timorem, quem S. Petrus habuerit in Joppen & Cæsareæ primo circa ingredien- dum domum Cornelii, secundo circa baptizandas Gentes. Nunc transgreditur ad alium timorem, quem Petrus sub persona Cephae sustinuerat Antiochiæ ob quosdam, qui Jerosolymis à Jacobo supervenerant. Cæterum, quod omnis ille timor in S. Petro, quem Deus singulariter illuminaverat, confortaverat, peccaminosus fuisset, facile patebit reflectenti. Audiamus reliquum Pseudo-Irenæi discursum.

104.
Noyus S.
Petritimor
ob quos-
dam Jero-
solymâ ve-
nientes.

Hi autem, qui circa Jacobum, Apostoli Gentibus quidem liberè agere permittebant, concedentes nos Spiritui Dei. Ipsi verò scientes...

105.
Pseudo-
Irenæus
est obscu-
rus,

Quinam erant circa Jacobum Apostoli? Quid Gentibus permittebant? Qui illi nos, quos Spiritui Dei concedebant? Qui illi, quos non concedebant Spiritui Dei? Hæc mihi perobscura videntur.

Ipsi verò scientes eundem esse Deum, perseverabant in pristinis observationibus, ita ut & Petrus quoque timens, ne culparetur ab ipsis, ante manducans cum Gentibus propter visionem & Spiritum S., qui requieverat super eos, cum tamen advenissent quidam ab Jacobo, separavit se, & non manducavit cum eis: hoc ipsum autem dixit Paulus & Barnabam fecisse. Sic Apostoli...

106.
asserit,
Apostolos,
qui cum
Jacobobo fu-
erant, in
judaicis ob-
servationi-
bus perse-
verasse, &
ideo Pe-
trum sibi
timuisse,

Imo: sensus obscuræ periodi forsan erit sequens: *ipsi verò, qui circa Jacobum, Apostoli perseverabant in pristinis observationibus, ita ut & Petrus, qui antea propter visionem, cum Gentibus manducaverat, timens ne ab Apostolis, qui circa Jacobum erant, culparetur, postea se à Gentibus separaverit. Igitur S. Petrus ex timore erga eos, qui circa Jacobum erant, destitit obedire visioni divinæ. Postea separavit se. — 2do: interim tamen præfata periodus & ita construi posset: ipsi verò Petrus &c. scientes eundem Deum Veteris & Novi Testamenti perseverabant in pristinis observationibus manducandi cum Gentibus, licet Cephas & Barnabas postea se separaverint & non manducaverint cum Gentibus. — 3tio: Assertio, quod S. Petrus ex timore, ne culparetur, se separaverit à Gentibus, mihi videtur ex pluribus titulis vel frivola vel falsa. O quàm imbecillis fuisset Petra Ecclesiæ, etiam post acceptum Spiritum S., post habitam singularem visionem de emundatione Gentium, post acceptum à Spiritu S. mandatum, post*

visum Spiritum S. super Cornelium & reliquos non baptizatos, post evictam à se controversiam de conversatione cum incircumcisis, *Act. 10 & 11.* Tantum peccatum ego de Principe Apostolorum S. Petro credam ideo, quia Antiochiæ aliquis Cephas noluit amplius manducare cum Gentibus? Quam intrepidus post acceptum Spiritum S. fuerit S. Petrus, videre licet in *Actibus Apostolorum*. Sequitur:

107.

Sic Apostoli, quos universi actus & universæ doctrinæ Dominus testes fecit (ubique enim simul cum eo assistentes inveniuntur Petrus & Jacobus & Joannes) religiose agebant circa dispositionem Legis, quæ est secundum Moysen, ab uno & eodem significantes esse Deo. Quod quidem non fecissent, secundum quæ prædiximus, si præter eum, qui Legis dispositionem fecit, alterum Patrem in Domino didicissent.

Pseudo.

Irenæus est obscurus;

contradicit S. Scripturæ;

Abi ipsi,

*Imo: sic Apostoli &c De quibus Apostolis, quod religiose egerint circa dispositionem Legis Mosaicæ, hæc conclusio erit intelligenda? Si res strictè examinetur, in antecedentibus nullus ex 11. Apostolis occurrit, nisi solus Petrus, quem Dominus universorum actuum suorum testem fecerat, & universæ doctrinæ. — 2do: parenthesis subsequens: ubique enim &c. designat Petrum & Jacobum & Joannem, qui tres duabus vicibus à Christo assumpti sunt, ut interfuerint, dum Salvator transfiguratus est *Matth. 17*, & quando filiam Jairi suscitavit à mortuis *Marc. 5, 37*. Igitur per Jacobum & Joannem author appendicis intellexit filios Zebedæi, putavitque stupidus ille interpolator Jacobum & Joannem, qui *Gal. 2*. Paulo tandem dexteram dedere, fuisse Joannem Evangelistam & Jacobum fratrem Joannis. At verò S. Paulus *Gal. 1*. contestatus est, quod ex præcipuis Apostolis neminem viderit nisi Petrum & Jacobum fratrem Domini. Insuper ex S. Scriptura evidens est, Jacobum fratrem Joannis diu decollatum fuisse, antequam Paulus cum Cepha dissidium habuerit. Imò ipse S. Irenæus *Cap. 13*. expresse docet, dissidium Pauli cum Cepha esse illud, quod à S. Luca refertur *Act. 15*, quodque contigit, postquam Paulus disseminato inter Gentes Evangelio Antiochiam secundâ vice venerat. n. 96. S. Jacobus frater Joannis decollatus legitur *Act. 12*, quando Paulus needum primâ vice Antiochiâ discesserat (b). — 3tio: author appendicis manifesté*

(b) Jacobus, Cephas & Joannes, qui, postquam Jerosolymæ Petrum &

festè approbat factum Cephæ Judaizantis, quod Ss. Petrus, Jacobus frater Domini & Paulus palam improbârunt. Etenim au-
 thor appendicis asserit: *Petrus, Jacobus &c. item Barnabas perse-* dum fac-
tum Cephæ
approbat.
verabant in pristinis observationibus, non manducabant cum Gentibus,
religiosè agebant circa dispositionem Legis Mosaicæ, scientes, hanc esse
ab eodem Deo, à quo Evangelium. At verò S. Petrus *Act. 15, 10.*
judaizantes durè increpabat dicens: quid tentatis Deum? Et Pau-
lus Gal 2. pronuntiat: Cephas reprebensibilis erat &c. — 4to: de-
 nique & ultima verba: *quod quidem non fecissent* (id est: non ju-
 daizassent)... *si præter eum, qui Legis dispositionem fecit, alterum*
Patrem à Domino didicissent, iterum obscura videntur. Posset
 inde & sequens formari conclusio: Cephas duxit esse judaizan-
 dum, & Paulus docuit non esse judaizandum, quia credebant
 eundem esse Deum Veteris & Novi Testamenti. Si hæc argu-
 mentario valeat, ergo & à nobis est judaizandum, & non judai-
 zandum; quia firmiter credimus, esse unum & eundem Deum,
 qui primò Circumcisionem & postea Baptismum præcepit. Ab-
 sit, ut credam, S. Irenæum ita argumentatum fuisse.

PROPOSITIO IV.

*Præfata Appendix non conducit ad scopum à S.
 Irenæo intentum.*

*Probat*ur: S. Irenæus Cap. 12. ex dictis & factis 1mo Apo-
 stolorum & 2do Discipulorum probare admissus est, quòd illi
 concorditer crediderint, unum & eundem Deum esse authorem
 utriusque Testamenti Novi & Veteris; in hunc finem adduxit
 controversiam de legalibus Antiochiæ excitatam & Jerosolymis
 contra eos, qui cum Gentibus manducare renuerant, decisam,
 in qua Ss. Petrus & Jacobus ostenderant, admissionem Gentium
 esse conformem oraculis Prophetarum V. T. Præprimis S. Ire-
 næus refert, quòd Paulus ob illam controversiam Antiochiâ
 profectus fuerit Jerosolymam ad alteros Apostolos, utique Petrum
 &c. Tandem S. Irenæus sequenti conclusione præfatum argu-
 mentum

108.
 Assertio,
 quòd Pe-
 trus judai-
 zaverit,
 non con-
 ducit ad
 scopum à
 S. Irenæo
 intentum,

Jacobum fratrem Domini audiverant, dexteram tandem Paulo dede-
 runt, non fuerunt ex 11 Apostolis. Vid. Diss. 1ma à n. 10. De
 Jacobo Joannis dixi supra n. 84.

mentum absolvit dicens: manifestum est igitur ex his omnibus, quoniam non alterum Patrem esse docebant nempe Apostoli Petrus &c, sed libertatis novum Testamentum dabant his, qui novè in Deum per Spiritum Sanctum credebant. *Ipsi autem ex eo &c. ut n. seq.*

Ex his autem manifestum & mihi videtur, S. Irenæum non censuisse, quod S. Petrus, ut in appendice dicitur, ex timore erga Vetus Testamentum judaizaverit. Sanè ipsemet S. Irenæus suum primò dictum argumentum ex facto & doctrina Petri desumptum subvertisset, si ipse subnexuisset, S. Petrum timuisse conversationem cum Gentibus habendam; si enim S. Petrus timuerit cum Gentibus conversari, ergo ex factis S. Petri Apostoli non sequitur, eundem esse Deum qui Legem Mosaicam condidit, & eum, qui conversationem cum Gentibus permisit in Novo Testamento.

109.
altera de
discipulis
est obscura,
videtur
truncata.

Alterum Argumentum, de Apostolorum discipulis, quod hi similiter crediderint, esse unum eundemque Conditorum Novi & Veteris Testamenti, modò apud S. Irenæum l. c. tam paucis & obscuris verbis absolutum legitur, ut suspicio subeat, fuisse truncatum, & in locum partis abscissæ malè subrogatam fuisse præfatam appendicem. En totum argumentum de discipulis Apostolorum!

Ipsi autem ex eo, quod quærent, an oporteret circumcidi adhuc discipulos, nec ne? manifestè ostenderunt, non habere se alterius Dei contemplationem. Cæterum &c. ut in appendice supra n. 100.

Ipsi autem, qui quærebant, an oporteret adhuc circumcidi, quoniam erant? Sanè non Petrus & Jacobus, sed potius videntur fuisse discipuli, Cephas &c. Ex hoc autem, quod interrogaverint alteros Apostolos Jerosolymis pro tunc degentes (quoniam erant hi? non Paulus, sed Petrus & Jacobus) non est manifestum, quod alterius Dei contemplationem non habuerint.

Cæterum, si quis contenderit, hanc ultimam periodum non fuisse truncatam, ego desuper non disputabo; sed tamen & illud mihi certum videtur, quod appendix asserens: *Petrum cum tremore vel timore multo locutum fuisse ad Gentes &c, ipsum & S. Jacobum in pristinis observationibus Judaicis religiosè perseverasse &c. ad scopum à S. Irenæo intentum non conducatur.*

Accedit,

Accedit, quòd conversatio S. Petri Apostoli cum Centurione Cornelio Ethnico, & sententia Petri desuper Jerosolymis prolata, modò fuerit pertractata in Capite 12mo, ut quid ergo repetitur in appendice? Præsertim cum S. Irenæus suum Caput 12mum modò concluderet his verbis: *manifestum est ergo ex his omnibus, quoniam Apostoli &c.*

110.
Quæ in appendice dicuntur, comparentur loco non proprio.

Si quærat: quandonam illa Appendix libris S. Irenæi inserta fuisse videatur? *Resp.* Id certò determinari nequit; videtur tamen illa interpolatio contigisse post tempora Eusebii Cæsariensis; nam Eusebius, qui libros S. Irenæi attentus perlegerat, indubius retulit, Cepham, qui judaizavit, fuisse unum ex 72. Discipulis; viderur ergo illam assertionem, quòd Cephas ille sit S. Petrus, apud S. Irenæum nondum legisse. Forsan post tempora Ss. Epiphani & Hieronymi illa appendix assuta fuit (i). Nunc colligamus.

111.
Quo tempore inserta fuit, incertum est.

COROLLARIA.

I. Primi, qui ex Ss. Patribus dicuntur tradidisse, Cepham, qui à Paulo redargutus fuit, esse S. Petrum, sunt Ss. Irenæus & Cyprianus; cum verò loca, in quibus hi illud asseruisse perhibentur, fuerint supposititia, ex primis quatuor Sæculis, quantum mihi modò constat, non remanet nisi unus S. Hieronymus, qui hac in re nimis improvidè secutus fuit authores plurimùm suspectos. — Imò an Commentarius S. Hieronymi in *Ep. ad Gal.* sit genuinus, meritò dubitatur. Idem esto de locis ex S. Epiphanio n. 92. citatis. De Origene, Ss. Oprato & Athanasio dixi n. 86. in notis. Ss. Chrysostomus & Augustinus Sæculo V. scripserunt, qui ultimus insuper ex eo excusandus est, quòd epistolas Cyprianicas (in quibus Cephas supponitur fuisse S. Petrus) putaverit esse genuinas, sicut & S. Hieronymus (vel quisquis author est) in dialogo *adversus Luciferianos*. Igitur spectatâ antiquitate traditionis,

112.
Sententia asserens Cepham esse Petrum paucos habuit Patres quos;

II.

(i) Dum S. Irenæus C. 12. docuit, Petrum non dissimulasse falsas Judæorum opiniones n. 97; forsàn aliquis, qui persuasus fuit, Cepham esse Petrum, composuit, & ad marginem vel sub finem Capitis sibi adnotavit præfatam appendicem, quæ ab aliquo describente tandem recepta in textum. Hoc modo interpolatio non ex malitia sed ex simplicitate describentium contigisset.

113.
Spectatis
Traditione
& S. Scrip-
tura minus
probabilis
est;

II. Sententia S. Irenæi (k) *Lugdunensis*, *Tertulliani Cartha-
ginensis*, *Clementis Alexandrini*, *Eusebii Cæsariensis* censentium
Cepham non esse S. Petrum, præferenda est opinioni interpre-
tum recentiorum, S. Petrum Apostolum & Cepham, de quo
Gal. 2., in unam personam confundentium. — Imò spectatis
omnibus rationibus Scripturasticis, quas in *Dissert. 1ma* de Ce-
pha fusiùs exposui, mihi modò videtur moraliter certum, quòd
S. Paulus nunquam redarguerit S. Petrum Apostolorum Princi-
pem, Christi in terris Vicarium.

114.
unde & al-
tera asse-
rens Pe-
trum fuisse
Episcopum
Antioche-
num, magis
infirmatur.

III. Cùm Commentarius S. Hieronymi in *Ep. ad Gal.* nunc
evaserit dubiæ fidei, sententia asserens, S. Petrum olim fuisse
Episcopum Antiochenum, quæ in illo Commentario traditur
n. 90, iterum aliquid suæ, quam habuit, probabilitatis amittit.
Vid. *Diss. 15. de Cathedris* n. 123.

C A P U T III.

INDICANTUR PLURA LIBRIS S. IRENÆI INTERPOLATA.

115.
Dispar com-
paratio in-
ter Evam
& Mariam.

In operibus S. Irenæi præter fabulam Millenariorum adhuc
plures errores nunc leguntur, qui mihi videntur similiter Sancto illi
Episcopo afficti. Is in Præfatione suorum 5. librorum adversus
hæreses ait, quòd scribere velit contra Valentinianos ex Mar-
cionis secta exortos, horum errores detegere & confutare. Ast

In fine libri 5ti multa sunt assuta, quæ ad illum finem nullo
modo pertinere videntur; nempe author exponere nititur, quo-
modo, quæ circa lapsum Adæ contigerunt, etiam circa Christum
e venerint *E. G. Cap. 19.* dicitur, quòd *Eva, dum fuit seducta ab
Angelo, fuerit virgo, viro quidem destinata, sed nondum sub viro;
Maria autem virgo, dum fuit evangelizata ab Angelo, modò fuerit sub
viro.* — Non assequor, quò hæc tendant.

116.
Ex eo, quòd
Christus
feriâ 6tâ
mortuus
est, infer-
tur, quòd
Adam feriâ

C. 23. alleritur, quòd *Adam die 6tâ Mundi conditi, imâ, quâ
Adam creatus est, feriâ 6tâ manducaverit de fructu vetito, & debitor
mortis evaserit.* Probatur verò sequenti modo: *Christus recapitu-
lans universum hominem in se ab initio usque ad finem, recapitulatus
est*

(k) S. Irenæus ducentis circiter annis antiquior est S. Hieronymo.

est & mortem ejus: atqui Christus mortuus est feriâ 6tâ; ergo & Adam 6tâ peccaverit.

Verum eodem modo possem probare, Adamum nonnisi anno ætatis suæ 33tio die 14ta Mensis Nisan peccasse; quia Christus anno ætatis suæ 33tio lunâ 14tâ mensis Nisan passus est, de quo plura dicam in Dissertatione alia.

C. 22, 24. refertur, quod serpens Adamo promiserit: eritis sicut Dii, & Satanas Christum tentans dixerit: omnia (Regia) mihi tradita sunt, & cui volo, do ea; hæc autem falsa esse, quia Satanas non creat Reges sed Deus; nam cujus jussu homines nascuntur, hujus jussu & Reges constituuntur. —

Sed posset quis opponere: homines generantur ab hominibus; ergo & Reges ab hominibus constituuntur. Interim lubens concedo, quod Regibus constitutis obedire teneamur ex jure Divino.

Potestas Luc. 10. data Apostolis, calcandi super serpentes & scorpiones exponitur, quod serpens, qui Evam seduxit, hominibus fuerit subjectus. — Igitur, dum Apostolis Christus promisit, quod, siquid mortiferum biberint, eis nociturum non sit, intelligendus est, quod Dæmon eis nociturus non sit. — Hæc interpretatio sanè literalis non est; interim transeat.

C. 25. asseritur, quod Antichristus Regnum Jerosolymitanum sit restitutus, ibidem in Templo adorandus ut Deus. Additur: quod Antichristi Regnum duraturum sit tribus annis & sex mensibus; probatur autem non ex Apocalypsi, sed ex Danielis C. 8, 23: Et in novissimo Regni ipsorum exurget Rex improbus, facie valde... &c. C. 9, 27: In dimidio hebdomadis tolletur Sacrificium & libatio, & in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem temporis consummatio dabitur super desolationem. —

Ast imo: S. Irenæus supra n. 30 innuit, Regnum Jerosolymitanum ejusque Templum nunquam esse restituenda. — 2do: quæ Danielis 8, 23. dicuntur: consurget Rex impudens facie, ad li-
teram intelliguntur de aliquo Rege ante tempora Christi Judæos vexaturo; & verificata sunt in Antiocho Epiphane descripto in Libris Machabæorum. Vid. Flavius Josephus, Calmet vel alii. — 3tio: quæ Danielis 9, 27. prænuntiantur de abominatione Templi in medio hebdomadæ 7omæ incepturâ, & usque in fi-

M

nem Antichristo,

117

Serpens
Adamum
& Satanas
Christum
tentantes,
dicuntur
convenisse
in ratione
mentiendi.

118.

Potestas
Apostolis
data contra
venena ex-
ponitur,
quod Dæ-
mon iis no-
cere ne-
queat.

119.

Antichri-
stus dicitur
Regnum
Jerosoly-
mitanum
restitu-
rus, in
Templo
adorandus;
probatur ex
Daniele.

Quæ de
Christo
prædicta
sunt, ap-
plicantur

nem perduraturâ, intelliguntur de tempore Messiae adventuri. Ecce! quomodo Pseudo-Irenæus ea, quæ Spiritus S. prænu-
tiavit de Christo, exposuerit de Antichristo.

120.
Daniel &
Joannes
Apocalyp-
ticas ean-
dem rem
prophetasse
dicuntur;

C. 26. affertur expositio de 10 cornubus Bestiæ *Daniel 2, 33;*
& de 10 Regibus *Apocalypseos 17, 12*, quæ explicatio mihi visa
est obscurior ipsa Apocalypsi. Pseudo-Irenæus vult, S. Danie-
lem & Joannem Apocalypticum eandem rem prophetasse; cum
evidens sit, quod Daniel respexerit ad tempora Christum ante-
cedentia, & Joannes ad subsequencia.

121.
Diabolus
dicitur sui
damnatio-
nem igno-
rasse usque
ad tempora
Apostolo-
rum;

eadem sen-
tentia im-
ponitur S.
Justino M.

Hoc eodem Capite inseritur absona sententia de Satana, quod
is ante adventum Christi nesciverit se esse damnandum, & ideo nudè
per se ipsum ausus non fuerit blasphemare Deum, quemadmodum &
initio per serpentem seduxit hominem quasi latens Deum, sed post ad-
ventum Domini ex sermonibus Christi & Apostolorum ejus didicerit sibi
præparatum esse ignem æternum, & omnibus sine pœnitentia in apostata-
sia perseveraturis, & ideo cœperit Deum blasphemare per istiusmodi
impœnitentes apostatas. Additur, quod hæc sententia tradita fuerit
à S. Justino. Ex his inferitur Marcionitas, qui Deum manifestè
blasphemant, esse Satanâ peiores.

Verùm illam sententiam in libris S. Justini invenire non po-
tui, eam tamen S. Justino adscripsit Eusebius L. 4. C. 18. (1); &
S.

---

(1) Apud Eusebium l. c. ita legitur; „Justinus plurima reliquit opera
„plena multiplicis utilitatis, ex quibus ea, quæ ad notitiam nostram
„pervenerunt, titulis suis designasse contenti studiosos ad illa remit-
„timus,,; Tunc Eusebius enumerat S. Justini libros *sibi notos*, inter
hos nullus apparet *adversus Marcionem*; sed tandem additur: „est &
„alius ejus liber adversus Gentiles, in quo... de Dæmonum natu-
„ra sententiam suam exponit, quam quidem hic inserere nihil ne-
„cesse est... tanti porro æstimati sunt etiam à Veteribus illius libri, ut
„Irenæus ejus testimoniis interdum utatur. Nam & in libro quarto contra
„hæreses hæc habet: præclare, inquit à Justino dictum est in libro adversus
„Marcionem: ne ipsi quidem Domino, ait, crediturus essem, si alium Deum
„prædicaret, quàm Mundi Conditorum; & in quinto ejus operis libro:
„rectè, inquit, Justinus dixit, Satanam ante adventum Domini nunquam
„ausum fuisse impiè loqui adversus Deum, quippe qui damnationem suam
„nondum liquidò cognovisset. Atque hæc necessariò à nobis dicta sunt,
„ut discendi studiosi ad libros ejus accuratè pervolvendos incitentur.
„Hactenus de Justino.

S. Epiphanius eandem docuit *hæc*. 39. (m). Ast *imo*: in superioribus Dissertationibus meis jam sæpius ostendi, tam S. Epiphanium quàm Eusebium in pluribus fuisse interpolatos. — Quod attinet præfatam sententiam de statu Dæmonum, hæc videtur,

M 2

indigna

Ultima Periodus literis expressa cursivis mihi videtur assuta post mortem Eusebii, quando S. Irenæus jam *Vetus* author habebatur. *imo*: Eusebius ignoravit librum S. Iustini adversus Marcionem; Pseudo-Eusebius eum rescivit ex Pseudo-Irenæo. — *2do*: Eusebius censuit necesse non esse, ut inferatur sententia Iustini de natura Dæmonum; discendi studiosos remisit ad opera Iustini, si placuerit, legenda: Pseudo-Eusebius censuit necesse esse, ut addantur Pseudo-Irenæi verba de probitate Dæmonum ante adventum Christi, discendi studiosos per recitationem illorum verborum incitare voluit ad libros Iustini accuratè pervolvendos. — *3tio*: Si omittatur tota illa periodus, nullus advertetur hiatus. — *4to*: Verba S. Iustini nunc aliter leguntur apud S. Irenæum L. 4. C. 14, nempe sequenti modo: & *hæc* Iustinus in eo libro, qui est ad Marcionem, ait: quoniam ipsi quoque Domino non credidissent, alterum Deum annuntianti præter fabricatorem & factorem nutritorem nostrum... Interim & hæc interpolata esse fateor.

(m) Apud S. Epiphanium l. c. insertæ sunt sequentes tres fabulæ ex parva Genesi aliisque libris Apocryphis desumptæ. *1ma*: quòd Adam duas duntaxat filias genuerit Suaven & Azuram; filios autem duodecim, quorum solus Abel in cælibatu mortuus est, reliqui suis sororibus copulati sunt. Igitur una filiarum Adæ habuisset simul sex, altera quinque maritos eosque fratres; vel reliqui filii Adæ debuerunt manere cælibes, donec filiæ Cain & Seth adoleverint. — *2da*: quòd Cham genuerit filios 32, Sem filios 15, Japhet filios 25, quòd hi $32 + 15 + 25 = 72$. ædificaverint turrem Babylonicam, & illi 72. propagaverint linguas 72, nempe Ionicam, seu veterem Græcorum linguam, Lydicam, Thessalicam, Ægyptiacam, Arabicam &c. — *3tia*: quòd Diabolus nusquam ante Christi adventum ausus sit in Dominum suum blasphemum aliquod verbum loqui, aut contra elationem cogitare, quia speraverit, se misericordiam aliquam esse affecuturum; cum semper audiverat, eos, qui peccaverant & poenitentiam agunt, redimendos esse; quòd, dum vidit se à Salvatore esse neglectum, aperto ore blasphemias contra Dominum evomuerit, hominibus immitens opiniones hæreticas. Censeo hæc fuisse vel interpolata vel asserta à Sethianis hæreticis, sed relata duntaxat à S. Epiphanio & explosa, locum verò hunc esse corruptum; non enim perspicio, quid S. Epiphanius istis assertionibus contra Sethianos, quos ibi impugnât, evincere voluerit aut potuisset.

Porro, quòd 72. linguæ simul exortæ fuerint ex una confusione Babelica; *Gen.* 9. non legitur. Eruditi apud Calmetum censent Ægyp-

indigna Ss. Justino, Irenæo, Epiphanio. 2da Quomodo hi asserere potuerunt, quod Diabolus post adventum Christi primum cæperit homines ad blasphemias incitare? — 3^{tio}: erat extra scopum S. Irenæi, provocare ad auctoritatem S. Justini pro tunc ante 10 vel 9 annos mortui (n); L. 1. C. 29. præmiserat, quod Marcionitas vellet confutare ex Marcionis & ex illis S. Scripturæ libris, qui à Marcionitis admittebantur ut genuini; non ergo verosimile est, quod in progressu verba Justini auctoris pro tunc recentissimi Marcionitis opponere voluerit; sanè se ipsum xisui exposuisset Marcionitarum.

122. C. 27. Multis verbis pauca asseruntur aliunde nota, nempe, Retributio quod mali sint puniendi igne æterno, boni resurrecturi in vitam æternam; hæc verissima sunt, sed modus, quo hæc enuntiantur, mihi displicuit. Interim non ideo reliqua sunt genuina, quia aliqua sunt vera.

123. C. 28. Dicitur, quod Bestia, quæ similis pardo Apocal. 13, sit Nomen Antichristi erit 666, quia mundus durabit annis 6000; Antichristus, qui potestatem habebit mensibus 42, & nominis numerus erit 666, in recapitulationem 6000 annorum, quibus duravit apostasia seu peccatum; quot enim diebus hic Mundus factus est, tot millenis annis consummatur; quia Psalmista ait: Una dies sicuti mille anni: & Mundus sex diebus conditus est; ergo nomen Antichristi habebit numerum 666.

124. C. 29. Asseritur: in Antichristo veniente recapitulatio sit universæ iniquitatis & apostasiæ; congruenter autem ejus nomen habebit numerum 666; quia Noe fuit annorum 600, quando venit diluvium aquæ: & statua Nabuchodonosoris Dan. 3, fuit alta cubitis 60, lata cubitis 6; itaque anni 600, quos habebat Noe, & 66 cubiti, quos habebat

fuit alta cubitis 60, & lata cubitis 6.

tiacam postea ex Græca derivatam esse. Pseudo-Basilus L. de Spiritu S. ad Amphilochem (Vid. 5. Diss. de S. Basilio M. n. 167.) linguam Cappadocum inter originales posuit, quam Pseudo-Epiphanius & Calmetus non nominarunt. Apud S. Hieronymum nihil detegere potui, nisi, quod in Ps. 44, 10. dixerit Ecclesiam Christianam esse circumdatam varietate, id est, collectam de 72 linguis. Interim an Commentarii in Psalmos sint genuinum S. Hieronymi opus disputant Critici. Adeo confusa sunt ea, quæ de confusione linguarum asseruntur.

(n) S. Irenæus præfatos suos libros absolvit anno 176; S. Justinus Martyr occubuit anno 166 vel 167. Conferantur Cave, Dupin, Fleury.

bebat statua, significat numerum ejus, in quem recapitulabitur sex mil-
lium annorum omnis apostasia & injustitia & nequitia... propter quæ
diluvium superveniet ignis. — An hæc digna sunt S. Irenæo dis-
putante contra Valentinianos?

C. 30. (o) Innuit, quod Imperatores Romani seu Latini proba-
biliter sint Antichristus in Apocalypsi prædictus, quia nomen Lateinos
(Latinus) continet literas secundum græcam numerandi methodum (p)
significantes numerum 666; & Latini nunc regnant, sed non in hoc
nos gloriabimur (q), & Latinorum Regnum est novissimum.

125.

Innuitur,
quod Im-
perator
Latinus
sit Anti-
christus,

Verum Regnum Romanorum mihi videtur ideo à Daniele
vocatum esse novissimum, quod sub eo Messias erat venturus;
aliàs Monarchia Romanorum terrena modò diu cessavit, licet no-
menclatura in Imperatores Germaniæ fuerit translata. — Porro
Antichristus in Apocalypsi prædicebatur futurus; Latini jam an-
te Christum, ante Apocalypsin regnaverant.

C. 31. Negat, quod animæ Justorum immediatè post mor-
tem recipiantur ad visionem beatificam, sed ait: *mortuorum ani-
mæ abibunt in invisibilem locum definitum eis à Deo, & ibi usque ad
resurrectionem commorabuntur... post recipientes corpora... sic veni-
ent ad conspectum Dei.* Unicè probat, quia & anima Christi ca-
ruit visione beatifica, usque dum corpori readunata ascendit in
Cælum; non est autem Discipulus super Magistrum.

126.

Animæ Ju-
storum di-
cuntur an-
te extre-
mum judi-
cium non
recipiendæ
ad visionem
beatificam,
ed quod
nec anima
Christi
Deum vi-
derit nisi
post resur-
rectionem.

Ast anima Christi nunquam non vidit Divinitatem; in eo,
quod descenderit ad inferos, captivam duxerit captivitatem, seu
animas in limbo detentas liberaverit, excelluit eximia præro-
gativa Redemptoris nostri, nobis redemptis non concedenda. Cæ-
terum illa opinio (quæ Sæculo XIV. sub Joanne Papa XXII.
multum agitata fuit) est hæretica; Paulus cupiebat *dissolvi & esse*

N

cum

(o) Suprà n. 33. interim permiseram, hæc Capita 30 & 31. esse genuina.

(p) Apud Græcos valent a = 1, b = 2... i = 10... ia = 11... ib = 12... k =
20... ka = 21... kb = 22... l = 30... n = 50... o = 70... s = 200... t = 300;
igitur Lateinos = 30 + 1 + 300 + 5 + 10 + 50 + 70 + 200 = 666.

(q) Hucusque suspicatus non fuero, hæc S. Irenæo fuisse assuta, &
ideo dubitare cæperam, annon S. Irenæus potius fuerit Latinus quam
Græcus. Vid. Diss. 12. n. 1. (a). Nunc autem meum dubium corrigo;
permitto S. Irenæum, utpote qui adhuc puer S. Polycarpum in Asia audi-
vit, fuisse origine Græcum; sed & censeo, Pseudo-Irenæum fuisse Lati-
num, forsan ex Africa oriundum ob dicenda 128.

sum Christo, S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium L. 7. C. 42. indubius pronuntiat, animas Ss. Martyrum cum Christo regnare in Cœlis. Plura apud Theologos.

128.
Citatur textus, qui in Bibliis non reperitur.

Allegat quoque textum scripturisticum, qui in Bibliis Catholicorum non invenitur, sic dicit: *Prophetia ait de eo (Christo) commemoratus est Dominus sanctorum mortuorum suorum, eorum, qui ante dormierunt, in terram stipulationis, & descendit ad eos, extrahere eos, & salvare eos.* — Verum hic textus neque in Vulgata Latina, neque in Græca 70 Interpretum Versione legitur, neque in Hebræo apparet.

Si dicas: Ille textus forsan post tempora S. Irenæi ex Bibliis excidit; saltem ille S. Doctor in sua, quâ usus est, Editione eum habuit; nam idem textus ab eodem recitatus est L. 3. C. 23, licet paulo aliter nempe sub his verbis: *Esaias ait: & commemoratus est Dominus sanctus Israel mortuorum suorum, qui dormierant in terra sepultionis: & descendit ad eos evangelizare salutem, quæ est ab eo, ut salvaret eos.* (r) Resp. 1mo. Nec hic textus reperitur apud Isaïam, nec in toto veteri Testamento. — Resp 2do. Capita 23, 24 & 25. mihi videntur tota esse spuria. Cap. 23. citatur ex Habacuc: *Deus ab Africo veniet & sanctus de monte Efram.* In Vulgata & Hebræo legitur: *Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan.* Montes Ephraim Ierosolymæ ad Septentrionem mons Pharam ad Austrum seu Meridiem positi sunt. — Adnotavit Feu-Ardentius, quod Novatianus & Tertullianus verterint: *Deus ab Africo veniet;* sed quoque reflectendum est, quod Tertullianus & Novatiani fuerint hæretici in *Africa* exorti.

129.
De Regno Millenariorum remissive.

Cap 32. Sequuntur fabulæ de Regno Millenariorum, quas S. Irenæo suppositas fuisse jam supra ostendi à n. 34. Repeto, quod hæc omnia sint extra scopum à S. Irenæo intentum. Vid. n. 115.

C O R O L L A R I U M.

130.
S. Irenæo, & qui eum laudârunt, sua restituitur fides & authoritas.

Ss. Irenæus & Justinus non solum è Catalogo Millenariorum, sed etiam è numero eorum, qui censuerunt, animas Justorum visione beatifica usque ad resurrectionem esse carituras, ex-

(r) Is textus apud Justinum in *Dial.* adscribitur Jeremiæ, & additur: quod Judæi ex odio contra Christum prædictam sententiam & plures alias ex Bibliis eraserint. Mihi verosimilius est, etiam hæc S. Iustino fuisse affuta. Epistolam Irenæi ad Victorem P. esse spuriam, dixi Diss. 12.

expungendi sunt. Signanter S. Irenæo & iis, qui Irenæum egregiè laudârunt, ut Tertullianus, S. Basilus M., S. Epiphanius, S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Cyrillus, Theodoretus, sua nunc authoritas & respectivè fides restituitur.

Cæterum hæc mea asserta Iudicio Ecclesiæ Romano-Catholicæ subjecta, & Eruditorum Crisi exposita sunt.

M A N T I S S A.

Nonnemo mihi nuper objiciebat, se quidem credere, multos 131.
libros Ss. Patribus fuisse suppositos (dantur enim & Pseudo Evangelia, falsæ Decretales &c.) sed sibi persuadere non posse: *quòd & quomodo* celebriorum virorum opera fuerint *interpolata*. Verum Respondeo:

I. *Quòd* plura Ss. Patrum opera fuerint corrupta, non ego Recensentur quædam opera interpolata.
primus assero; tacitè modò concessit S. Augustinus ante præfationem citatus; innumera desuper extant exempla apud sacros Criticos revidenda; pauca exhibeo. Ex Sæculo I. extant epistola S. Barnabæ & libri Hermetis seu Pastoris, ea à multis agnoscuntur, ut verè edita à præfatis authoribus, sed interpolata sunt vel corrupta. Vid. Corelerius. Saltem prima epistola S. Clementis I. *ad Corinthios* est indubiè genuina, sed eam interpolatam esse, Sæculo præcedenti monuit Dominus Bernhard. Vid. Clericus. — Sæculo II. quòd 7 epistolæ S. Ignatii mart. sint genuinæ, moraliter certum est, & tamen, quòd singulæ fuerint multùm auctæ, ostendit Usserius. Vid. Corelerius. S. Dionysius Episcopus Corinthius apud Eusebium L. 4. C. 23. conquestus est, suas adhuc viventis epistolas à malevolis fuisse corruptas. — Sæculo III. enituit S. Clemens Alexandrinus, ab antiquis valde laudatus, sed hujus 8 libros Hypotyposeon fabulis, imo sexcentis blasphemis fuisse refertos, monuit Photius *Bibliot. Cod.* 109. Quòd Origenis libris hæreses ab aliis fuerint superseminatæ, censuerunt plures. Vid. Diss. 16. Sæculo IV. quòd Catalogus S. Hieronymi fuerit interpolatus, asserunt omnes. Eusebii Cæsariensis Chronicon & Historiam, sicut & libros S. Epiphani *de hæresibus*, nec non Chronicon S. Hieronymi corrupta esse, evidens videtur ex Dissertationibus 12, 13, 14, 15, 16. ad quas, ne actum agam, benevolum lectorem remitto. — Denique si operibus

Quomodo
interpola-
tio fieri
potuerit.

operibus Ss. Clementis I. Basilii M., Augustini, Bernardi &c. integri sermones & epistolæ potuerunt assui vel inseri, cum non & eorum libris aliquæ periochæ interponi à describentibus?

II. *Quomodo* singulæ interpolationes contigerint, quis determinabit? Cl. Antonius Genuensis ait: *Veteribus plurima mendacia adsuta sunt aut ab indoctis librariis, aut à falsariis dolo malo, ut haberent ipsi, aut eorum posteris, unde dogmata sua confirmarent, aut aliis Causis.* Fieri quoque potuit, ut aliquis notas sibi scripserit ad marginem quas alius postea textui inseruit. Typographia nondum extabat, libri Patrum erant rari; Verosimile est, ut, si quis descripturus inciderit in exemplaria diversa, potius elegerit auctiora, & hec modo invaluerint interpolata; pura autem vel evanuerint, vel evaserint rarissima, ut patuit in 7 epistolis S. Ignatii mart. quarum duo tantum exemplaria pura, unum in Anglia, in Italia alterum ab Usserio detegi potuerunt. Hæc pauca sufficiant ad probandum, quod jam olim (ut de nostro & ultimis Sæculis taceam) interpolationes fuerint factæ. Plura in Dissertationibus sequentibus.

O. A. M. D. G.

Molkenbuhr, Marcellinus

Diss. crit. decima septima an Ss. Irenaeus, Justinus, Papias, Victorinus,
Severus Sulpitius &c. fuerint millenarii, ubi et de S. Hieronymo, Eusebio
ac Irenaeo quo ad varia interpolatis signanter et quo ad Cepham a S. Paulo
redargutum nec non de authentia Apocalypseos et Epistolae ad Hebraeos

Monasterium Westphalorum 1795

4 Diss. 3409,1,7

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10963799-9

VD18 15176584-001